

ÚjMűvészet

KÉPZŐMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

A MAGYAR MŰVÉSZETI AKADÉMIA KÉPZŐMŰVÉSZETI TAGOZATÁNAK DÍJAZOTTJAI IX.

Kiállító művészek:

ESZIK Alajos, RÓNAI Péter (az MMA Képzőművészeti-díja)

CSORBA Simon László, VÉCSI NAGY Zoltán (az MMA életút-díja)

BABINSZKY Csilla, IMRE Mariann, KATONA Zoltán,

KOTORMÁN Norbert (az MMA Képzőművészeti Tagozatának ösztöndíja)

PESTI VIGADÓ, 2023. SZEPTEMBER 8. – NOVEMBER 5.

www.vigado.hu

Kedves Olvasók!

Bár a sziporkázó napsütésből beléptünk az őszi idény sötét előszobájába, a nyári élmények még feldolgozásra várnak. Éppen ezért Alsóbogáttól a Balaton-partig végigjártuk a művésztelepek és szabadtéri képzőművészeti intervenciók alternatív valóságát, belenézünk a nyári panoráma kellős közepébe, és visszapillantottunk a diplomázók seregszemléire is. Egy külön blokkban ráugrottunk a cukiság robbogó gyermekvasútjára, és beszélgettünk Jon Burgermannal, az egyik kiállító művésszel is. A bohókás örület eszképzimuszával párhuzamosan a Velencei Építészeti Biennálé jövőre vonatkozó, spekulatív perspektíváinak globális összefüggéseit is megvizsgáljuk a tobzódó ultracontemporary eklektikáját a valóság súlyosabb társadalmi konstellációjával ellenpontozva. A lapszám fókuszában grafikai életművek sokaságát találjuk, de a figuráció BOLDI és Csernus között feszülő tengelyén is kutakodunk, majd átruccanunk Bécsbe, hogy a Valie-Export-retrospektíven keresztül további nézőpontokkal gazdagítsuk testelméleti ismereteinket.

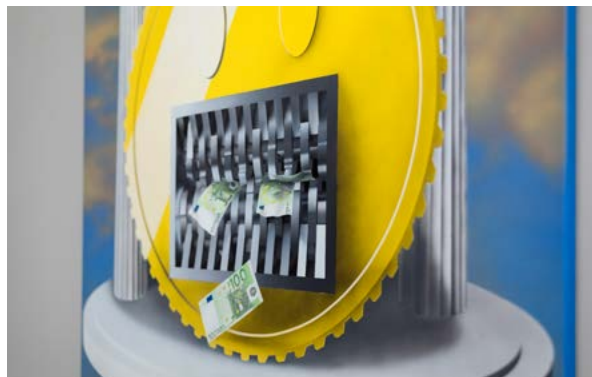
A szerkesztőség

A borítón
SÁRKÁNY Győző:
Hír-anyag I-III., 1984
papírplasztika, vegyes technika,
45×10 cm
A művész jóvoltából.
Megtekinthető a szegedi REÖK-
palotában 2023. XI. 26-ig

FAZEKAS Dániel:
Shredder, 2023, akril,
vászon, 100×100 cm
Fotó: Hegyháti Réka
A művész jóvoltából
→

Tartalom

- DIPLOMA 2023**
- 4 **Fülöp Tímea**
Számokat mondjál!
Jelentés az MKE 2023-ban diplomázott festőiről(?)
- 7 **Kotormán Ábel**
Térkérdés
Az MKE szobrász szakos hallgatóinak diplomakiállításáról
- 10 **Jankó Judit**
Gaudeamus igitur
A pécsi Művészeti Kar diplomakiállítása
- 14 **Salamon Júlia**
It Is What It Is
Az ELTE SEK Vizuális Művészeti Tanszékének diplomakiállítása
- KÁNIKULA**
- 16 **Cserhalmi Luca**
Kószálni erdőn és mezőn
Nyári séták a Balatonnál
- 20 **Cs. Tóth János**
Nyári panoráma
XLII. Nyári Tárlat
- 22 **Fülöp Tímea**
Feljegyzések egy kurátor naplójából
Avagy mire gondol egy hivatásos voajőr
- 26 **Takáts Fábián**
Egy „csepp” művészet a nyárban
Szöllősi-Nagy András és Nemes Judit magángyűjteménye
- ÉDES ÉLET**
- 28 **Fülöp Tímea**
Cukiskodik a Ludwig
A fodros DIY-től a kimért grafikáig
- 32 **Taylor Patrick**
A lélek aeroszolos ablakai
Beszélgetés Jon Burgermannal
- PONTOK, VONALAK, TÉRJELEK**
- 36 **Margittai Zsuzsa**
„Nyugodt idők kellenének komoly feladatokkal...”
Szemelvények Tettamanti Béla grafikusművész munkásságából
- 40 **Szeifert Judit**
Téridő
Idősíkok és térszemlélet Sárkány Győző művészetében
- 45 **Faludy Judit**
Minden volt, mielőtt lett volna
Wrobel Péter: Emberbolt
- KÖRKÉP**
- 48 **Lóska Lajos**
Übü papa Budapesten
Az iskolakerülő művészet parodisztikus világa
- 50 **Cs. Tóth János**
Tatabánya, a szén(rajz) hazája
III. Szénrajz Triennálé
- 52 **Muladi Brigitta**
Minden egyszerre érvényes
Georg Baselitz képeiről Andrea Schiavone grafikáival közös kiállítása kapcsán
- 56 **Péntek Imre**
Testképek magyar módra
Csernus Tibor festményei és BOLDI márványszobrai
- 58 **Pataki Gábor**
Roncscollázsok
Vizsolyi János újabb szobrai
- OLVASÓ**
- 60 **Sinkó István**
Időkön túl
Géczi János: immu Pets
- 61 **Pataki Gábor**
Absztrakt közelkép
Rieder Gábor (szerk.): ZOOM 100 – 100 mű a gyűjteményből
- KÜLFÖLDI IZGALMAK**
- 64 **Bordács Andrea**
A jövő nem csak a technikáról szól
18. Velencei Építészeti Biennálé
- 68 **Kovács Ágnes**
Testthatárlépés
Valie Export-retrospektív

Timelines

Esterházy Marcell & co.
MODEMART Modern és
Kortárs Művészeti Központ,
Debrecen,
2023. augusztus 26. –
november 26.

ESTERHÁZY Marcell: *Ad acta*, 2023,
részlet a sorozatból
Fotó: Vigh Levente

Esterházy Marcell művészeti praxisának fókuszában az Esterházy-család történetének feldolgozása áll, amely sok szálon kapcsolódik össze a magyar és az európai történelemmel. Munkáiban jellemzően ezekkel a családi és talált archív anyagokkal dolgozik, azokat sajátítja ki és értelmezi újra, megoldásaiban egymás mellé helyezve a nagy történelmi narratívákat és a személyes családi történeteket. Életművének e részében élesen veti fel a múlt megismerhetőségének kérdését, a megismerés motivációját, a történelem és az igazság kapcsolatát, rámutatva a történelmi értelmezések és nézőpontok sokféleségére. Az életmű-kiállítás egyszersmind csoportos tárlat is. Az idővonalak sokasága, azaz Esterházy Marcell munkáinak fő háttérnyaga a kiállítás terében egy rendhagyó „vezérlőközpontban” gyűlik össze, ahol időrendben, mégis sajátosan érzelmi alapon egymás mellé kerülnek a családi relikviák és portrék, valamint Esterházy Marcell alkotótársainak, művészbáratainak ehhez kapcsolódó munkái.

A festő mint modell

A Műgyűjtők
Klubjának kiállítása
Esernyős Galéria,
2023. október 6. – november 2.

NAGY Kriszta: *Csipkerózsika*, 2005,
olaj, vászon
Völgyi-Skonda Kortárs Gyűjtemény

A Műgyűjtők Klubjának tagjai a korábbi közös kiállítások után újra különleges válogatást mutatnak be az Esernyős Galériában. A művek olyan gyűjtemények darabjai közül kerülnek bemutatásra, amelyek megfontolt és szisztematikus fejlesztés-építés következtében mára a hazai magánkollektívák élvonalát alkotják. A téma izgalmas: a festő, aki megfesti önmagát vagy elhelyezi alakját egy jelenetben, így akar látóvá és láthatóvá válni. A festményeken alkalmazott nézőpontok szerint szemből, háromnegyed profilból, elképzelt vagy összetett téri viszonyba komponált alkotásokat láthatunk, melyek esetében gyakoriak a fénykép segítségével felépített vagy újragondolt személyiségrajzok is. A tárlat a magyar avantgárd jeles képviselőitől kezdve a fiatal kortárs művészekig érzékletesen mutatja be az alkotók témához való kapcsolatát: Márffy Ödön és Berény Róbert portréi mellett a hazai művészeti szcéna évtizedek óta ismert alakjaival is találkozhatunk a vásznak közvetítésével, mint például feLugossy Lászlóval vagy Bukta Imrével.

Vigyázat, törékeny!

Handle with care
Ludwig Múzeum – Kortárs
Művészeti Múzeum,
2023. szeptember 15. –
2024. január 14.

FÁTYOL Viola: *Mama téstaglóriával*,
2009

A gondoskodás mindannyiunk közös tapasztalata, mely a születés pillanatától a halálig meghatározza életünket. Értelmezhető önmagunkra vonatkoztatva (öngondoskodás), a személyközi kapcsolatok szintjén (gyerekekről, betegekről, idősekről való gondoskodás), de kiterjeszhető a természeti létezőkre, tágabb értelemben pedig magára a Földhöz való óvó viszonyulásra is. A sokrétű fogalom erőteljes gazdasági-politikai vetülettel is rendelkezik, a gondoskodási válság, a gondozási migráció, a globális gondoskodói láncok és azok hatása korunk egyre sürgetőbb kérdései közé tartoznak. Jelen kiállítás inkább valós helyzeteket mutat be, kérdéseket vet fel, mintsem kész válaszokkal szolgál a felsorolt problémákra. A különböző művészeti pozíciók eltérő szempontokat vonultatnak fel, a művek sokszínűsége pedig azt támasztja alá, hogy a gondoskodás korunk egyik kulcsfogalma, melynek kritikai potenciálja nem elhanyagolható.

Lávatalaj

Csoportos kiállítás
Trafó Kortárs
Művészetek Háza,
2023. szeptember 2. –
október 22.

MARTIN Maeller: *Nervous Dust*, 2021
Fotó: Jan Kolsky

A Trafó Galéria legújabb kiállítása a *Floor is Lava* (A talaj láva) játéktól kölcsönözte címét, mely a számítógépes játékok és valóságshow-adaptációk révén ismert. A játék lényege, hogy mivel a talaj lávává vált, ezért csak a földön lévő tárgyakra szabad lépni; a talajra lépés a játékos halálához, vagyis a játékból való kizáráshoz vezet. A ránk leselkedő veszélyeket úgy kerülhetjük el, ha folyamatosan egyik helyről a másikra ugrálunk – ez a stratégia, amellyel, hogy a környezetünkkel való viszonyunk újrangolására készíten bennünket, a különböző diskurzusok között húzódozó ellentétek metaforájaként is értelmezhető. A kiállításnak nem célja, hogy teljességében mutassa be a fenti témákat – főként azért, mert ez nem is lehetséges –, ehelyett egy képlekeny mentális kép különféle részleteit villantja fel az öregedéssel, a haldoklással, a fájdalommal, az anyasággal, a nem normatív közösségekben való létezés lehetőségével. Kiállító művészek: Hynek Alt, Petra Feriancová, Adrián Kriška, Marie Lukáčová, Martin Maeller, Ruth Novaczek, Anni Puolakka & Ellie Rae Hunter, P Staff és Iveta Schovancová.

Társításaim

Erdélyi Gábor
kiállítása
Szentendrei Képtár,
2023. október 1. –
december 31.

ERDÉLYI Gábor: *Baleset, hiány, harmónia*, 2021, akril, polikarbonát, fa, fém, 54×44×6,5 cm

Erdélyi Gábor a 90-es években induló művész, az ezredfordulón már generációjának egyik reprezentánsa, a képzőművészeti médiumok határterületeire viszi el a látogatót. Erdélyi olyan kölcsönhatásban álló képobjektok formájában fejt ki a műfajának vizuális és elméleti kritikáját is érintő koncepcióit, amelyekben már nem működnek a művészet-történeti nyelvezet általános fogalmai. Egyetlen ponton tartja szigorú határok között tevékenységét: a munkáinak végletekig professzionális technikai kidolgozottsága kapcsán. Sajátos filozófiája az állítás (meggyőződés) és tagadás (kétely) kibillenthető egyensúlyát keresi, amely paradox módon a kép hiányát helyezi fókuszába, és téma helyett az üresség, a bizonytalanság és az elgondolás (idea) megjelenítésének igényén épül fel.

Meditációs objektumok

Hamvas Béla
tiszteletére
Nagyvárad, Püspöki Palota,
2023. szeptember 19. –
december 15.

STEFANOVITS Péter: *Hamvas oltár*, 2023, oltárkép, vegyes technika

A 20. század egyik legeredetibb magyar gondolkodója, válság-filozófusa nem csupán az Európai Iskolára és az Elvont művészek csoportjára, majd később a Zuglói körre gyakorolt jelentős hatást, de mint azt az 1997-es szentendrei, *Párbeszéd* című kiállítás is bizonyította, írásai és személyisége fontos inspirációs forrás a kortárs magyar művészetnek is. Most – egy újabb válságos periódusban – Nagyváradon az MMA Képzőművészeti Tagozata által szervezett kiállítás viszi tovább e fonalat többek között Stefanovits Péter, Gaál József, Aknay János, Ferencz S. Apor, Márkus Péter, Jovián György, Ujvárossy László és Palkó Tibor alkotásaival.

Megragadott emlékezet

Fehér László
kiállítása
Q Contemporary,
2023. szeptember 29. –
november 25.

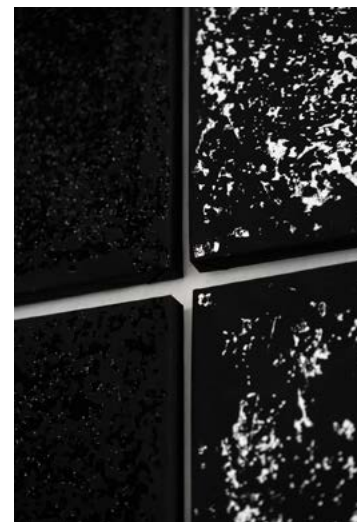

FEHÉR László: *Sanyi bácsi*, 2020, akril, olaj, vászon, 150×200 cm

A Q Contemporary kiállítása az idén 70 éves Fehér László legújabb műveiből mutat be válogatást. Fehér László a nemzetközi szinten is legismertebb kortárs magyar festők közé tartozik – művészetét az 1970-es évektől fogva meghatározza a figurális, fotóalapú festőiség, amely az egyéni és a kollektív emlékezet kérdéskörére reflektálva szembeesít a jelen dilemmáival. Festményein rendszerint banálisnak tűnő, hétköznapi események válnak általános érvényű, metafizikai dimenziókat hordozó, időtlen metaforákká. Fehér legújabb művei az *Emléknyomatok* című sorozatot folytatják. A múltból felsejlő hétköznapi jeleneteken egy távolinak tűnő, ám napjainkban is ismerős világ momentumai láthatók – *Szalonnasütők* (2019), *Dunai kirándulás* (2018), egy padon ülő, napszemüveges gyermek (*Padon*, 2020), egy Wartburg mellett álló férfi (*Sanyi bácsi*, 2020). A lebegő, éterien rózsaszín felületeken mintegy szertefoszlik és újrateremtődik a múlt mint társadalmak, korszakok és emberi egzisztenciák lenyomata.

A sötétbe nézek

Koós Gábor kiállítása
Szent István Király Múzeum,
Székesfehérvár,
2023. szeptember 22. –
december 10.

Részlet KOÓS Gábor *A sötétbe nézek* című kiállításából, 2023
Fotó: Simon Zsuzsanna

Koós Gábor helyspecifikus installációját Junichiró Tanizaki japán író *Az árnyak dicsérete* című írása ihlette. A Országzászló téri kiállítóhely jellegzetes tetőablakai miatt rendkívül világos tér, és ez – a Tanizaki esszéjében kifejtett gondolatok szerint – nagyon nyugatíva teszi. A fény a mennyezeten elhelyezkedő huszonnégy ablakon keresztül jut be – ez a huszonnégy ablak központi szerepet kap az installációban. A tér fényességének ellensúlyozására Koós egy olyan felületet helyez a fényre, azaz az ablakokkal szembe, ami a lehető legnagyobb mennyiségű fényt képes elnyelni. „Meggyőződésem, hogy elkerülhetetlen szembenéznünk a sötétséggel és az árnyakkal. Azáltal, hogy magunkhoz engedjük, elfogadjuk őket, és velük vagyunk anélkül, hogy fény által le akarnánk győzni őket, megszelídülnek, és barátokká válhatnak. Meglátom a szépséget a sötét szobában, a legsötétebb árnyékokban, amelyek aztán új minőséget adnak annak, amiről azt hittem, hogy a lehető legsötétebb.”

Számokat mondjál!

Jelentés az MKE 2023-ban diplomázott festőiről(?)

A magyar galériarendszer évtizedek óta, vállt vállnak vetve, olaj-vászon nagyhatalomként van jelen a nemzetközi piac árkaiban, mintha a szalonszabvány festmények gyártása olyan hungarikum volna, akár a törkölypálinka vagy a geometrikus absztrakt. A töretlen trend háttérben nyilván az áll, hogy az aukciós legeket változatlanul a táblaképek produkálják, és a listák tetején minimális átrendeződés figyelhető meg évről évre. A statisztikai adatokat erősen torzítja, hogy a háború utáni művészetet rendre egy kategóriába sorolják a kortárs művészettel az elemzők, illetve pályakezdő harmincpárveseket próbálnak olyanokhoz mérni az egalitáriánus matematika nevében, akik mögött kétszer ennyi ideje tartó karrier van, ezzel könnyítve a berögződésekhez való ragaszkodást. Ugyanakkor az is látszik, hogy a képzőművészeket egyre kevésbé érdekli, hogy a galériák mit tartanak értékesíthetőnek.

Az állítást támasszák alá a számok, ahogy azt a műtárgypiaci jelentésekből tájékozódók megszokták: 2023 nyarán 38-an szereztek diplomát az MKE festő tanszékéről (kiugróan sokan, az előző évben csak 29-en abszolváltak itt, és már az is rekordernek tűnt, hiszen 2010 környékén még nem volt jellemző, hogy egy mester két-három diáknál többet vállaljon egy szemeszterben). Közülük viszont csak tizennyolcan mutattak be olyan diplomamunkát, amit klasszikusan festészetnek lehet nevezni, eltekintve attól a három határesetől, ahol vagy a technikában, vagy az installálás módjában volt valami extra kraft (Czernecki Tamás a zártszelvényes állvánnyal, Guzs Viktória a szén-akril kombóval, Teleki Emma Dorottya a növényi törmelékekkel). A fennmaradó tizenhét hallgató olyasmit állított ki, amivel általában az intermédiá tanszéken lehet találkozni, túlnyomó többségben efemer instal-

CZERNECKI Tamás:
Gino majálisa,
2023, akril, vászon,
zártszelvény-állvány,
304×458×150 cm
Fotó: Nyíri Julianna
A művész jóvoltából
↓

lációkat (egy galériás rémálma, anyagi csőd), de akadt köztük társasjáték, NFT, csipkefüggöny és leporell is. Ez azt jelenti, hogy az öt- (néha hat-) éves képzés végére a kezdeti jelentkezők fele már nem vagy alig foglalkozik festéssel – ehhez persze azt is hozzá kell tenni, hogy a diplomamunka nem minden esetben tükrözi a korábbi tevékenységet. Viszonyításképp: az osztályokat vezető hét mester közül csak egy ismert installatív munkáiról.

Közelebbről megnézve a tizenhét (esetleg huszonegy) festőt, az is feltűnik, hogy csak öten mutatnak érdeklődést a festészet szakmai truvájai iránt (Csapó Júlia a térérzettel, Hummel Mária Ágnes a plein airrel, Király Miklós az audio és vizuális benyomások átfordításával, Kovács Richárd a parafrázisokkal, Wang Yiqi az absztrakcióval), és nem is mindegyiküknek sikerül azokat megvalósítani. Kettő az alkotási folyamat pszichológiáját igyekeznek metaszinten ábrázolni (Korossy-Khayll Levente a nyomás alatt lévő művész alakjával, Nagy Tilla a vászonnal való fizikai-érzelmi kapcsolattal), négyen csak úgy általánosságban pszichologizálnak (Friedrich Barnabás az antropocénbe vetett egyén szorongásával, Horváth László a digitalitástól megváltozott kognitív folyamatokkal, Korom Vivien és Veenstra Csenge Marye pedig a víz szimbóluma körül keresi a lelki nyugalmat). Kettő a „rissz-rossz”, mondja valahol Purosz Leonidasz) alanyi költészet híveinek tűnnek, mivel egyszerűen a saját pszichéjükkel foglalkoznak (Lótos Ádám István a gyerekkori emlékeivel, Papp Anita torz önreprezentációjával). Az aktuális tendenciáknak megfelelően a másik öt festő társadalmi témákba merül bele (Molnár Zsófia, Nyíri Orsolya és Puskás Melitta Flóra feminista üzeneteket közöl, Mándli Kristóf és Tóth Zoltán státuszt jelző kocsikat vilant fel a ködben).

PUSZTAI Fruzsina:
Kutyaiskola, 2023,
varrott textilelemek,
különböző méretű
botok, szitanyomat,
350x519 cm
Fotó: Nyíri Julianna
A művész jóvoltából ↓

A festményt bemutatók végeredménye tehát: 28 százalék koncentrálna a médiumra és annak megoldásaira, 44 (ön) terápiaként gondolkodik az alkotásról, a másik 28 pedig az aktivizmus felé kacsintgat. Ennek tudatában azt a kérdést érdemes feltenni, hogy vajon az intermédiára hajazó művek különböznek-e tematikájukat tekintve, ezzel valamelyest indokolva a vászon preferálását, vagy tényleg pusztán monetáris-praktikus okok szólnak egyik vagy másik mellett.

A tizenhét „nemfestmény” tanulságos azonos kategóriákba rendezve szemlélni. Hatan kísérleteznek a technikai lehetőségekkel (Csere Ákos a digitális képalkotásba építi be a graffitit, Illés Andor Erasmus-monolitokat fordít órává, Juhász Andrea Éva a mesterséges és tudatos komponálás viszonyait vizsgálja, Magyar Dóra a képeskönyvet emeli autonóm műalkotássá, Safranek Márk a formatervezés és a sound art határán billeg, Somhegyi Enikő Orsolya a táncvideók térérzetével játszik). Talán leginkább ide sorolandó a két textilmunka is (Horváth Richárd, Löwenberger Patrik), mivel az apakomplexus és a törzsi hitvilág ábrázolásánál érdekesebb az, hogy most már a forrásnál is megfigyelhető a DIY-hobbik magas művészetbe való beszivárgása. Sokan azt gondolják, hogy a kézimunka popularitása a karantén alatt elburjánzott, online *tutorial*okkal nőtt meg, valójában viszont egy régóta tartó folyamatról van szó (a „pseudonaiv rugizmus” tünetegyüttese, fogalmaz Jeneses Ádám, ami akár a falvédőket is fedheti). Relatíván kevesen, csak négyen járnak az érzelmi regiszterben (Cser Mariann az interaktivitás segítségével száll szembe az ambivalens érzésekkel, Horváth Júlia Veronika animációval teremt fiktív életutakat, Kiss Róbert agyagbábokkal bogozza ki a valódiakat, Papp Írisz a megérzések természetéről elmélkedik).

Az utolsó öt alkotó a szociális szférára szegezi tekintetét (Budai Gabriella a közösségi média hazug voltára mutat rá, Domokos Zoltán a homoszexualitás sztereotípiái ellen küzd, Drótos Dominika a nők háztartáson belüli helyzetét firtatja, Milinszki Boglárka egy máig szőnyeg alá söpört katonai atrocitás miatt kér felelősségre vonást, Pusztai Fruzsina a tulajdonjogról gondolkodik a birtoklás szimbólumain át).

Megismételve a korábbi számvetést, a kvázi installatív munkák 47 százaléka érdekelt saját anyagiségában és kivitelezésében, csak 23 százalékuk próbál lelki kérdésekről diskurálni, és 30 százalékuk gondolja azt, hogy a képzőművészet a társadalmi változások beindításának elsődleges tere. A százalékos arányok eltéréséből kétféle következtetést lehet levonni. Az egyik az, hogy amennyi-

ben ezek a számok nemcsak erről az évfolyamról árulkodnak, hanem általánosabb jelenségek felé mutatnak (amit még nem tudhatunk, hiszen csak ezután jön majd a közel 90 százalékos pályaelhagyás - könnyen átrajzolódhatnak az erőviszonyok), akkor a galeristák óvatossága annyiban valid, már az olaj-vászon kőbe vésett anyagi presztízsen túl, hogy statisztikák nélkül is nyilvánvaló, hogy a posztkonceptuális klímában nagyobb a kereslet az érzelmes művészetre, mint az önmaga szabályainak megkérdőjelezésére visszahajlóra. Minden szempontból fogyaszthatóbb a festészet, hiszen hagyományos és otthonos. A másik következtetés az, hogy a festészet tényleg halott, elvégre a legnépszerűbb szak hallgatónak fele már tanulmányai alatt feladja, és a kitartóknak is csak töredékét érdekli a matéria, amivel dolgoznak.

↑↑
TÓTH Zoltán:
Baleset 2., 2023, olaj,
vászon, 200×400 cm
Fotó: Nyíri Julianna
A művész jövőtából

↑
NYÍRI Orsolya: *Saligia*,
2023, akril, vászon,
200×400 cm
Fotó: Nyíri Julianna
A művész jövőtából

Kotormán Ábel

Térkérdés

Az MKE szobrász szakos hallgatóinak diplomakiállításáról

Sokféle mű, technika és megközelítés jellemezte az ideai szobrász-diplomamunkákat. A klasszikusabb műfajok – figurális plasztika, dombormű, nonfiguratív absztrakció – mellett installatív, helyspecifikus és fotóalapú megoldások is megjelentek. A tér mint probléma intenzíven foglalkoztatta az ideai diplomázókat. Éppen ezért érdemes munkáikat a térhez fűződő viszonyuk szempontjából vizsgálni.

Az alapvetően figurális szobrászati tapasztalatokból leszármazott tanulságok jól tetten érhetőek Szaka Vivien *Szimbiózis* című diplomamunkájában. A szobor egyes nézetéből testrészletek képei rajzolódnak ki, ebből a szempontból rokonítható Bencsik István, de talán még inkább Nyári Zsolt plasztikai felfogásához. Határozott különbség azonban, hogy míg Bencsik és Nyári szobrászatában a női

és férfi minőségek egy-egy műben külön – és ebben az értelemben egymás ellentéteiként – jelennek meg, addig Szaka Vivien művében egymás kiegészítéseként, egyfajta szimbiózisban bontakoznak ki. A központi motívum, a tengely köré szerveződő ívek egyes nézetekből a szabályos kör képét rajzolják ki. Számomra egyedül ebben a körmotívumban érhető tetten a mű diplomadolgozatában említett kapcsolat a Vitruvius-tanulmánnyal. Nem szorulunk erőltetett fogalmi magyarázatokra, hiszen a mű önmagában is fejlett plasztikai és arányérzékről tanúskodik.

Domonkos Attila *Mimikri* című munkája a szobor és posztamens viszonyának témakörét járja körül. A központi motívum egy hasadásszerű formakapcsolat, amely meghatározza a mű fő nézetét. Ebből a szempontból megfigyelve a két elem egy korábban egybetartozó,

VARGA Richárd:
Korona, 2023, kompozit,
160×220×220 cm
Fotó: Nyíri Julianna
A művész jóvoltából ↓

nagyobb formára enged következtetni. Ennek némileg ellentmond az átellenes nézőpont, ahonnan a két forma markánsan elkülönül. A tömegek egymáshoz való viszonya feszültséget feltételez, amit a kovácsolás nyomait őrző rusztikus és a selyemfényűre csiszolt, fémtiszta felületek közötti kontraszt is erősít. A jellemzően feszes ívek és jól átgondolt formakapcsolatok erejét több ponton is esetleges megoldások gyengítik. Hiába a mű izgalmas anyaghasználata, a monumentalitásában rejlő lehetőségek nem tudnak maradéktalanul kibontakozni.

Hasonló a helyzet Varga Richárd *Korona* című munkája esetében is. Itt még nagyobb mérettel és szobrászi vállalással találkozunk. Nonfiguratív plasztikáról van szó. Dinamikus formavilága jó felütés, azonban a formai bizonytalanságok miatt számos ponton csorbát szenved. Az alkotói intenció fontos részét képezi, hogy a néző a mű belső és külső terének kapcsolatát a szobor belsejébe lépve tapasztalja meg. Ebből a szempontból nem szerencsés, hogy a posztamens aránylag vastag, és ezáltal markánsan kiemeli a plasztikát az alapsíkból. Ilyenformán a mű óhatatlanul kiállítási tárgy benyomását kelti, és mint ilyenre, nem szívesen lép rá az ember.

Bóka Krisztina *Tér-kép* című installációjában szintén fontos szerepet játszik a kint és bent témaköre. Falra szerelt plasztikáinak műfaji kereteit nehéz meghatározni. A fotópapírból hajtogatott platóni testek egyben camera obscurák is. Bóka ezeket tükrök elé állítja úgy, hogy azok belső, fényérzékeny felületükre önnön tükörképüket rögzítsék. A tárgyak ebben a formában a saját tükörképét szemlélő és ezáltal önmagát vizsgáló ember metaforáiként is értelmezhetők lehetnének. Azonban a belső terekben lejátszódott folyamatok csupán a kifordítás által válhatnak láthatóvá. Az így létrejött geometrikus sokszögek paradox módon, éppen a kifordítás által nehezítik meg a művek értelmezését a néző számára; mindazonáltal úgy vélem, Bóka Krisztina diplomamunkájával az idei év legizgalmasabb témafelvetését és anyaghasználát hozta.

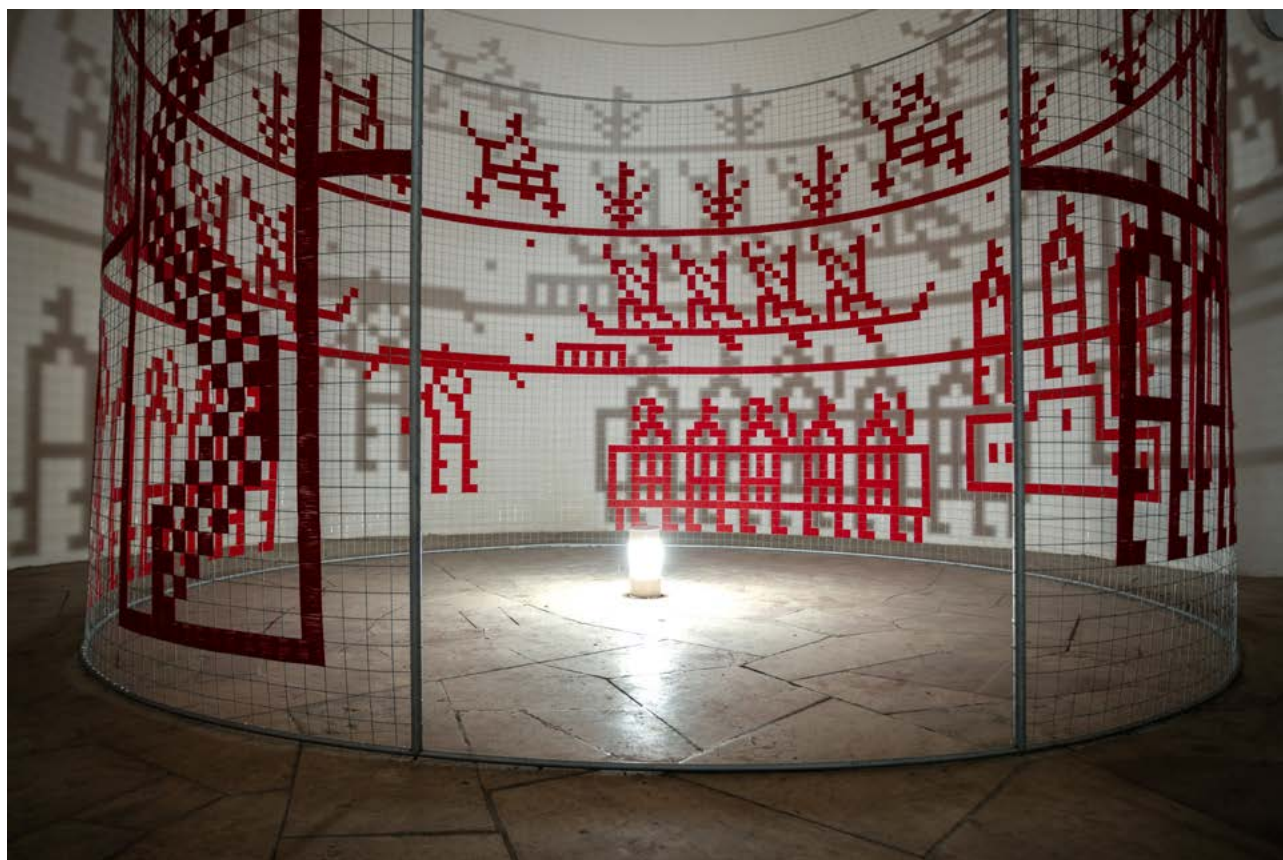
Juhász Dominik *Utópia* című műve absztrakt dombozmű, amely egy urbánus táj képét jeleníti meg. Ön-

kéntelenül felmerül bennem Németh Marcell 2007-es diplomamunkája, egy olyan kiértelt és szuggesztív vízió, amely minden szűkszavúsága ellenére magához vonzza a tekintetet, megállásra és szemlélődésre készíti a nézőt. A két művet érdemes összevetni, témafelvetésüket és műfajukat tekintve is hasonlóságokat mutatnak. Juhász Dominik azonban mintha sem fogalmi, sem formai szempontból nem fektette volna le azokat az alapelveket, amelyek szerint a művét felépíteni szándékozta. A perspektivikus ellentmondások, a formai bizonytalanságok és a mű fogalmi zavarai kaotikus összképet mutatnak, így a címhez képest összességében disztópikus érzetet kelt.

Sipos Ábel Mihály *Tereptárgy* című installációját térplasztikák és fotók egysége alkotja. A bolygófelszín-fragmentumokat idéző szobrok és az ezekről készült módosított fotók Gellér B. István *Növekvő város* című sorozatának egyes darabjait juttatják eszembe. Sipos Ábel Mihály alkotói magatartása azonban nem komplex

↑
BÓKA Krisztina:
Tér-kép (dodekaéder),
2023, installáció,
45×97×20 cm
Fotó: Nyíri Julianna
A művész jövötából

SOLTÉSZ Petra:
Jeleség-idő, 2023,
vegyes technika,
400×400×294 cm
Fotó: Nyíri Julianna
A művész jövötából
←

HOFF Bence:
Eltemetett tér, 2023,
helyspecifikus installáció,
változó méretek
Fotó: Nyíri Julianna
A művész jóvoltából →

magánmitológiai építkezés, sokkal inkább egy legóval vagy terepasztallal játszó gyermek azon élményét tükrözi, amikor az felismeri az őt körülvevő tárgyakhoz viszonyított relatív méretét. Önnön méretünket mérlegelve saját fontosságunkat is megkérdőjelezzük. A műegyüttest szemlélve az a kérdés merült fel bennem, hogy az alkotói koncepció ismeretének hiányában vajon átélhető lenne-e annak témafelvetése. A műben szereplő hétköznapi tárgyak átlényegítése hatásos, kiválasztásukat azonban némileg esetlegesnek vélem. Ezen a ponton szerencsésnek tartanék egy szimbolikus vagy ha úgy tetszik, szimbolikusabb felfogást társítani a játékos szemlélet mellé.

Szintén installatív mű Zsándár Zoé *Törékeny hétköznapok* című diplomamunkája. Az élénk tárurolt szobasarak-jelenetben az alkotó személyes használati tárgyai kerülnek megidézésre. A mű terét három sík határozza meg, amelyben a tárgyak porcelánmásolatai mintegy véletlenszerűen vannak elhelyezve. A szándékolt kulisszajelleg alapvetően jó irányba indítja el a művet, amely ezáltal egyfajta színházi melankóliát ölt magára. A tárgyak eredeti funkciójuktól való megfosztása egyfajta átlényegítést céloz meg. Ez azonban ebben az esetben inkább elanyagtalanosodást eredményez. A porcelánimitációk efemer jellegük folytán nem tudják sem a törékenység érzetét, sem az időtlenség illúzióját kelteni.

Hoff Bence *Eltemetett tér* című munkája a szó legszorosabb értelmében vett helyspecifikus installáció. Művében a Parthenón-Fríz Terem padlómintázatának eltérő vastagságot ad, és ezáltal az térbeli mélységet kap. A munka anyagául szolgáló döngölt föld látványa a kiállítótér padlóján önkéntelenül is Walter de Maria *Earth Room* című installációját juttathatja eszünkbe. Egy másik, kevésbé egyértelmű párhuzam Andy Goldsworthy *Clay Wall* című installációjával vonható, úgy vélem, Hoff diplomamunkája inkább ez utóbbival rokonítható. Ezt elsősorban a mindkét műbe belekódolt, eleve elrendelt megsemmisülés mechanizmusa okozza; a mű a temporális és konkrét helyhez kötöttsége miatt felfogható az elmúlás elkerülhetlenségébe való belenyugvás gesztusaként is.

Idén Soltész Petra kapta a legjobb szobrász diplomamunkának járó Vigh Tamás-díjat. *Jelenség-idő* című helyspecifikus művének fő eleme egy drótrácsból kialakított, nagy méretű henger, amelyen egy piros fonállal hímzett kenuverseny-jelenet látható. Az installáció ezen elemei a mű népművészeti olvasatait erősítik. A centrális alaprajzú padló közepén elhelyezett lámpa azonban kiterjeszti az alkotás terét azáltal, hogy az epreskerti Kálvária félgömb alakú belső falára vetíti a rácsra szőtt minta árnyékát. A fény és a vetett árnyék megjelenése nem csupán a mű terét, de annak szakrális értelmezési lehetőségeit is kitágítja. A fényforrás a tér közepén, a falakra vetülő árnyékok, illetve a vörös szín akár prehistorikus barlangi szertartás érzetét is kelthetik. Soltész Petra diplomamunkáját lényegretörő, tiszta kivitelezés jellemzi. Komplex szimbolikájával és anyaghasználatával kiváló egyensúlyt teremt művében a kultúrtörténeti és személyes asszociációk lehetőségei között.

Hus-Wéber Dóra *Láthatár* című sorozatát három absztrakt relief alkotja. A konkrét, valós tájélményeken alapuló műveknek nem a látvány pontos naturalisztikus megragadása a célja. A domborművek előkészítésében szemmel láthatóan fontos szerepet játszottak a rajzi vázlatok, és ez tetten érhető az alkotó szobrászi felfogásában is. Vonalas rajzainak lendületét sikerrel ülteti át plasztikai gesztusaiba. Kompozíciós szempontból a tondó formátum jól illik az organikus táj jellegéhez, és a háromrészes sorozat is éppen elegendő a téma körüljárásához.

Kutas Dorottya *Elfordulás* című szobrát első látásra szintén látványalapú műnek gondolhatnánk, alaposabban szemügyre véve azonban feltűnik részletformáinak összefogottsága. Ennek oka, hogy az alkotó célja ebben az esetben nem egyéni karakterjegyek rögzítése, hanem sokkal inkább szobrászati tapasztalatainak összegzése volt. Ez a sommás felfogás tükröződik vissza a mű expresszív felületalakításában is, így Somogyi József késői plasztikaival mutat rokonságot. A szobor egységét némileg megbontja a kézfejek szerkezeti bizonytalansága. Mindezeket egybevetve munkáját kiforrott plasztikai nyelvezet jellemzi.

Jankó Judit

Gaudeamus igitur

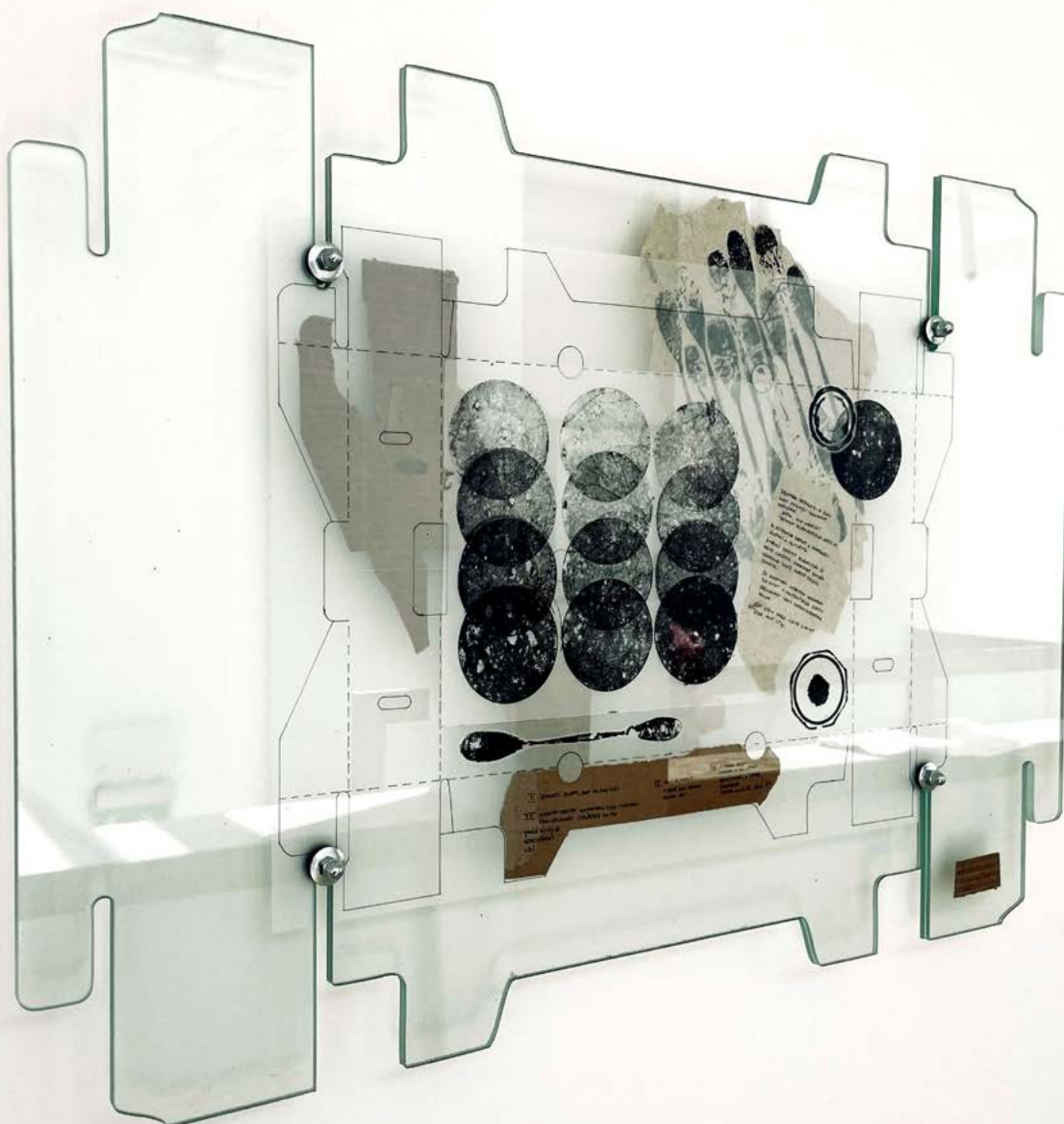
A pécsi Művészeti Kar diplomakiállítása

A Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán végzett festőművészek, szobrászok, tárgyakotás szakosok (keramikusok, üvegesek, ékszertervező ötvösök) és elektronikus zenei médiaművészek diplomakiállítását a Nádor Galériában rendezték meg, a tervező grafikusokét pedig a Csontváry Múzeum alsó szintjén. A változatos anyag egyfajta prezentáció arról, mi foglalkoztatja ma a fiatal, pályakezdő művészeket, másrészt keresztmetszete annak, ki hová ért el az elmúlt öt év alatt. A tanári karból Ernszt András vezetett végig a Nádor Galéria kipakolásán.

A pécsi Nádor Szálló aljában lévő galériát egy civil szervezet indította Hegyi Zsuzsa szervezésével és ve-

zetésével, tőlük vette át az egyetem, és jelenleg a Pécsi Művészeti Kar galériájaként működik. Ezen a frekvencián helyen, a város központjában, a Széchenyi téren, egy hotel aljában nemcsak a városlakók látogatják, a turisták is akarva-akaratlanul belefutnak, bemutatkozásra kitűnő helyszín. A városnak amúgy is fontos a művészet, nemcsak az absztrakt geometrikus hagyomány. Háromhente váltják egymást a kiállítások, évente 14-15 tárlatot rendeznek pályázati támogatással. Bárki jelentkezhet – szoktak is Budapestről, Miskolcra, az ország minden pontjáról; a Művészeti Kar kuratóriuma dönt a jelentkezőkről. Elsősorban az egyetemhez kötődő kiállításokat

MÁRFFY Anna Virág:
Horror Vacui, 2023,
üveg, vegyes technika,
95,5×66,5 cm
A művész jóvoltából
↓

↑
MUKUS Roxána:
Betegségtudat, 2021,
vegyes technika, textil
(szobrász szak)
A művész jóvoltából

preferálják, de a kuratórium szerint a külsősök progresszív bemutatkozásai is inspirálóak lehetnek a hallgatók számára, akik először nézőként kapcsolódnak be a művészeti világba, hogy aztán a saját diplomakiállításukkal ők mutakozhassanak be ugyanitt.

Régi vita a képzőművészet iránt érdeklődő diákok közt, hogy hova érdemes jelentkezni, mennyire számít a későbbi pályán, ki hol végzett, hogyan épülnek ki a kapcsolatrendszerek. Máshonnan nézve, létezik-e egy rivalizálás intézményi szinten – MKE vs. Pécs dilemma –, mi a különbség a budapesti és a pécsi képzés közt. Ebbe a témába most nem fogunk belemenni, de Pécsért büszkének arra, hogy egyre többen jelölik meg őket első helyen. A festő szak rendszere hasonló, mint a budapesti Képzőművészeti Egyetemé, mesterosztályok működnek mesteroktatók vezetésével, de sokkal kisebb, 10-12 fős osztálylétszámokkal, ami azt jelenti, hogy egy évfolyamon két-három hallgató vesz részt. Vonzó a kislétszámú,

családias oktatás, itt mindenki ismer mindenkit. A művészeti képzésben a személyesség nagyon fontos tud lenni, itt előfordul az osztályok közt is átjárás.

A hallgató választ mestert, többnyire nincs elutasítás, a festőtanárok a felvételi alapján már valamennyire ismerik a hallgatókat. A tanárok népszerűsége viszont folyton változik, a különféle egyetemista csatornákon, például a gólyatáborban belső infók cserélnek gazdát, ez okoz néha turbulenciát. A Pécsért erős gyökerekkel bíró absztrakt festészeti hagyományt vállaltan viszik tovább, mégis úgy tartják, a legnagyobb erősségük a tanári gárda sokfélesége.

Emiatt az osztályok különböző karakterűek, de azon belül nagyon sok minden belefér. Ernst András példaként a nála végzett Horváth Veronika Évát említi, az ő figuratív világának látszólag nem sok köze van tanára festészeti munkáihoz, bár a képzés során felvetett színproblémák nála is megjelennek, csak egyfajta figuratív

köntösbe bújtatva. Mindez azt támasztja alá, hogy a jó egyetemi mestertanár széles látókörű, nem egy kizárólagos irányt közvetít evidenciaként, hagyja, hogy minden hallgatónak kibontakozzon a saját világa. Erre itt nagyon figyelnek.

Ernszt András azt mondja, nála az első két év a klasszikus alapozásról szól, de mindenkinél személyre szabja a programot. Ennek a folyamatnak a végén – melynek során a stílusgyakorlat-órákon végig próbálják a legkülönbözőbb festészeti stílusokat – jutnak el addig az elvárásig, hogy a hallgató saját koncepcióval jelentkezzen.

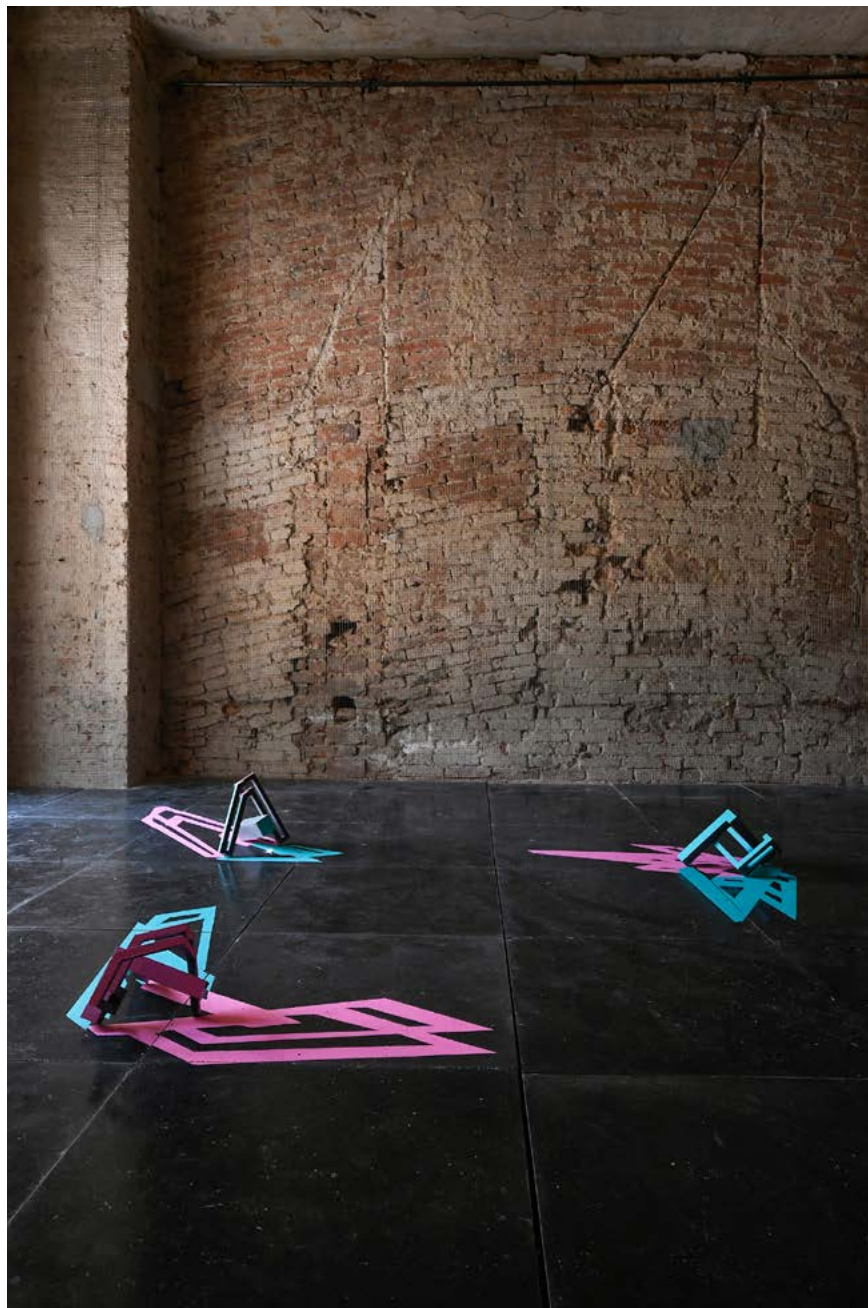
Minden egyetemen burokokban élnek a hallgatók, de ez Pécssett úgy néz ki, hogy a nagy egyetemi kampuszon tíz kar működik együtt, és akarva-akaratlan is hatnak egymásra. Minden karon ajánlanak kurzusokat más karok hallgatói számára, ismerik egymást oktatók-diákok, és időnként közös projektek alakulnak. A művészeti kar hallgatói például rendszeresen dolgoznak együtt az orvosi egyetemmel, az építészekkel, a formatervezőkkel. Aktuálisan éppen a közgazdászokkal alakult ki szoros kapcsolatuk, ez a különösen hasznos és korszerű ismeretanyag jó kiegészítése lehet a művészeti pályának. A képzőművészet mellett a dizájn és a zeneművészeti rész is a művészeti karhoz tartozik, így a diplomakiállításon hárman szerepeltek: Fekete Ábel *Kontroll*, Koszecz Csaba Ajtony *Eszmecsere* és Vasas Krisztián *1-800-VENUS* című munkáikkal.

A festők közül a már említett Horváth Veronika Éva családi fotók alapján dolgozik, ezeket fogalmazza át. Pontos karakterérzékkel talált rá a figurákra, melyekhez saját formarendszerre felépített előadásmódot dolgozott ki. Képein a figura sokszor a saját gyerekénje (belső gyermek) és környezete viszonyát kutatja a színdifferenciák, finom színváltások, különbségek játéka építve.

A diplomakiállításon bemutatott munkák közt sok foglalkozik az emlékezettel. Közhely, hogy a fiatalok mennyire nehezen viselik a mai életünk bizonytalanságát, azt, hogy most kell elindulniuk, egy ilyen ingatag világban lesznek pályakezdők. És éppen a most diplomázók azok, akiknek a Covid miatt kiesett másfél év a képzésükből. Fontos, hogy az embernek legyenek támpontjai, kapaszkodói – talán a múlt, a gyerekkor tud ezzel szolgálni.

Szeberényi Anna a festészetet a színek megismerésére használja, transzparens és rétegesen épített felületek átmenetével és ütköztetésével igyekszik harmonikus összhangot létrehozni a síkban. Mostani munkáinak előzményeként, a képzés elején főleg tájképeket festett vizes bázisú, lazúrokra épülő előadásmóddal, ez alakult át egy idő után absztrakt világgá, miközben megtartotta az előadásmód könnyedségét. Érdeklődésének fókuszában jelenleg a különböző struktúrák viselkedése áll. Azt vizsgálja, hogy ezek nagyon egyszerű, organikus formarendszereken belül milyen viszonyokat, milyen képi játékokat hoznak létre. Fontos a különböző felületek sávos rendszerű előadásmódja, váltásaival, dinamikájával jön létre az a fajta világ, amit a korai Martyn Ferenc-munkákhoz is lehet kapcsolni.

Simon Kata Rebeka egy klasszikus tájképfestészeti tradícióhoz nyúl vissza. Takács Zsófia – mestere Nemes Csaba – világa Oláh Marára emlékeztet. Csehországban vett részt az Erasmus-programban, és az ott talált, fiatal roma lányokat menyasszonyi ruhában ábrázoló fotók alapján dolgozott. Szuggesztív képein a roma női lét kérdéseire igyekszik reflektálni. A képeken fura kettősségekre játszik rá, és előadásmódjában rengeteg lírai elem fedezhető fel, sőt az összefüggő, intenzív színekre épülő, dekoratív felületek láttán Radák Eszter színhasználata is eszünkbe juthat.

Krajcsó Csenge is Nemes Csaba-tanítvány karakteres saját világgal. Munkái zománccfestékkel festett önportrék, s a festék ridegsége jól illik az általa megjelenített képi világba. Az élethelyzetek, melyeket nagy szuggesztivitással ábrázol, a fiatalokra jellemző egzisztenciális kérdésekről szólnak, a zúró éjszakákról, nehéz pillanatokról, finom túlzásokkal. Egyszerre heves, markáns és mégis laza.

A festőszakos Gaál Janka Nyilas Mártánál végzett, és nála is markánsan jelennek meg a színproblematikák. Munkája címe *Rémes álmok*. Figuratív alaptól induló mozgalmas felület, ahol egyik forma a másikra hat, ahol a festett és a plasztikus felület váltakozása is erősíti ezt a dinamizmust. Bálint Dóra Somody Péter-tanítvány, figuratív képein nemcsak az ábrázolt téma, de a festészeti megoldások is figyelemre méltóak.

Ruszin Noémi kárpátaljai, ruszin származású alkotó, világa gondolatilag nagyon izgalmas és eredeti rendszert alkot. Egyfajta visszakaparást, cuppantást, kimaszkolást használ; finoman visszatörölt felületeivel valamiféle totemszerű burjánzást, mégis homogén, de jellegzetes világot hoz létre. Ő Pécssett marad még tanár szakon, nincs is értelme most hazamennie Kárpátaljára, az ukrán háború miatt az ő jövője még a többiekénél is bizonytalanabb.

Korábban sokat foglalkozott az enkauszтика technikájával. (Ez egy viaszos festés, melynek egyrészt sejtelmes

↑
SZABADI Enikő:
Végletek, 2023,
beton, akril,
30×40×30,
35×35×40,
30×20×30 cm
(tárgyalkotás szak)
Fotó: Horváth Gábor
A művész jóvoltából

férfi. Az egyik kézenfekvő oka ennek, hogy a fiúk általában olyan szakmát választanak, amiből utána a családot el lehet tartani. A művészeti pályán azonban, főleg az elején, sok a bizonytalanság. A szobrászok közt is főként lányokat találunk a végzősöknél. Mezei Izabella klasszikus hangvétellő szobrász. Udvari Boglárka *Szarkofág* című betonmunkájával diplomázott.

Galcsik Vivien tárgyalószakon végzett ötvös-fém-műves ékszertervező egy nyakék-, fülbevaló- és gyűrű-kollekciót állított össze. Garam Péter keramikus formatervező *A semmi maradványai* című munkájával szerepel. Viktor Kata üvegművész egy köralapba különböző struktúrákat gondol bele. A padlón Szabadi Enikő (ő is tárgyalószakon végzett kerámiatervezés specializáció) *Végeitek* című munkája fény-árnyék játékokra épül, a betontól öntött geometrikus alap árnyékkivetüléseit rögzíti a felületen.

A külföldi hallgatók aránya szakonként változik. A tárgytervezőknél, főként kerámia szakirányon sokan vannak – amibe nyilván belejátszik a Zsolnay-gyár jelenléte, a magyar kerámia tradíciója Pécsen és környékén, valamint a siklósi kerámia szimpóziumok. Nemcsak mert jó híre van az egyetemnek, hanem mert a nyugat-európai országokban a felsőoktatásban a legtöbb helyen nincs klasszikus kerámia. A külföldiek közül legtöbben Kínából jönnek.

A diplomakiállítás aktuálisan a képzés végét jelenti, de leginkább egy életen át tartó folyamat egyik állomása. Itt most huszoneves pályakezdők életútjának olyan startpillanatát látjuk, ahol érezzük, a diplomázó már végigcsinált egy folyamatot, szakmailag bír egy háttérrel, amire építkezhet. Ez ugyan egy korszak vége, de valójában az igazi út eleje. A buborékból való kilépés pillanata. Értem, hogy rémisztő.

↑↑
Mehrnaz Momeni
KALESHTARI:
„Even when I don't have
time to think about them!”,
2023, porcelán- és
fémstruktúra, 37×37×100 cm
(tárgyalószak)
Fotó: Horváth Gábor
A művész jóvoltából

↑
RUSZIN Noémi: *Utópia,
Я (Én)*, 2022, olaj,
akril, akvarell, színes
ceruza, szén, homok,
papírapplikáció, szintetikus
lakk, enyvezett vászon,
75×55 cm (festőszak)
A művész jóvoltából

fénye lesz a viasz miatt, másrészt teste van a földobott festéknek.) Kezdetben munkái sokkal jobban kötődtek az otthonából, Kárpátaljáról eredeztethető népművészeti hagyományokhoz. Ezek a tradíciók idővel absztrakt formarendszerré alakultak át, de a tradíció formai kötődései még érezhetőek benne, adnak egy különleges ízt munkáinak.

Fórizs Panni festőhallgató *A keret felöltöztetése* című munkája a festészet és a szobrászat közti átmenet. Több nézetű, a kép kibújik a térbe, és plasztikaként kezd viselkedni. A térbe szinte belevesző szerkezetben megjelenő furcsa, amorf, akár emberi szervekre is emlékeztető formák játéka hoz létre egy világot.

Akárcsak Budapesten, úgy Pécsen is első látásra szembeötlő jelenség, hogy a diplomázók közt mennyire megfordult a nemek aránya. Több a női hallgató, mint a

Salamon Júlia

It Is What It Is

Az ELTE SEK Vizuális Művészeti Tanszékének diplomakiállítása

Irokéz Galéria,
Szombathely,
2023. V. 26 – VI. 1.

A Budapesten kívüli, alapvetően is kisebb hallgatói létszámmal működő felsőfokú művészeti képzésekben jellemző az évfolyamok kiterjedésének – és talán ezzel is összefüggésben – szakmai aktivitásának pulzálása. Míg tavaly a szombathelyi ELTE Berzsényi Dániel Pedagógusképző Központjához tartozó Vizuális Művészeti Tanszék végzős hallgatói két helyszínen mutatkoztak be (lásd erről: A kétszerindulás kényszere? *Új Művészet*, 33. évf. 9. szám, 2022), addig az idei diplomakiállítás – legalábbis léptékében mindenképp – szerényebb keretek közt a valósult meg. A teret és ezzel a nyilvános bemutatkozás lehetőségét a Szombathelyi Képtár alatt található, nonprofit Irokéz Galéria biztosította számukra.

Itt a képköltés (BA) szakos hallgatók munkái jórészt a kétféle képzési rend (nappali és levelező) szerint kerültek prezentálásra (rendezés: Baki Orsolya, a Vizuális Művészeti Tanszék óradója) mintegy két stilsztikailag és művészetfelfogásban is élesen elváló tömböt alkotva. A tárlat címével a hallgatói közösség által választott, a sztoikus belsőöröndést enyhe kikacsintással kombináló mondat – *It Is What It Is* – az eddigi végzős tárlatok esetében visszatérő, a jövőbeli szakmai orientációt humorosan vagy épp kifejezetten gúnyosan felfogó hangvételéhez illeszkedett.

A csoportos kiállítás egyik legizgalmasabb darabja a galériatérben csak dokumentáció formájában elérhető public art-mű volt, amelyet testközlelől – helyspecifikus falfestményként – a szombathelyi Derkovits-lakótelep egy buszmegállójában vehetünk szemügyre (az időjárás

és köztisztasági viszonyokat figyelembe véve akár évek múlva is). Kiss Virág Petra *A falak mögött* című murális munkája több szempontból is figyelemre méltó. Egyrészt tetten érhető rajta a Vizuális Művészeti Tanszék több oktatója által preferált, közösségi művészeti műfajok iránti érdeklődés és érzékenység, másrészt olyan konkrét, iskolán kívüli műhelyekben szerzett tudás kamatoztatása, mint amilyen a Szántó István oktató, képzőművész vezetésével megvalósuló Murális Műhely és Symposium jelentette alkalmak. (Idevágó tavalyi írás: Bordács Andrea: Ulysses a falra mászik; Csonka Dorina, Harcsás Eszter és Kiss Virág: Interjú Aideen Barryvel, *Artmagazin Online*, 2022. IX. 13.) Kiss munkája azért is olvasható a public art felől, mert a streetartos – a vizuális környezet javítására irányuló, optimista, dekoratív – felfogás mellett vagy inkább azon túl egyrészt a lakótelep adta karakteres vizuális tapasztalatból indul ki (a 60-as évek közepén épült blokkházak fölszíni, moduláris postaládarendszere). Továbbá az ehhez kapcsolódó textuális gyűjtés – a névtáblákra és egyéb postaláda-feliratokra reagáló, azokat átíró, anonimitásba forgató módszer – is inkább egy aktívabb, a (lakó)közösség tagjait egymással is relációba állítani kívánó alkotói szándékot mutat. A buszmegálló hátfalán helyet kapó murália emellett olyan klasszikus festészetszakmai fogásokkal él, mint a trompe l'oeil vagy a képben elrejtett kép eszköze.

A kiállításon egy másik hazai, kortárs fősodorbeli munkákra rezonáló darab Petánovics Rebeka Erika *Repetitiv*

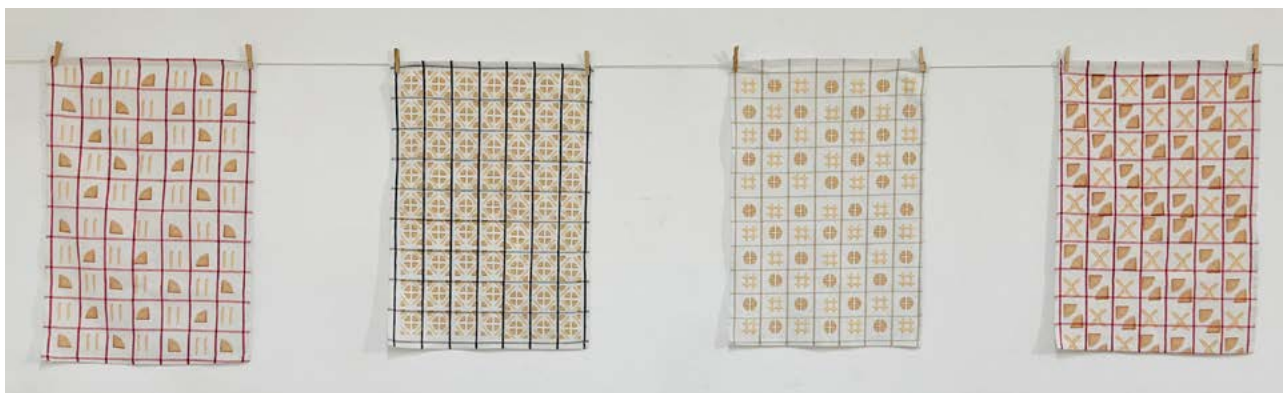
NÉMETHNÉ KLEIN
Edit Eszter: *Pusztuló gyárépületek*, 2023,
olaj, vászon
Fotó: Garas Kálmán
A művész jövőtáblából
←

KISS Virág Petra:
A falak mögött, 2023,
 helyspecifikus mű,
 Derkovits-lakótelep,
 Szombathely
 Fotó: Garas Kálmán
 A művész jóvoltából
 →

PETÁNOVICS Rebeka
 Erika: *Repetitív*, 2023,
 digitális print, vászon
 Fotó: Petánovics
 Rebeka Erika
 A művész jóvoltából
 →

című önelemző, önkritikus sorozata. A konyharuhára nyomott, jellegében a krumplinyomda elnagyoltságát idéző digitális print első blikkre ornamentikus formajátékként értelmezhető, anyaghasználat tekintetében pedig nehéz Fajgerné Dudás Andrea festészeti gyakorlatától elvonatkoztatni. Az alkotói kommentárban azonban kiderül, hogy a művészeti munka tárgya az erősen egyoldalúnak vagy egészségesnek nem épp nevezhető étkezési kultúra vizsgálata. A konyharuha négyzetmintás, szőtt anyaga így a repetitív fogyasztás naptárszerű raszterhálójaként is olvasható.

A minták és saját testtapasztalat (baleset utáni megváltozott test, énkép) feldolgozásával foglalkozik Nagy-Kuglicz Kata műtárgyegyüttese is, amely bár mediálisan keresgélő, némiképp iskolásan heterogén összképpel bír – a manipulált talált tárgytól (testnyomatos kerekesszék) a táblaképen át az anyagkísérletekből kinövő műgyanta objektumokig – az egyes elemeket összefogó, a pacemaker nyáklapjának labirintusmintájával dolgozó faltapéta a személyes vizsgálódást érvényesen és hatásosan keretezi. A kamarakiállítás léptékükkel és a rozsdamezők ipusztrális karakterét érzékletesen megidéző anyagszerűségükkel kitűnnek Némethné Klein Edit Eszter *Pusztuló gyárépületek* című vásznai is.

A diplomakiállításban az autonóm munkák mellett kiemelkedik egy inkább tervezőgrafikai gyakorlathoz köthető, pedagógiai felvetésekkel operáló vonal is. Az egyik ilyen jellegű munka Preiner Vivien *Anyumama és apupapa* foglalkoztatófüzete, amely a rokonsági viszonyok

kisgyermek számára való átláthatóvá tételével foglalkozik, közelebbről pedig azzal a nyelvi problémával, hogy egy-egy családtag pozíciójából máshogy nevezzük meg az adott személyt a családon belül. A foglalkoztató képi kiindulópontjai olyan témába vágó vizuális modellek (metaforák), mint a családfa vagy a családi fotóalbum. A mesekönyvként szerkesztett, klasszikus feladatokkal tarkított füzetet az illusztrációkhoz háttérként kapcsolódó firkarajzok teszik talán még otthonosabbá, közelebbé a befogadó korosztály számára. Azonban kissé meglepő, hogy a projekt nem reflektál a 21. századi társadalmi valóságra, vagyis az olyan családmódellre, mint a csonka vagy a mozaikcsalád (patchwork family) jelensége. A másik pedagógiai szemléletű diplomamunka az Eck Odett és a Simonyi Károly Általános Iskola tanulói által háztartási hulladékból készített assemblage, amely a környezetkárosítás témájával foglalkozik a négy elem keresztül. Itt az alkotómunka kiterjesztésének gesztusa, illetve a munkához kapcsolódó, sokszorosított kísérő füzetek túlmutatnak a diplomamunkák alapvetően zárt, summázó jellegén.

Ezen a ponton zárul is a kör. Bár mediálisan más, de megközelítésben mégis csak visszaköszön a lakótelepi lépcsőházfolyósó enteriőrjének kiforgatása mint – a helyi közösségben a szomszédsági viszonyokra reflektáló – nyitott munka, ahogy Eck Odett diplomamunkája esetében is tetten érhetjük az alkotás folyamatát a projekt pedagógiai módszerével ötvöző hozzáállást.

Cserhalmi Luca

Kószálni erdőn és mezőn

Nyári séták a Balatonnál

Balaton-felvidék,
különböző útvonalak,
2023 nyara

Sarkosan fogalmazva, ma kétféleképp tekinthetünk a sétálásra: mondhatjuk, hogy a helyváltoztatás idejéért megoldása, amely főleg vállalkozás, avitt urizálással és a szabadidővel való dicsekvéssé vált egy olyan korban, amelyben maximalizáltuk a percek kihasználtságát. Ámbár, dacolva ezzel, állíthatjuk azt is, hogy a séta pont az extravaganciája miatt számít lázadásnak felgyorsult társadalmunkban – jobban mint valaha, jobban, mint Walter Benjamin kószálójának idejében. A gyaloglás számtalan formája közül azonban pont a leginkább elmélyülésre lehetőséget nyújtók váltak népszerűtlenné, míg a városnéző túra, a teljesítményalapú természetjárás, esetleg a rövid, egészségügyi séta váltak elterjedté, miközben egyre egyértelműbbek a céltalanabb – akár rutinszerű, akár hosszabb – sétáknak mint a kikapcsolódás rítusainak a jótékony hozadékai. Nehéz, hogy magáért a gyaloglásért induljunk útnak, ám ha már elindultunk, és a léptek monotonitása kezd el vezetni bennünket, nehéz lesz megállni is.

A gyaloglás mindazonáltal az eszképzizmus egyik eszköze. Erre alapozva, illetve a kiállítótérrel való elszakadás vonzása okán, a séta aktusát számtalan művészeti projekt alkalmazta az akcelerálódott társadalommal szemben. A művészet befogadásáról átlagosan is elmondható, hogy kiugrási lehetőséget kínál a hétköznapi valóságából és ritmusából (Hans Georg Gadamer erre utalva alkotta meg az „ünnep mint a művészet időtapasztalata” tézisét), a gyaloglás pedig ezt az érzetet erősíti fel társélményként. Jelen írás három nemrégiben megvalósult művészeti projektet kíván bemutatni a Balaton-felvidékről, melyek a tájbejárás aktusa köré szerveződnek. Ezzel a séta típusainak körét máris leszűkítettük, hiszen nem a városi járókelő szabadságáról van szó, hanem a természetbe való ki- vagy elvonulásról – valahol a könnyed természetjárás és a komolyabb túra között, attól függően, hogy kinek hogyan sikerül közelíteni a kijelölt helyszínhez. A három projekttel kapcsolatban közösen megfogalmaz-

SZANYI Borbála:
Engesztelés,
2023, Kapolcs,
Sándor malom
Fotó: Göntér
Eszter

←

↑
 Kunszt Kollektív:
 Pletykakő, 2023,
 Kapolcs,
 Csóromi mosó
 Fotó: Göntér Eszter

ható legfontosabb kérdések azonban azok, hogy mennyire képesek művészeti élménnyé tenni a sétát, és mi az, ami esetükben az esztétikai élményt kiváltja.

A három projekt közül kettő hangsétaként valósult meg: Zilahi Anna a tihanyi Belső-tó körül, míg Gosztola Kitti és Pálinkás Bence alkotópárosa a Barnag község fölötti erdőben található bálványfaligetben vezeti végig a befogadókat. A harmadik példa az Eger-patak mentén húzódó Híd Tájművészeti Ösvény Nagyvázsony és Monostorapáti között, tizenegy alkotó munkáinak állomása in keresztül bejárható útvonallal. A három séta üzenete, karaktere és hangulata eltérő: a barnagi erdő a leginkább vadregényes, nehezebben megközelíthető, kimondottan természetközeli élmény, amit már a helyszínre való eljutás alatt is megtapasztalunk.

Jómagam a nyár közepén, eső után indultam útnak, ami nehezítette a helyzetet, viszont a helyszín, vagyis a Börtön-kúthoz vezető túra volt a projekt egyik legszebb élménye: pár órás tiszta elmélyedés, amivel az alkotópáros tudatosan kalkulálhatott. A forráshoz való eljutás így egy már-már katartikus, valódi megérkezésélmény lett, ami kibontotta a helyszín szakrális jelentőségét. A megérkezést úgy is kell értenünk, hogy ezen a ponton már kevesebbet sétálunk, csak finoman körbejárjuk a bálványfaligetet. Zilahi Anna hangsétája egy városi közeghez szokott ember számára is könnyen abszolválható, kisebb kaland. Megragadó, ahogy a turizmus fellegváraként működő, eltorzult Tihany centrumától egy kicsit természetközeli terep felé indulva milyen nagymértékű változáson, elmagányosodáson megy keresztül a táj. A projekthez kapcsolódó hangfájl állomásról állomásra, az egész tó körüli útvonalon végigkíséri a befogadót, így a gyaloglás performatív aktusa szervezettebb részévé válik a projekt egészének, ezáltal a sétáló az esztétikai élmények

tartományának egy homogénebb, kiegyensúlyozottabb típusával találkozunk.

A közeg szempontjából az egy nap alatt nehezen bejárható, karakterükben eltérő helyszíneken megvalósuló Híd Tájművészeti Ösvény a legváltozatosabb: a természetközelséget szem előtt tartva a ligetes patakparttól a malomudvaron keresztül a községek közti fás senki földje területeken át a falvak utcáig eltérő környezeteken keresztül vezet az útvonal, ahogy a felkért alkotók is eltérő jellegű munkákat hoztak létre. Annak ellenére azonban, hogy az útvonal viszonylag hosszú, több állomása pedig a falvak határában vagy azokon kívül található, főként a forgalmas autót és a lakott területek közelségének eredményeként, kevésbé hozza el a kivonulás és a természetközelség megélését. Az útvonal kialakítása kötött volt, az alkotóknak az Eger-patak partjához kellett igazodnia, de ezen a spektrumon belül kimondottan kreatívan oldották meg a helyszínválasztásokat.

Némely állomás esetében nem fordítottak elég energiát az önálló munkák kidolgozására, a kihelyezett alkotások kis része jelent valós művészeti élményt, ami nagy veszteség a tervben rejlő potenciához képest (ennek oka lehet a projekt finanszírozásának szűkössége is, de erről nincs információ). Ebből a szempontból Szanyi Borbála munkája nevezhető a leginkább kiemelkedőnek, aki egy régi malomépület mellett ötvözte a búzaültetés egyszerű gesztusát a természetművészettel, valamint a mesterséges kimetszettség érzetét keltő téglalap alapforma elidegenítő hatásával. Az elültetett búzát a környék molnárhagyományára emlékezve learatja, és kenyeret süt belőle. Kérdés marad ugyanakkor a műalkotás aratás utáni sorsa, hiszen az ösvény hosszabb időtávra tervezett kezdeményezés, ugyanakkor számtalan olyan munka található rajta, amely folyamatos utómunkát vagy terep gondozást

ZILAHÍ Anna Hangséta –
Körtefa a Belső-tó szigetén
 című projektjének helyszíne,
 Tihany, Belső-tó
 ←

GOSZTOLA Kitti és
 PÁLINKÁS Bence Hangséta
a Bálványfa ligetben
 című projektjének helyszíne,
 Börtön-kút
 Fotó: Simon Zsuzsi
 ←

igényel. Nyári látogatásom alatt volt, ahol a gaz egészen ellepte az installációt, máshol a leírás vált elérhetetlenné, ami kétségessé tette a projekt fenntarthatóságát.

A kezdeményezés azonban hozott pozitív meglepetést is a társadalmilag elkötelezett művészet beemelésével (akár erre is ki lehetett volna élezni az ösvény koncepcióját). A kapolcsi nők művészetterápiás csoportjából alakult Kunszt Kollektív projektjeinek őszinte, egyszerű, mégis kedvességgel és örömmel teli létrejöttje átsugárzik a kész munkákon. A falu végében egy egészen intim munkát valósítottak meg a kapolcsi Csóromi mosóházra jelképesen elhelyezett néhány csipkével. A falu női közössége az általuk alkotott kézimunkák kihelyezésével itt szimbolikus visszavette azt az egészen sajátos atmoszférával rendelkező, zárt területet, ahol a helybeli asszonyok régen

szintén összejárhattak beszélgetni a házimunka ürügyén. A faluközösségek tendenciaszintű elidegenedése ellenében létrejött női alkotócsoporthoz munkálkodása és térhez engedése a művészeti ösvényen több, mint fontos kezdeményezés. A séta egésze során azonban a műalkotások egymásba folynak, a tér a távolság dacára szövi össze azokat, a valódi élményt viszont a legtöbb esetben inkább a nyomkövetés valós izgalomkeltő folyamata jelenti, hiszen a mellékelt térkép kevés információval szolgál a lokalizáció kapcsán (Nagyvázsonyról Vigántpetendre átsétálni még a google térképe szerint is csupán másfél óra, ez viszont könnyen ötórás erdei bolyongásba csaphat át anélkül, hogy értenénk a történéseket. Ezt viszont ne bánjuk, majd máskor visszajövünk megnézni a hátramaradt állomásokat.)

HÍD Tájművészeti Ösvény

Alkotók • alkotások • helyszínek

A helyszínek: az alkotásokhoz legközelebb lévő, beazonosítható helyszínek nevei

1. Szurdi Éva- Szabó Eszter: Békák
Nagyvácsányi vár udvar

2. Tóth Tamás: Almafa
Vigántpetend határa

3. Balázs Péter: Varsa
Vigántpetend, új fahíd

4. Becskei Andor: Posztó
Vigántpetend, Fejfájás kút

5. Turcsány Villő: Hang_zsilip
Kaposcs, Kőszegi malom

6. Kunszt Kollektív: Pomponhíd
Kaposcs, Kőszegi híd

7. Kunszt Kollektív: Pletykakő
Kaposcs, Csátrómi mosó

8. Szirmai Nóra: Lassan
Kaposcs, Kalapos híd

9. Szurdi Éva: Összeköttetés
Kaposcs, Malomsziget

10. Kővics Milán: Padok
Kaposcs, Malomsziget

11. Tóth Eszter: Barátság
Kaposcs, Császárhíd

12. Becskei Andor: Reflexió
Kaposcs, Walter malom

13. Freund Éva: Légzsilip
Kaposcs, Mezriczky malom

14. Szanyi Borbála: Engesztelés
Kaposcs, Sándor malom

15. Kő Boldizsár: Patakmeghajtású óriásszobrok
Monostorapáti híd alatt

A művészet és a séta összekapcsolása többféle módon képzelhető el, melyek közül a teljesség igénye nélkül felsorolnám a legfontosabbakat: válhat maga a séta aktuális üzenetet hordozó, egyéni vagy közösségi performatív tette. Ismerünk olyan művészeti projekteket, amelyeknél a bejárás útvonala válik oly mértékben központi elemmé, hogy a műalkotás (leggyakrabban installációs munka vagy összművészeti projekt) élménymechanizmusának és koncepciójának kulcsfontos részét képezi. Továbbá vannak azok a szabadtéri elhelyezett művek, melyeknek a megtekintése hosszabb sétafolyamattal kapcsolódik egybe. Ez nem azt jelenti, hogy minden szabadtéri elhelyezett műalkotás-együttes hordozza magában a bejárásnak ezt a fajta intenzív töltetét, de jól átgondolt, koncepciózus esetekben megvalósulhat.

A megélés és az átlényegülés fokozásának érdekében szükséges lehet a művek közötti séta távolságának elnyújtása. A Híd Tájművészeti Ösvény ez utóbbi kategóriába tartozik. Zilahi Anna, illetve a Gosztola Kitti-Pálinkás Bence-duó projektje leginkább az első típusba tartozóknak mondhatók, amely ugyanakkor számtalan kérdést hordoz magában. Ezek esetében a vizualitás kizárólag a tájra vonatkozik, az esztétikai élményt annak bejárása, illetve a hozzá fűzött kommentárok által nyert tartalomtöbblet jelenti. Gosztola Kitti és Pálinkás Bence *Bálvánfalya liget*, illetve Zilahi Anna *Körtefa a Belső-tó szigetén* című munkáit hangsétákként definiálják. Nehéz meghatározni, hogy pontosan mivel állunk szemben, hiszen egyik sem performansz vagy hanginstalláció, de mégis talán ezzel a két műfajjal lehetne leginkább leírni a projekteket, a művek hivatalos leírásában viszont kategorikusan kerülnek a műfajra vonatkozó meghatározást. Ugyanakkor vegyük alapvetőnek (?), hogy művészeti produkttal állunk szemben, hiszen a Balatorium - melynek keretében az említett két projekt megvalósult - programja szerint művészeti és edukációs munkákat bemutató platformként definiálja magát.

De akkor mi is pontosan ez a két séta? Röviden: a két, térképpel konkretizált helyszínen egyfajta vezetett sétát kapunk, melyet telefonra letölthető hangfájl szolgáltat. Habár nem ez a legkreatívabb vagy legromantikusabb

megoldás, kötetlensége egyértelműen vonzó. Nem kell csoportokhoz csatlakozni, meghirdetett időpontokhoz, tömegtempóhoz igazodni, mindenki a maga ritmusában, szemlélődve járhatja be az útvonalat. Az atmoszférateremtés lehetősége ezzel nyilván csökken, mégsem gátolta az elmélyedést a séták folyamán. A két projekt a „slow walk” jegyében született meg, amely divatossága, felszínessége és ellentmondásokban méltán gazdag reputációja miatt egyszerre kelthet pozitív és negatív benyomást. Ugyanakkor elvitathatatlan, hogy a gyaloglás kultúrája talán soha nem volt akkora krízisben, mint napjainkban, amikor a természeti környezetben töltött minőségi idő is lényegesen csökkent az urbánus életmód és a természeti munkák kikopásának következtében.

A mi szempontunkból, a fogalomtól elvonatkoztatva, a projekt gesztusa a lényeges, ami a szemlélődő sétákra és túrákra való invitálás. Mindkettő a helyszínek kultúrtáj jellegét hangsúlyozza, ezekről kaphatunk információkat oda kötődő személyek interjúi révén. A felvételek és a vágások minősége nem kifogástalan, viszont az eltérő háttérrel érkező interjúalanyok mondandóját mindkét hanganyag véglegesítésénél képesek voltak úgy formálni a művészek, hogy a tárgyi információkon túlmutató jelentéseket hordozzanak. Gosztola és Pálinkás munkája a tájak ideiglenességét, az ember közbeavatkozásának etikai problémagubancát hozta felszínre szelíden és szofisztikáltan, kerülve az erőteljesebb iránymutatásokat. Zilahi Anna a táj szubjektív történeteit tárta fel, idős emberek apró történeteit a népdalgyűjtő alázatosságával és kíváncsiságával kezelve. Ebből fakad Zilahi munkájának legnagyobb erénye, hogy a hangséta a várttól teljesen eltérő elemeken és személyes emlékeken keresztül tagolódik fejezetekre a jelentőségteljesség érzetét messzire elkerülő, hétköznapi motívumokból kibontakozva.

Emiatt mutatnak túl az említett hangséták egy informális vezetett túrán és válnak a kontempláció alkalmává. Szép volna, ha hosszabb sétákra invitálnának minket, de efféle zarándoklat már végképp extravagáns kívánság lenne a kortárs képzőművészettől. Csoda, ha akad egy bolond, aki végigjárja akár ezeket is.

Cs. Tóth János

Nyári panoráma

XLII. Nyári Tárlat

REÖK-Palota, Szeged,
2023. VII. 20-ig

Az utóbb harminc évben fontos szellemi-művészeti alközpontok erősödtek meg a fővároson kívül. Szegeden a Nyári Tárlat már a 42. alkalommal került megrendezésre, míg a Táblaképfestészeti Biennálét tizenkilencszer láthatta a közönség. A Regionális Összművészeti Központ (REÖK) mint épület is minden négyzetméterén magában hordozza a művészet szellemét. Munkácsy Mihály nagybátyjának a fia, Reök Iván építtette, az ő feleségének, Kelemen László, az első magyar színigazgató és író volt a dédapja. A házaspár Párizsban többször meglátogatta a festőfejedelmet, sőt Kelemen Idáról portrét is festett Munkácsy. A világra nyitott vízmérnök a kor modern stílusának megfelelően a szecesszió felfogásában adott megbízást Magyar Edének az épülettervezésre. A megnyerően tágas, kissé zegzugos, de elegáns terek, az építészeti szépség segíti a befogadót, hogy érzékenyen közeledjen a munkákhoz.

Ki emlékszik már arra, hogy a 2000-es évek elején milyen botrányos körülmények között adta el a megyei önkormányzat a nagy hagyományú, sokak által kedvelt, Horváth Mihály utcai Képtárat, ahol 1959 óta rendeztek kiállításokat? A REÖK-Palota felújított épületében magas színvonalon zajlanak képzőművészeti események, és ez a Szegedi Szabadtéri Játékok bázisa is. Legutóbb otthonra talált itt a Magyar Festők Társasága, és a MAOE is itt rendezi éves tematikus tárlatait. Ez a patinás hely a kortárs magyar képzőművészetben mára megkerülhetlenné vált fórum. Mutatja is a népszerűségét, hogy 700 pályázó indult a bemutatkozás lehetőségéért, de csak 130 kapott szabad utat. Megszokott ez a Nyári Tárlatok történetében, ugyanis a XXXI. kiállításra annak idején 761 munka érkezett, és abból 170 lett bemutatva. Ez akkoriban, 2001-ben páratlan csúcsnak számított – tudhattuk meg Szuromi Pálnak az *Élet és Irodalomban* megjelent írásából.

Örömteli, hogy a mesterséges intelligencia idején is rendeznek valóságos képzőművészeti tárlatokat, ugyanis az érzékelésünket, érzelmeinket az eredeti gondolkodást semmi sem inspirálja jobban, mint a művészetek, a szellem produktumai. Ezek tanítanak, mozgósítanak bennünket a valóság új összefüggéseinek megértésére. A Nyári Tárlatok is ezt a célt szolgálják. A rendezés áttekinthető, segíti a befogadást, ugyanis stílusok szerint lettek csoportosítva a munkák. Nátyi Róbert a kiállítás kurátora hagyta az üzenetek hatását érvényesülni. Egyéni megvilágítást kaptak a táblaképek, így hatásuk felfokozódik. Kellemesen derített hangulat fogadja befogadót. Az egész anyag felidézi a kortárs magyar képzőművészet ezernyi árnyalatát. Vannak-e olyan jelentős művészek, akik kimaradtak ebből a mostani válogatásból? Termé-

↑
HOLLAI Krisztina:
Kehely no. 5, 2022,
vegyes technika,
rakukerámia,
100×100 cm
A művész jóvoltából

←
KOVÁCS Johanna:
*Az emlékezet
hanyatlása*, 2022,
vegyes technika,
vászon, papír,
100×90 cm
A művész jóvoltából

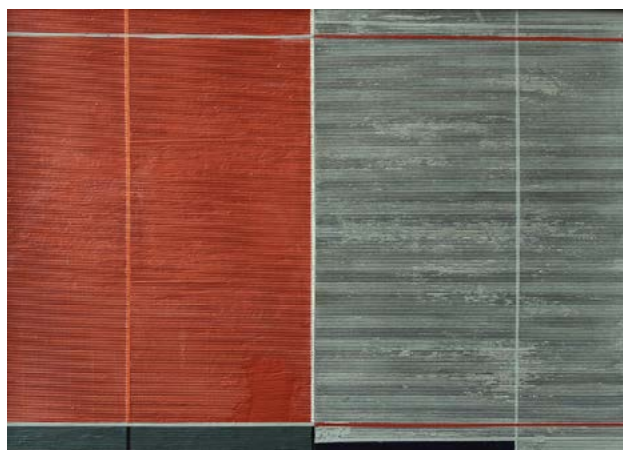
KÓTAI Tamás: *Izzó ösvényen II.*, 2023, akril, vászon, 65x100 cm
A művész jóvoltából →

SZOTYORY László: *Mediterrán este*, 2021, olaj, vászon, 80x100 cm
A művész jóvoltából →

BUDAHÁZI Tibor: *Kompozíció I.*, 2023, akril, farost, 70x100 cm
A művész jóvoltából →

MATA Attila: *Húrszímfónia*, 2021, rozsdamentes huzal és lemez, festett acrytal, 96x84x50 cm
A művész jóvoltából →

szetesen igen, vannak. Örvedetes azonban, hogy olyan gazdag, sokrétű a kortárs képzőművészet, hogy szinte minden szegmense meg tud jelenni ezen a tárlaton. Hiányérzetünk emiatt nem lehet. Ott vannak a beérkezett, érett mesterek, valamint a középgeneráció jelesei, és feltűntek fiatalok is, akik már inkább negyvenesek, mint harmincasok.

Képiség, vizualitás és esztétika – ezek a jelszavak lenének a kiállítás mottójának. Mindenki felfogása szerint elmondhatta gondolait a világról. Kikezdetlenül hozza a formáját, így emeli a kiállítás értékét Váli Dezső, Vojnits Erzsébet, Kárpáti Tamás, Lóránt János Demeter, Galambos Tamás, Pinczehelyi Sándor, Sulyok Gabriella, Végh András, Ujházi Péter és Zöld Anikó a befutottak nemzedékéből. Racionalitás és formai vitalitás, valamint folyamatos megújulás jellemzi a síkgeometria követőit, élükön Aknay Jánossal. Ebben a szellemben fogant és minőségi Dévényi János, Dobó Bianka, Jarmeczky István, Jenei Zoltán, Koppány Attila, Serényi Zsigmond és Székely Móri Márta munkája. A plasztika konstruktív és expresszív felfogásának hívei közül ki kell emelni Popovics Lőrincet, aki méltán kapott elismerést a *Napfogyatkozás* és a *Szegedi Vénusz* című munkáiért, valamint meg kell említeni az ebben a műfajban alkotó Freund Antalt, illetve Oroján Istvánt.

Az az ideális, ha a műalkotás játszik az érzelmeimmel, elgondolkodtat a saját életemről, és átrepít a kiállítóteremből egy másik világba. Olyan alkotók komponálnak ennek szellemében, akik a figurativitás erejében hisznek, és bizzar művekkel jelentkeztek, mint Deák Tamás, Kiss Ilona, Széri-Varga Géza és Varga-Amár László. A háború korában élünk, erre reagált borzongató táblaképével Árvay Zoltán és D. Pray Ágnes. A nyílt vizuális közlés és a sejtelmesség szokatlan képzettársításokra vagy mitikus gondolatokra enged következtetni Drosznyi István, Nádas Alexandra, Sinkó István, Nagy Gábor, Pataki Tibor, Révész Ákos, Székács Zoltán vagy Tuzson-Berceli Péter kompozícióin. Metafizikus elmélkedést, esztétikusan megmunkált felületet láthattunk Arnóti András, Büki Zsuzsa, Dréher János, Kótai Tamás, Kovács Patrícia Minerva, Lonovics László, Luzsicza Árpád, Pistyúr Imre és Tóth Pitya István alkotásain.

Az említett szobrászon kívül elismerést kapott Kovács Johanna egy rusztikus felületű, átszellemült és a térbe izgalmas formai motívumokkal kimozduló munkájáért. Hollai Krisztinától is egy alkotást állítottak ki, de az tizenhat tétéles, szakrális jellegű, atmoszférius konstrukció. *Kehely No. 5* a címe, konkrétság és a bensőséges lelkeség egyszerre érhető tetten rajta. Az egyik legkomolyabb elismerést Sárkány Győző három műve kapta, az *Organizáció I-III.*, amelyek azt példázzák, hogy mindnyájan az univerzum részesei vagyunk.

Feljegyzések egy kurátor naplójából

Avagy mire gondol egy hivatásos voajőr

Ha Adorno szerint Auschwitz után nem lehet többé verset írni, akkor Goethe után nem érdemes naplóregénnyel próbálkozni, hiszen a *Werther szerelme és halála* mindent felszínre hozott az énközpontú irodalomból, amit csak lehetett. Viszont a humanizmus bukását követő szalonsznobériából polgári jó ízléssé hitványult mércékhez igazodva hamar ki fogunk fogyni az elfogadható műfajokból. Mert míg a körúton belül a tudományos (ismeretterjesztő) esszé dívik, addig a Balaton partján a celebmemoárok reanimálják a könyvnyomtatás holttestét, hiszen villamosvonalakkal határolt berkeinken kívül még nem közmegegyezés tárgya, hogy a „virág” és a „világ” egymásra rímeltetéséhez a költészet napján kell születni. Szerencsére a pesti (már csak ironikus) posztposztposztból kiszabadulva belátható, hogy a vidék kék ege alatt óhatatlanul klisékre ragadtatja magát az ember, hiszen a toronyházak árnyékai nem lapítják ízlését az aktuális öntőformákba. A helyszín tehát az alsóbogáti Vrancsics-Festetics Kiskastély, illetve az azt övező birtok, az apropó pedig a NACO első művésztelepe, melynek témája maga a klisé.

2023. JÚLIUS 17.

A műteremlátogatások manírosságától csak egy módon lehet elhatárolódni: bérletet kell váltani a szájhagyomány által fesztiválnak nevezett művésztelepekre, ahol a VIP sátor csak egy újrahasznosított kerti ponyva két napágy fölött. Ugyanis a természetes élőhelyéről kiszakított művész ilyenkor kénytelen újra feltalálni magát, ami többet mond alkotói módszereiről (és jelleméről), mint a spotlámpákkal bevilágított szuterénekekben tartott, jól begyakorolt, privát artist talkok zöme (szerencsénk van, ha nem épp egy iskolai felelést kapunk el, a podcastektől pedig Vazul herceg mentsen meg). Persze kissé kontraproduktívnak tűnhet a bulvárosodó újságírás ellen még nagyobb bennfentességgel harcolni, de épp Shakespeare tanácsolta, hogy „Légy, mint korunk, izgalmas; tűz a tűzben; / Ijessz ijesztőt; nézz farkasszemet / A kérkedő iszonnal”, sőt jóval előtte már Cicero is arról szónokolt, hogy *ab igne ignem*.

Az például már az első órákban kiderült, hogy Fazekas Dániel számára a művésztelepek all inclusive munkatáborok. A hiedelem ellenére nem

↑
LEITNER Levente: *Zsírarc*, 2023, fa, EVA, 24×20×24 cm
Fotó: Hegyháti Réka
A művész jóvoltából

DÁVID Zita:
 Összekötve I-II., 2023,
 akril, vászon,
 100×100 cm
 Fotó: Hegyháti Réka
 A művész jóvoltából
 →

mindenki Woodstockot próbálja megismételni az ilyen eseményeken, hiszen a meghívás bizonyos teljesítési kényszert is magával von, különösen akkor, ha valaki a grafikai precizitást teszi praxisa Szent Gráljává. Fazekas tulajdonképpen csak monomániájában emlékeztet a 19. század művészképére, minden más tekintetben a 21. századra lett formatervezve: a traktorgarászból műteremmé avanszált mezőgazdasági épület gépparkját saját kompresszorával bővítette, hiszen az ecset lejárt lemez, most az airbrush hódít (az airgun kistestvére, az autófényező csodafegyvere).

Míg a többiek a birtok egyik tavát járják körül (ugyanis több is van), addig ő csinos sorokba rendezi az előre elkészített stencilket – Rieder Gábor nem olyan rég a festészet új fejezetének nevezte a reklámfólia művészeti alkalmazását a Gresá-Kármán-duó kapcsán, és rögtön el is keresztelte azt plotterizmusnak. A Photoshoptól megháborodott elmék layerekben gondolkoznak, szimbólumaikat az internetről kölcsönzik, felületeik laposak, mint egy print. Labortiszta kivitelezés, makulátlan színek – csak a képi humor árulkodik a valósággal való szarkasztikus kapcsolatáról. Fazekas bibliai történetekből merít, azokat konvertálja kvázi társadalmi üzenetké (már amikor nem a saját pszichéjét tárja fel a legősibb toposzokon át), de ezt csak azért tudom, mert láttam a vágásra szánt fájl egy monitoron – a plotterfólia visszafejtésével születő képek az utolsó pillanatig megtartják titkukat, mint egy lehunytt szem. Szívesen adnék Kharónnak két oboloszt, hogy hamarabb átvigyen a túlsó partra, de ezzel megfosztanám Fazekast a már-már meditatív tünő fújástól és kaparástól, fújástól és kaparástól. Titokban talán Penelopé, aki éjjelente szétbontja leplét.

2023. JÚLIUS 18.

Ebéd fölött a reggel kikelt kiskacsákról beszélgetünk, miközben szemérmesen tologatjuk a csirkepaprikásban egy tyúk csontig lefőtt fejét. Ez azért más, mint a Blahán gíroszozni.

2023. JÚLIUS 19.

Alsóbogátról azt érdemes tudni, hogy egy 211 lakóval bíró zsákfalú Somogy megyében, cserébe rögtön két kastéllyal is büszkélkedhet. Leginkább túlságosan is ismerős festmények montázsaként írható le: az út egyik oldalán Csontváry *Magányos cédrusa*, a másikon Van Gogh napraforgói, mögötte bármelyik alföldi mester homokszínű buckái, méregzöld erdőszávjai. Az összkép csak annyiban kortárs, hogy pásztorok helyett képzőművészek poroszkálnak keresztül rajta, válllukon egy tálca sör mint madárlátta kenyér.

2023. JÚLIUS 20.

Ha a költők a padlásszobájában küzdenek a tüdőbajjal, akkor a festők a pincében lapátolják a szentet. Legalábbis ezt szűröm le a piros pöttyös terítő körül röpködő anekdotákból, ugyanis a művészek csak egy dologról szeretnek még a mestereik által okozott traumánál is jobban beszélni: a pályájuk elején végzett fizikai munkáról. Tetőt bitumenező szobrász, kertészkedő képgrafikus, hálózatot bontó festő, gázcsövekbe beflexelő kisiparos.

Talán ilyen emlékeknek köszönhető, hogy Kecső Endre már pirkadatkor a műteremben van – váltófutást játszanak Fazekassal, egyikük az első fénnel kel, másikuk azzal fekszik. Mire az utolsó ember is megissza az első kávéját, ő már segédmunkásként hajlongva dobálja az olajat egyik betonra vetett vászonról a másikra, a kezében úgy áll a festőkés, mint egy kisebb vakolókanál. Meglepő módon bóknak veszi (mintha egy titkos vágyra tapintottam volna rá), mikor azt mondom, hogy a látványtól kedvem lett gyurmázni. Egy Apolló torzót próbál többszörösíteni, közben azt dűnnyögi, hogy „nem olyan egyszerű kitalálni ezt az egyszerű formát” – a téma illik a kastély 18. századi Dorffmeister-freskójához, ahol Szaturnusz bámul az étkezőasztalra. Szerencsére a barokk és a rokokó ugyanúgy antikizál, mint a reneszánsz vagy a romantika vagy a német klasszika vagy maga az antikvitás az atavizmusával.

Kecsőt a görög test szépségének ábrázolásával szokás azonosítani (hiába a generációs szellemi gazdagság, vagy talán épp a beltenyészet miatt tévesztik össze Athént és Rómát a belpesti esztéták), holott ettől egyre inkább távolodik, ha azt vesszük, hogy a figurákat előbb átlókként kezelte, melyek szétfeszítették a keretet, majd azokat torzítóvá amputálta, hogy már csak erővonalakat mutasson meg a csonkokkal. Anakronisztikusan hölderlini alak: a Goethéknek nem elég nyugodt és harmonikus, a Novalisoknak túlságosan antik - félúton jár két korszak közt, egy változást jelző pózna. Persze élvezi is váteszi szerepét, pánjainak hat ujjja van, toposzaiba teljes narratívákat sűrít. Bár ma már elzárkózunk az életrajz alapú műértelmezésektől, a semmi közepén mégis megengedem magamnak egy párhuzamos pályakép felrajzolását: mielőtt eldöntötte, hogy bécsi úr lesz, deszkás hülyegyerek (sic!) volt, azelőtt meg punk. A pseudotudományos magyarázásnál (mikor pályakezdő művészknél már „korszakokról” írnak a művészettörténészek, mintha az oeuvre a Kisképzőn kezdődne, és patinásan absztrakt-figuratív-absztrakt tézis-antitézis-szintézis tengelyen haladna) még az irreleváns információk is érdekesebbek.

2023. JÚLIUS 21.

Bizonyos makacsságról tesz tanúbizonyságot, hogy Leitner Levente ilyen sokáig kitartott az elhatározása mellett, miszerint úgy fog dolgozni a ringlófák alatt, mintha egy csepeli üzemben lenne, de végül elbukik, mint minden rendes romantikus hős. Caspar David Friedrich *Vándoraként áll a dacból, hálóból és fémrácsból* eszkábált munkakabinban, mikor a fehér polisztiroltáblákból eszkábált domborművet nézve belátja, hogy cikász

KOLESZÁR Kata:
Ceramic Dogs, 2023,
olaj, vászon, 70x70 cm
Fotó: Gergely Linda
A művész jóvoltából
←

Kiállítási enteriőr,
Cliché, 2023, NACO
Showroom
Fotó: Hegyháti Réka
↓

MERÉNYI Dávid:
Bogáti disznósereg, 2023
A művész jóvoltából →

(a géppark hiányzó eleme) nélkül megoldhatatlan a feladat. Mikor a hungarocellbálák tövében visszaül a tervezőasztalhoz, sniccerét pedig a kolbászszelő bicska mellé helyezi, lezárul egy korszak – végleg legyőzött minket a táj, ideje feladni a városiasság minden látszatát. Titokban megkönnyebbülök, hogy ezzel a végére értünk a műanyagtipusokról és laminálási technikákról szóló purhabos eszmefuttatásoknak, ugyanis néhány napja már tartottam tőle, hogy a kurátori feladatok elvégzéséhez egy vegyészdiplomára is szükség van újabban.

Hasonlóan járunk, mint az *urbanitas* fogalomtörténete: ami egykor a kifinomultság jelvénye volt, az a józan paraszti ész ellentétévé degradálódott (nem kell rögtön ezüstkori komédiákat olvasni, elég megnézni Fellini *Satyriconját* is). Ami Újlipótvárosban ékesszólás, az falun csak cikornya (Plautus elégedetten vigyorog), a teóriát praktikus az első búzatáblánál furfangra cserélni, nemcsak az immerzív élmény érdekében (elvégre nem turisták, hanem rezidensek vagyunk), de a nevetségessé válást elkerülendő is. Mivel a spleen majd csak néhány órával később, az éjszakai köd leszálltával áll be a kandeláber fénykörében kiszáradt fák körül, egyelőre a humort választjuk védekezési mechanizmusként: egy autórönc oldalán activityzünk, hogy ne vesszen kárba a palettán száradó anyag. A tanksapkára feldobott szemgolyó megfejtése Oidipusz, a rozsdás vas pedig házigazdánk, Nagyházi Lőrinc (foglalkozását tekintve ócskás és autóversenyző, ahogy egyszer Tayler Patrick felkonferálta egy előadás előtt) hétvégi driftelgetős hobbijának mellékterméke. A szeszélyes időjárás esti záport hoz, kopott börtöntettková áztatja a hátsó szélvédőn portyázó olajtigris (éppen annyira precíz, mint Schopenhauer Ázsia-olvasata, mielőtt még Nietzsche is belekontárkodott – ebben igazat kell adnunk Wilamowitz-Moellendorffnak.)

2023. JÚLIUS 22.

Leitnerrel való szolidaritásból mind kudarcot vallunk: Fazekast leteríti az allergia, Kecső harmadszor is újrakezdi ugyanazt a képet, Merényi Dávid napszúrás kap az ólak melletti mezőn, mert hiába van szalmaszökérel hidrogénezve, ha nem veszi fel a kalapot, mint Monet, Dávid Zita küzd a kézi sebvégtől való félelmével, Koleszár Kata első festményébe pedig annyi muslica ragad, hogy a kompozíciót átnevezi *Bogártemetővé* (szegény Kafka). Rólam kiderül, hogy nem tudok vásznat feszíteni, és még a minőségi olajfestéket sem ismerem fel szagról.

2023. JÚLIUS 23.

A hetedik napon Cucu, a 110 kilós koca megpihent. Az áldozat nem hiábavaló, Kecső expresszív mozdulatokkal – palettája egy vágódeszka – megfesti a három stációt: a kiterítést, a belezést, a perzselést. Julian Barnes is azt írja, hogy Géricault elviselhetővé tette a Medúza elsüllyedését. Dokumentálom a folyamatot, a hobbiszinten tájképekkel seftelő helyi mindenés és csapatának gyakorlott hatékonyságát, meg a vért nyalogató három kutyát, fehér lábakon piros zoknik. Balkáni vadászcenit, tanyasi cornucopia, provinciális hekatomba, szocreál plein air, horror vacui arany ellenfényben: a sorozat *A vidéki festő* címet kapja.

Aztán kiderül, hogy Cucu eleve a művészetért adta életét: fóti kellékesek jönnek érte, kitömik jéggel, és fehér furgonba pakolják, hogy délre már egy filmforgatás díszleteként tenyészzen rajta a szalmonella. Miközben nézzük a kockás terítőn száradó képeket, és Nagyházi obszcén gondolatait fontolgatjuk (ha kolbászból van a kerítés, akkor legyen Gyulaiból a triptichon kerete), befut az utolsó fotó Cucuról: sellakkal festették pirultra, a tűz majd utómunkában kerül a nyárs alá CGI-al. Távoli, urbánus machinációk ezek, szinte érthetetlenek a barackmagozás és lekvárfőzés mellett.

Fülöp Tímea naplója teljes terjedelmében az ujmuveszet.hu Labor című rovatában olvasható.

Takáts Fábián

Egy „csepp” művészet a nyárban

Szöllősi-Nagy András
és Nemes Judit
magángyűjteménye

Modern Műtár,
Balatonfüred

Míg nyakunkon volt a nyár, aki csak tehetett, a rekkenő hőségben vízpartot keresett, hogy megmártózhasson a hűsítő vízben. Csobbanáshoz nem volt szükséges a tengerhez indulni, itt van nekünk a Balaton. Kicsiknek és nagyoknak „felhőtlen” nyaralást és szórakozást kínál a magyar tenger, amely túrázásra, városnézésre is kiváló. Ha mégis borongós volt az idő, felkereshettük például az északi-parti Balatonfüredet.

Hogy miért ezt a lankás dombok között fekvő patinás várost, arra a művészetre fogékonyaknak különösen jó oka van. A vitorlaskikötőtől alig egy kőhajításnyira több kiállítóteret is útba ejthetünk. Betérhetünk a Vaszary Galériába vagy a Zsdrál Art Kortárs Művészeti Galériába, amely a nemrég nyílt MOMŰ-vel együtt modern művészeti centrummá avatja Balatonfüredet. A történelmi városmagban nem kell sokat baktatnunk, hogy megtekinthessük Szöllősi-Nagy András mérnök, hidrológus és Nemes Judit festőművész magángyűjteményét – és ezt meglehetjük összesen is.

A reformkori városrész két hajdani, teljes egészében megújult, ikonikus műemléképületénél keresve sem találhattak volna jobb helyet a házaspár kollekciójának. Vikár András építész érdeme az egymás mellett álló két villát összekötő üveg folyosó. Utcafrontról is jól látható, nagyobb méretű szobrok bemutatására is kiválóan alkalmas. Amint besötétedik, különös fényárban úszik az átjáró, amely átvezet a fogadóépületből a képzőművészeti kiállítóterbe, a Batisz Miklós belsőépítész által tervezett modern, letisztult, jól bevilágított terekbe.

Régi és új építészet – mint az tapasztalható – kéz a kézben jár. A fogadóépület csigalépcsőjének orsóterében láthatjuk Kelle Antal Ferenczy Noémi-díjas képzőművész vashuzalokon függő, piros mobilszobrát, amely jól megalapozza az összeállítás alaphangulatát, annak modern mivoltát. Elegáns csigalépcső vezet le a fotókat bemutató térbe, ahol Párizsban élő magyar származású alkotók műveivel és a róluk készült portrékkal találkozhatunk. Szöllősi-Nagy és Nemes tudatosan kereste az arcképeket,

Kiállítási enteriőr,
MOMŰ, Balatonfüred,
2023

←

KELLE Antal ArtFormer:
Perhaps / Talán,
 2023, vegyes technika,
 70×25×25 cm
 A művész jóvoltából
 →

Az előtérben KIS Tamás:
BIG BAMB, 2020,
 fémmöntvény, 33×43×43
 cm; a háttérben Judith
 NEM'S: *09DELTA246*,
 2009, akril, rétegelt
 falemez posztamenssel,
 40×40×200 cm
 A művészek jóvoltából
 → →

és igyekeztek egy-egy művésztől munkákat is beemlni a gyűjteményükbe. A hangsúly a két országban dolgozó magyar fotográfusokon van, de tágabb kitekintést is nyerhetünk.

A fotók gyűjtése során már a kezdetektől kisebb tematikus egységekre törekedtek. Mint például az emberi testhez, emberi munkavégzéshez fűződő képek, az urbanus közeg és az építészet. A MOMŰ nyitókiállítása „a művészportréktól indulva igyekszik a gyűjteményből egy ívet kirajzolni, különböző perspektívából mutatva meg az ember és környezete közötti metszéspontokat, absztrakt és kísérleti fotográfiával vezetve át a nézőt a képzőművészeti kiállítótérek felé” – olvasható a részleghez tartozó leírásban. A blokkban kiállított alkotóművészek között igazán nagy nevek szerepelnek: a magyar származású Lucien Hervé, aki mesterien bánt a fényekkel és az árnyékokkal, Brassai, aki vallomása szerint fotográfiával mindig csak a valóságot akarta mutatni. Vagy Benkő Imre, aki felvételeivel az emberi létezés stációját kutatta. A számos kép között Maurer Dóra sokat reprodukált, matematikai vonatkozású, *Hét elforgatás* (1977-78) című művébe is „belebotolhatunk”, amely egy olaszországi szimpóziumra készült portréból született.

A képzőművészeti kiállítótérekhez vezető üveg folyosón már a szobroké, az absztrakt geometriáé a főszerep. Figyelemre méltó Michel Jouet fehér posztamensen álló plasztikája. Az alumíniumból és kemény zománcból készített test összekapcsolódó elemei egyrészt olyanok, mint a föld alá lefektetett vezetékek: ide-oda „futnak”, másrészt M. C. Escher grafikáinak „térhajlító” geometrius formáira hajaznak.

A szobrokat hátrahagyva érkezünk meg a képek játéktérébe, a Rényi András művészettörténész, esztéta által létrehozott válogatáshoz. A további termekben látható alkotások ugyanis nem csupán ennek a minőségi műgyűjteménynek az értékes és szép darabjai, hanem egyben egyfajta játéktér is képeznek azok számára, akik minél jobban meg szeretnék érteni a modern képeket. „Megérteni egy képet azt jelenti, hogy szemlélése során fölismerjük a szabályokat, amelyeket követ vagy megszeg”

– olvasható a tárlat koncepcióját magyarázó szövegben.

A falakon függő munkák mindegyike valóban olyan, mint a sakktábla: keretük van, mezőkre tagolódnak, alakok jelennek meg rajtuk. Impozáns a névlista, többek között Anna Marktól, Bak Imrétől, Beöthy-Steiner Annától, Csiky Tibortól, Lantos Ferenctől, Molnár Verától, Nicolas Schöffertől, Nádler Istvántól, Reigl Judittól és Zalavári Józseftől is láthatunk műalkotásokat. Rácsokat, hálókat, szöveteket, merőlegeseket, derékszögeket, átlókat, párhuzamosokat, textúrákat... és még sok mindent, a sík játszóját a térrel, a görbéét az egyenessel, a kitöltődést a hiánnyal, az élest a lággyal, a szimmetriát az asszimmetriával, a halványt az intenzívvel. Mindegyik mű geometrikus, absztrakt, konkrét.

Szöllősi-Nagy András és Nemes Judit gyűjteménye mostanra több ezer darabot számlál. A létrehozáshoz sok évtizednyi időre volt szükség, a házaspár több mint ötven éve gyűjt képzőművészeti alkotásokat. Kezdetben idehaza az Európai Iskola mestereinek már akkor nehezen hozzáférhető műveit igyekeztek „becserkészni”, majd Franciaországban, Párizsban folytatták. Eleinte az ott élő magyar képzőművészek és fotográfusok munkáira fókuszáltak, majd figyelmük mindegyik a geometrikus és a konkrét művészet felé fordult, gyűjteményük is egyre erőteljesebb multinacionális dimenziót kapott. Már csak egy bemutatóhely hiányzott, amelynek igénye másfél évtizede fogalmazódott meg bennük első ízben. Hosszas keresgélés után végül Füreddel jött létre együttműködés, amelynek értelmében a város biztosítja a helyszínt és a működési feltételeket, a tulajdonosok pedig az anyagot, amely terveik szerint két évente megújul. A partnerkapcsolat, amely PPP-formában valósult meg, kiterjed a MOMŰ oktatási, kutatási funkcióira is.

Erősen javallott hát a Balaton északi fertálya felé indulnunk és fekeresnünk a balatonfüredi Modern Műtárat. Pompás egy ilyen gyűjtemény közkinccsé, látogathatóvá tétele. Szöllősi-Nagy András és Nemes Judit gyűjtői életműve remélhetőleg révbé ért.

Fülöp Tímea

Cukiskodik a Ludwig

A fodros DIY-tól
a kimért grafikáig

Ludwig Múzeum –
Kortárs Művészeti Múzeum,
2023. VI. 23. – XI. 12.

A Ludwig egy régóta rendezetlen adósságot törleszt azzal, hogy megkísérli bemutatni az *ultracontemporary* kategóriáját nemzetközileg leuraló cukizmust – így annyi bizonyosan elmondható, hogy egy fontos kiállítás van ebben a múzeumban. A kurátori szövegek be is vallják, hogy ehhez szükség volt Bozó Szabolcs (főleg ázsiai) műtárgypiaci sikerére, vagyis az egész apropója nagyon hétköznapi ahhoz a teoretikus komplexitáshoz képest, amit az összeválogatott anyag hét szekcióra való osztása sugallni kíván. A művészetelméleti fejtegetések hitelességét némileg aláássa, hogy egyszer sem sikerült helyesen (vagy legalább következetesen) leírni a kiállítás címét: a hivatalos verzió szerint *A cukiság faktor*, a szóróanyagok szerint viszont *A cukiságfaktor* – néhány lap *A cukiság-faktorra* „javítja”. (A „cukiság” főnevet és a „faktor” főnevet egybeírjuk az alábbi szabály alapján: A két főnévből álló – jelöletlen birtokos jelzői vagy jelentéssűrítő – alárendelő összetételeket egybeírjuk. A szerk.)

A nyelvi bakik fölött még el lehetne siklani, hiszen a közreműködő szakemberek többsége nem magyar ajkú egy ekkora produkcióban (böngésszük csak végig a támogatók impozáns listáját), ha a muzeológiai felkészültséget illető kételyeket nem mélyítenék el a néhol olyan üres állításokat megfogalmazó falszövegek, mint például „a művész munkái már szerepeltek csoportos és önálló kiállításokon is, magángyűjteményekben is megtalálhatók”.

Valahol érthető, hogy az intézmény az ismeretterjesztésre helyezi a hangsúlyt – nemcsak a cukizmus tekintetében, hanem annak kijelölésében is, hogy tulajdonképpen mi a kortárs művészet (a banális idézet az „ilyet én is tudok” vádak megelőlegezett háritása a kereslet bizonyításán keresztül), elvégre a téma popularitása olyanokat is bevon, akik egyébként nem követik a szcénát. Legalábbis a jóhiszeműség szellemében erre kell következtetni a *cringelést* előidéző online marketinget látva, ahol nyalókás, copfos riporterek invitálnak nézelődésre.

Kiállítási enteriőr,
2023, Ludwig Múzeum
– Kortárs Művészeti
Múzeum
Fotó: Biró Dávid
→

Installáció MAKAI
Mira munkáival
Fotó: Biró Dávid
A művész jóvoltából
↓

Teppej KANEUJI:
*Tinédzser rajongói
klub #90 és #91*,
2018, műanyag
játékok, ragasztó,
35×20×10 cm és
18×12×5 cm
Fotó: Biró Dávid
A művész jóvoltából
↓

Emiatt azonban végig fennmarad bizonyos kettősség, az akadémiai székfoglaló beszéd lexikális komolysága, ami a laikus szemszögből frivolnak tűnő koncepciót hivatott aládúcolni, illetve a napközi „játszva tanulásának” kedves együgyűsége, ami próbálja nem elriasztani a szórakozásra vágyó látogatókat.

A cukizmus legközelebb (legelcsépeltebb) definícióját már rögtön az előtérben megkapjuk a plüssökkel letakart, miniatűr tank formájában (Tóth Balázs Máté), amiről a legtöbb néző Ukrajnára asszociál, mintha a 2013 előtti Ludwigban járnának. A legkönnyebb közelítési irány ugyanis az, ha a cukizmust lázadásként fogjuk fel, legalábbis ezt a legegyszerűbb történetileg alátámasztani, ugyanis az előfutárnak tekinthető kawaii esztétika egy társadalmi változás látványvilágaként született meg a 70-es években. A szociális elvárásoknak eleget tenni nem akaró japán tinilányok lényegében mozgalmat indítottak el azaz, hogy a gyerekkorba való regressziót választották a „felnövés” helyett.

A későbbi értelmezők megítélték a morális fölényt a csendes ellenállóknak, amiktől az elefántcsonttoronyba vonult cukiság rendszerellenességként tűnt föl – egy diáklányon olyan a rózsaszín miniszoknya, mint egy punkon a kockás nadrág. Mindkettő a társadalmi uniformizáció megtagadása az önkéntesen felöltött uniformison keresztül, a (szubkulturális) csoporthoz tartozáson át bejelentett egyéniség: bizonyos szemszögből a normativitás provokációja egy kevésbé ismert mintába való belesimulással. A jelenkori cukizmus ellensége azonban már nem (csak) a konzervatív patriarchátus, hanem a kapitalista termelés, ami bonyolítja a helyzetet.

A fröccsöntött díszletek közt leélt, reflektálatlan „fel-nőttkor” kritikájaként fogható fel, hogy a cukizmus erősen táplálkozik a gyermekrajzok képiségéből (Katherine Bernhardt, Misaki Kawai, Robert Nava, Joyce Pensato, Hunter Potter, Felix Treadwell), ami egyszerre tagadja meg a sorozatgyártás tökéletességét és propagálja azt

a zsigeri őszinteséget, amit a bad paintingnek szokás tulajdonítani. A festészeti felületek zsírosak, alig eldolgozottak, a szobrok szakkörösen elnagyoltak, tele ujjlenyomatokkal: Joakim Ojanen és Makai Mira ugyanolyan zománczott kertitörpéket készít.

A cukizmus ezen ága ügyetlenségében próbál autentikus lenni, és stílusához illő témát választ – saját élményanyagot dolgoz fel, nosztalgizál, pszichologizál, így vallomásosnak és sebezhetőnek tűnik (a kortárs képzőművészet népszerű jellegéi). Felébreszti a nézőben az empátiát, amivel kapcsolatteremtésre sarkall, és ezzel egyidőben elárulja, hogy kitárulkozása performatív és célorientált. Könnyű a cukizmust azért bántani, mert *campy* vagy giccses, vagy mert olyan, mint egy rajzfilmben oltott szappanopera. Az igazán érdekes jellemzője azonban az, hogy az egyenesség látszata alatt számító: infantilis gesztusai melodramatikus háttérelemekre céloznak, freudi intellektussal kiépített rendszerében érzelmileg igyekszik megfogni. Ugyanúgy működik, mint a (tévesen) ellentétének tartott kibergótika, ami leginkább darkos dizájnként értelmezhető. A hasonlóság megnehezíti, hogy továbbra is erkölcsi állásfoglalásként tekintsünk a cukizmus eszképzimuszára, hiszen a gótikusan szeceszálókat éppen az a vád éri, hogy túlzottan apolitikusak – hogy homokba dugott fejjel rave-eznek egy pincében. A kurátori munka persze nem ebből a kritikai irányból közelíti meg az aranyos és hátborzongató közös pontját, inkább a filozófiatörténetileg igen veretes *uncanny/unheimlich* fogalmon át verekszik meg az antropomorfizációval.

A plüssmackók tengerében elképzelhető lett volna a modernkori animalizmus vagy totemizmus tárgyalása, esetleg a gyermekkor szentségének kifordítása, ami eljuttathatta volna a koncepciót a fiatalságkultusszal való szembenézéssig (mind tisztos antikapitalista téma), ám egyikre sem kerül sor. A tárlat maximális mélysége a hiábavaló erőszak elítélése, ami eszkézeit tekintve kissé di-

Paola PIVI: *Örülök a létrának*, 2019, szilárd poliuretánhab, 42×12×6 cm
Fotó: Biró Dávid
A művész jóvoltából →

Kiállítási enteriőr, 2023, Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum
Fotó: Biró Dávid ↓

daktikus: befőttes üvegbe zárt nyuszik (Gelatin), tükörbe néző patkányok (Philip Emde), torpedón lovagló majmok. Arra sem kapunk koherens választ, hogy hogyan építhet ready made elemekből a kapitalizmus bírálata, hiszen a játékok gyűjtése csak a birtoklási vágy legkorábbi kifejeződése, a fogyasztási szokások bölcsőben elsajátított mintája. Warholian gondolkodva olyan tárgyfetiszmus, mely egyszerre isteníti és átkozza műanyag csecsebecsét.

A szekciók kialakítása azonban más gondolati (stílus) egységeket preferál, a bad painting és a ready made után jön a posztinternet, ami a redukált arcokat az emotikonokkal rokonítja: tömörített információközlés. A számítógépek esztétikáját hol pixeleken át idézi meg (Maja Djordjevic), hol a Windows Paint jellegzetes szórófeffektjével (Austin Lee), de egészen direktén acidon trippelő videómunkát is találunk (Ben Jones). Hiába hiányzik belőlük a többire jellemző mániákus nevetés, kénytelenek vagyunk idesorolni a mangákból és animékból táplálkozó „superflateket” is – Murakami képgrafikának tűnő, letisztult figuráit. A digitális hatásoktól gellert kapott cukizmus már nem annyira gyermeki, mint gyerekekre szabott reklám-kampány.

A kiállítás munkacíme *A cukik – Új tendenciák absztrakció és figuralitás között* volt, mielőtt képbe jött a *-faktor*, így egyáltalán nem meglepő, hogy a tárlat a vége felé rojtosodásnak indul, és már-már geometrikus absztrakt vagy absztrakt expresszionista (Martin Lukáč, Eddie Martinez) alkotások kerülnek ki. A szándék az, hogy az első szekció figuráinak ellenpontját képezzék ezek a művek, vagyis hogy a fantáziaképek még tovább absztrahálódjanak, hogy a vonalak beleoldódjanak a képzelet foltszerű természetébe. Az álmokra rakott homályosító filterrel az is elködösödik, hogy mi a cukizmus.

Tayler Patrick

A lélek aeroszolos ablakai

Beszélgetés Jon Burgermannal

Az örülten kaotikus 2023-as évben, a globális zűrzavar kontextusában Maj Ajna és Jan Elantkowski kurátorok arra vállalkoztak, hogy felkutatják a cukiság titkos fűszereit a kortárs művészetben. Mint a lány felforgatás és a ravaszkas transzgresszió esztétikai kategóriája – legalábbis, ha Simon May brit író szavait vesszük sorvezetőként –, a cukiság önmagát karmokkal ruházza fel, és az absztrakt expresszionizmus lappangó neurózisát robbanékony színekben pompázó, mókamániás dühkitörésekké alakítja, miközben az infantilizmus felkarolása a felnőtt viselkedés megfáradt kliséinek elvetésével kerül párhuzamba. A cuki az ultrakortárs szcena egyik legfontosabb, nagy hatásfokú eszközévé vált, elkápráztatva és összezavarva az „Ancien Régime”-ben nevelkedett gyűjtők, művészek és egyéb kőszívű rajongók elitista tömegét. Amellett, hogy a „jó ízléshez” való langyos és félénk hozzáállásunkat felfrissíthetjük a szemérmetlen tréfálkozás új hullámaival, ha nyitott szemmel járkalunk, akkor egy olyan művészeti szcena bontakozik ki előttünk, amely egy újszerű belső logika mentén szerveződik.

A kérdéskör összetettségének feltárása érdekében beszélgettem a sokoldalú Jon Burgermannal, aki a *Cukiságfaktor* című tematikus csoportos kiállítás egyik résztvevője. Elvárásoló, önálló talpakon pipiskedő figurái és a kóruszerű sorokba préselődő alakokat megidéző festményei mágneses vonzerővel bírnak, ugyanakkor konfrontatívak is. A felsprézett vonások szeleburdin lüktetnek, és megtalálják az útját-módját, hogy a néző szemhéja mögé kanyarodjanak. Munkái feloldják a kategóriákat, műfajok és funkciók között ingadoznak, új közönséget, nézőket és rajongótáborokat teremtve. Míg egyesek úgy döntenek, hogy Burgermant kristályokkal felspécizett nyakláncként viselik, mások a felfújható hot dogjával buliznak, vagy az environmentjeiben sétálgatnak, feloldódva a pigmentek ragyogó gőzében.

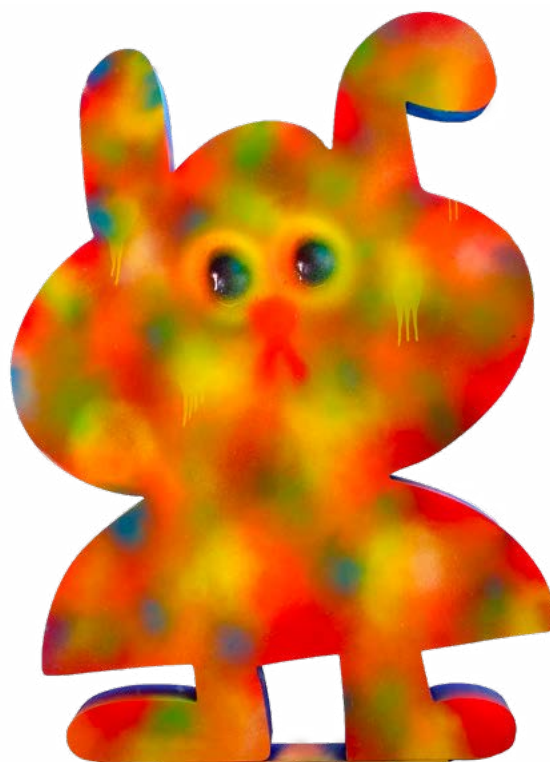
TP: Milyen képzőművészeti és popkulturális hatások értek abban az időszakban, amikor elkezdted kialakítani a homályos arcokból, katódon és sírásra görbülő pacákból, izolált figurákból és ezernyi lebegő lényből összefonódó univerzumodat?

Jon Burgerman: Sok irányból inspirálódtam. Hatottak rám Norman McLaren animációi, Jim Henson bábfigurái és az is, ahogyan a *Roger nyúl a pácban* című film ötvözte a rajzfilmes és élő szereplős megoldásokat. Többek között Elizabeth Murray, Sam Gilliam, Katharina Grosse, Yoshitomo Nara, Cy Twombly és Claes Oldenburg képzőművészeti munkássága izgatott, de megragadott Olafur Eliasson ködös szobája is.

Emellett Chihei Hatakeyama, Burial, Caterina Barbieri és Kali Malone zenéje is fontos kiindulópont számomra. Kali Malone *The Sacrificial Code* című lemeze 2019-ben jelent meg, éppen akkoriban kísérleteztem először aeroszolos szórófestékekkel. Azt öntötte formába Kali Malone, amit én is éreztem, zenéje éteri, de szépség nélküli atmoszférát sugárzott. Olyan hangokból szövődött össze

Jon BURGERMAN:
Feel the heat, 2023,
egyéni kiállítás,
WOAW Gallery,
Szingapúr
A művész jóvoltából
→

Jon BURGERMAN:
Giri, 2022,
szórófesték, akril,
fa, fémállvány,
155,9×112,6×7,5 cm
A művész és a galerie
Slika jóvoltából
↓

az ambient textúrája, amit kerestem: meleg árnyalatok, lassú formálódás, egy olyan jelenség, ami egyszerre dob fel és fullaszt ki. Mintha egyfajta szinesztéziával érzékelném a világot. A zene gyakran alakzatok és színek formájában jelenik meg számomra, az egyes hangok pedig olyan konstellációként körvonalazódnak, amelyeket az ember szeretne közelebbről megfigyelni, de folyton elillannak. Gyakran úgy állok neki a festésnek, mintha hangokból komponálnék: bizonyos színek basszusszerűek, mások alumíniumosan zörögnek vagy éppen magasak.

Nemrég olvastam Bret Easton Ellis legújabb kötetét, *A szilánkokat*. Mint sok más könyvében, a szereplők sorsa öngyógyító és önpusztító erők vonzásterében formálódik. Úgy tűnik, mintha arra vágnának, hogy totálisan kivonódjanak a létből. Van valami párhuzam eközött és abban, ahogyan a formáim révén egyre mélyebbre hatolok az absztrakcióba. A könyv egyik szereplője többször is lejátszza egymás után az Ultravox *Vienna* című számát. Ez nekem is szokásom lett. Van egy sor a dalban, ami rezonál a legújabb festményeim hangulatával: „The image has gone, only you and I, it means nothing to me” (a kép már a múlté, csak te és én, semmit sem jelent nekem). Lehet, hogy ez egy kicsit nyálás, lehet, hogy súlyos depresszióm van, de úgy gondolom, hogy van egyfajta szépség és transzcendencia a teljes elidegenedésben. Talán ez az egyetlen módja annak, hogy fenn tudjam tartani a műtermi munkára irányuló lelkesedésemet, miközben megbirkózom a világban zajló összes borzalommal.

TP: Karaktereid a „nyílt térbe” áramlanak és ezáltal egy sajátosan behatárolhatatlan

univerzumot hoznak létre. Hogyan kapcsolódik a gyakorlatod a street art szubverzív aspektusához?

JB: A 2000-es évek elején összebarátkoztam egy sor utcai művésszel az Egyesült Királyságban és New Yorkban, és e színtéren keresztül néhány aktivistával és „cultural jammerrel” is összeismerkedtem. Bár nem tartom magam aktivistának vagy utcai művésznek, határozottan inspirált az a punkos, vaskos tréfákat szorgalmazó hozzáállás, ami jellemezte a szcénát. Az utcai művészetben és az aktivizmusban egyaránt fontos a humor. Ki kell zökkentened a nézőt a szellemességgel, mielőtt megböknéd a szörnyű igazsággal. A művek szinte bárhol felbukkanhatnak, a város pedig – a maga virtuális és digitális szféráival egyetemben – játszótérre válik. Azt hiszem, ezt az ethoszt ebből a kultúrából emeltem át. Szerintem eléggé punk vagyok azzal kapcsolatban, hogy hol és hogyan állok neki az alkotásnak. Örülök, hogy egyszerre őszinte és ironikus munkáim sokféle formában létezhetnek – a festményektől a műanyagtányérig. Komoly dolgokat mondok komolytalanul. (Lássuk be, a legmélyebb érzéseink kifejezése sokszor bonyodalmas és kínos.)

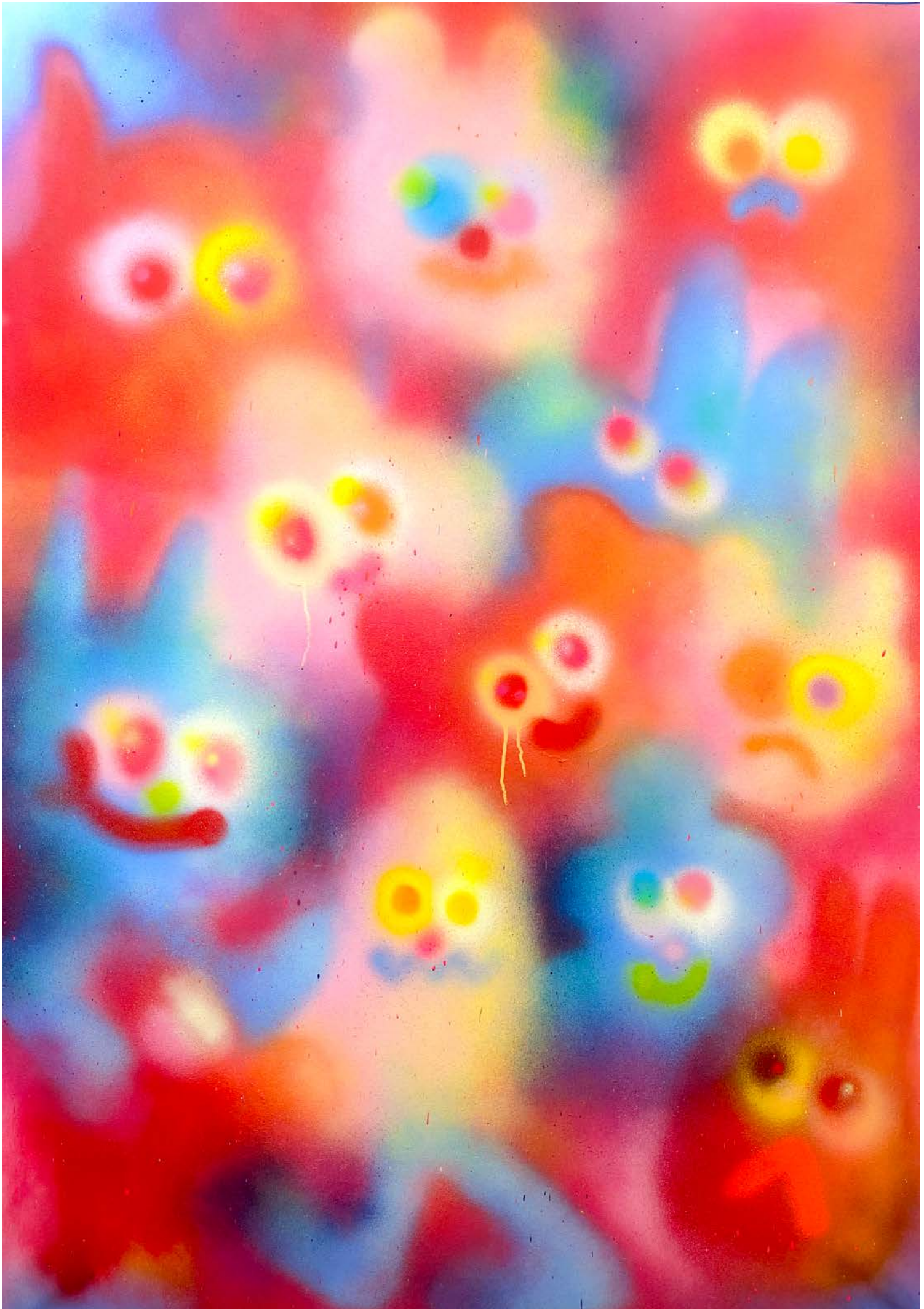
TP: Gyakran beszélsz jelentőségteljes témákról (környezetvédelem, mentális egészség), de mindezt játékosan teszed. Hogyan tudsz úgy belemerülni a nagy diskurzusokba, hogy közben megőrzöd a humorodat?

JB: Kacagnunk kell, nem? Különben sírunk! Továbbá, ennek a szép kis bolygónak – az egyetlen égitestnek, ami biztosítja az élet feltételeit- a villámgyors elpusztítása olyan szintű marhaság, hogy az már szinte nevet-

éses. A komoly és a vicces közötti spektrumon olyan szinten túltekerjük a dolgokat a komolyság irányába, hogy most már, ha úgy tetszik, minden komikusnak tűnik. Nemrég az Egyesült Királyság kormánya visszavonta a vízi utak (csatornák) szennyezésének korlátozására vonatkozó törvényjavaslatot, ami hatalmas költséget jelent majd az adófizetőknek amellet, hogy ez a környezet sajnálatos becsmérlése. Igyekszem a „kivülálló” szemzőgéből, földönkívüliként beszélni ezekről anélkül, hogy túlságosan lehűzős legyen az ügy. A deklarált nemtörődömség a legjobb módja annak, hogy megmutassam, hogy törődöm. A játékosság esetemben valójában a pragmatikus idealizmus egy formája.

TP: Gyakran kollaborálsz különböző intézményekkel és művészekkel kereskedelmi termékek, bútorok, felfújható, vízen lebegő játékok, könyvek, environmentek és mindenféle további robbanékony szituáció létrehozásakor. Kik a példaképeid a művészet ilyen irányú expanziója kapcsán? Ránehezedik szerinted a művészeti szcénára egyfajta elitista nyomás, amely azt követeli, hogy a művészek ne olvassák össze a képzőművészi és a kommerciális területeket?

JB: Nemrég olvastam Keith Haring naplóját, és nagyon tetszettek a gondolatai arról, hogy egy műalkotásnak hogyan is kell hozzáférhetővé válnia. Szerintem ő nagyszerű példakép az olyan expanzív gyakorlatok számára, amelyek bebizonyítják, hogy a művészet a galériákon és a freeport raktárhelyiségeken túl is létezhet. Ez az attitűd azonban nem minden művésznek áll jól. Keith művészete plakátként vagy kitűzőként teljesen releváns, míg néhány művész olyan kereskedelmi tár-

gyakat készít, amelyek csak árucikkek, és nem igazán értelmezhetőek a gyakorlatuk vonatkozásában. A Basquiat-hagyatékkal foglalkozó intézet például látszólag bármire örömmel feltapasztja a művész festményeinek reprodukcióit.

Magam is rengeteg merchandise-típusú cuccot csináltam, elsősorban a karrierem kezdetén, egyszerűen azért, hogy kifizethessem a lakbért és jóllakjak. Az utóbbi években jobban odafigyelek arra, hogy milyen kereskedelmi projekteket vállalom. Igyekszem olyan dolgokat csinálni, amelyek a művészi gyakorlatom mellékágának tekinthetők. Jó példa erre az óriási felfújható hot dog, amit a Third Drawer Downnal készítettem. A felfújható hot dog tárgyként is elég vicces, de amikor a tengerparton, uszodákban vagy éppen koncerteken készülnek róla felvételek, úgy érzem, mintha az áramkör összekapcsolódott volna, és a jelenség teljes mértékben a munkásságomba szerveződik. Egy kissé ketyós, helyspecifikus történetre kerekedik.

Bőven van sznobizmus az aktívan kereskedelmi művészekkel szemben, de ha a galériák vagy intézmények sok lóvét tudnak belőle kaszálni, akkor természetesen mindenben van. Végső soron a pénzszerzés mindenben felülkerekedik. Sokan fanyalognak Kaws kapcsán, de aztán egy-egy múzeum rendez egy átfogó, nagyszabású kiállítást a munkáiból, ahol a teljes ajándékboltot kifosztják pár nap leforgása alatt, aztán az intézmény abból finanszírozza a következő évi programokat. Egyébként úgy tűnik, hogy ez a fajta feszülés inkább nyugaton jellemző. Ázsiában simább az átmenet a kommercializmus (populizmus) és az állvakargató magasművészet között. Talán nem véletlen, hogy a kettő közötti pengevékony élen való táncolás legnagyobb mesterei mind keletről származnak: Murakami, Kusama, Nara stb.

Mivel képregényekből, rajzfilmekből, a formatervezés területéről és játékokból, valamint a művészetből merítek ihletet, logikusnak tűnik, hogy munkáim egy része is ezekben a médiumokban valósuljon meg.

TP: A *Cukiságfaktor* megnyitóján sétálgatva felvettem a szemkontaktust az alakjaiddal, és lenyűgözött a ködös, párás és atmoszférikus tekintetük intenzitása. Ez a különleges konfrontációs elv sok műveden megjelenik. Mi vezetett arra, hogy ezt a helyzetet hangsúlyozd?

JB: Csak egy kis figyelmet szeretnék kikövetelni. Azt akarom, hogy észrevegyenek, és hogy kapcsolatot teremtsék (még ha csak a munkámon keresztül is). Tulajdonképpen elsősorban a munkáimon keresztül, mert a való életben nem tudnám tartani ezt a fajta

Jon BURGERMAN -
Third Drawer Down:
Hot Diggity Dog Pool
Float, 2022, felfújható
medencei játék
Fotó: Tom Hunter
Photography
A művész jóvoltából
←

direkt tekintetet. Túl félnék és feszélyezett vagyok. A munka egy álarc, ami mögé elbújhatok. Azt akarom, hogy a figurák tekintete találkozzon a nézővel, de nem annyira konfrontatív módon, hanem inkább szuggesztíven.

TP: Szerinted jogos bizonyos kortárs gyakorlatok „cukiságfaktoráról” beszélni? Hogyan kapcsolódsz ehhez a felevetéshez? Voltak esetleg olyan alkotások más művészektől, amelyekbe jólesett belebotlani a budapesti kiállításon?

JB: Igen, szerintem abszolút érvényes. Sok műalkotást áthat a cukiságfaktor, de mélyen beágyazódott a kultúránkba is. Érdekes és általánosan elterjedt jelenség a felnőttek infantilizálása. Olyan dolgokat mondanak, hogy „I’m adulting” – azaz eljátszom, hogy felnőtt, vagyok, hogy szülő vagyok. Lefokozzuk a felnőtt lét jelentőségét, mert nem akarunk szembenézni a 21. századi élet felelősségével és borzalmaival. Szerintem van egy átvezető szál, ami megmagyarázza, hogy miért rezonálnak ezek a „cuki” művek: azt akarjuk, hogy megvigasztaljanak minket, és biztonságban érezzük magunkat.

Valójában nem tartom „cukinak” a munkáimat, de értem, hogy az emberek miért gondolják ezt. Egyszerűen így dolgozom. A karaktereimet nyughatatlannak vagy önáltatóan naivnak érzem: boldogságuk a butaság kimaxolásából fakad. A legszélsőségesebb kifejezésre törekszem a lehető legegyszerűbbek (gigantikus szemek, óriási szájak). Számomra ezek azonban elsősorban absztrakciók.

Az egész *Cukiságfaktor* kiállítás nagyszerű, izgalmas tematikus áttekintés. Nekem különösen Gelitin, Joyce Pensato, Paola Pivi és Teppe Kaneuji művei tetszettek.

TP: Milyen szerepet játszott a közösségi média a karriered során? Mire „használsz” manapság?

JB: Egy szélesebb közönséghez juttatta el a munkáimat, és új kapcsolatokat tett lehetővé gyűjtőkkel és galériákkal. Őszintén szólva leginkább arra használom, hogy elpazaroljam az időmet, kutakodjak, rosszul érzem magam és hogy lenyomozzak más művészeket. Az emberek úgy váltanak üzeneteket velem, mint amikor az első e-mailekkel szórakoztunk. Mára a digitális kommunikációs ökoszisztémám részévé vált. Bármennyire is szeretnék lemondani róla, a karrierem szempontjából valószínűleg nem lenne megfontolt döntés. A közösségi média régebben a kommunikációs eszközeink kiegészítője volt, de most már egyértelműen függőséggé vált.

TP: Min dolgozol jelenleg?

JB: Egy nagyszabású kiállítási javaslaton dolgozom ázsiai helyszínnel. Meglátjuk, hogy ez valóban megtörténik-e, mert úgy tűnik, hogy a piac irtózatosan belassult, nagy az óvatosság. Állandóan festek, függetlenül attól, hogy lesz-e kiállításom vagy sem. Szóval, készítek néhány új, vászonra festett képet, amelyek lazábbak, lágyabbak, szükszavúbbak, puhábbak és puhábbak. Olyanok, mintha a távoli erdőtüzek füstje sodródott volna át egy másik országból, ami egy kicsit elködösíti a jövő perspektíváit.

Jon BURGERMAN:
Cloud Formations, 2022,
szórófesték, vászon, 117x163 cm
A művész jóvoltából
←

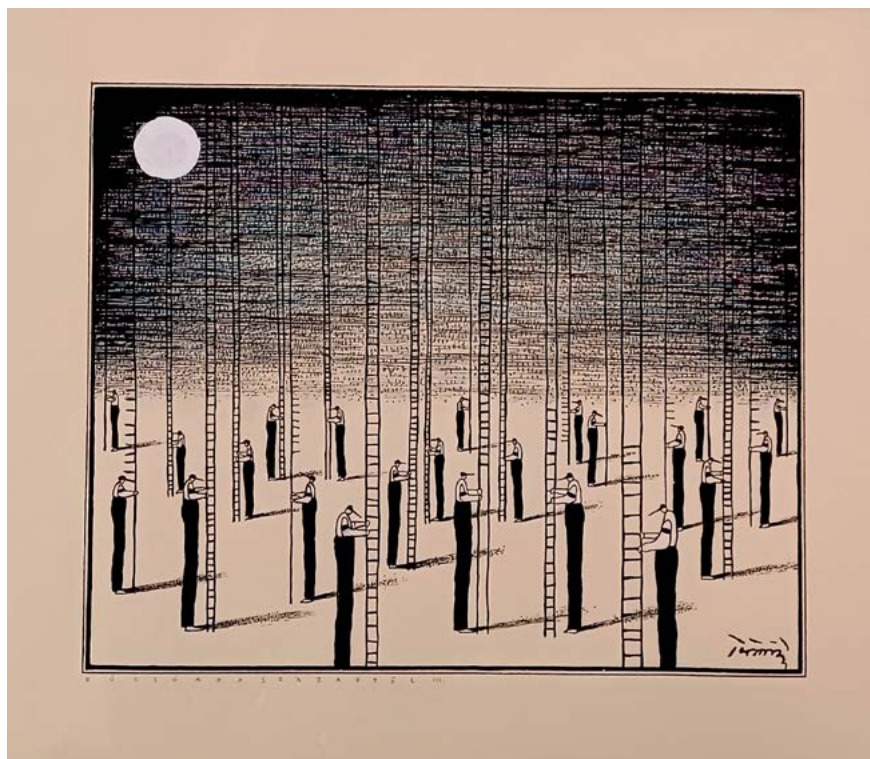
„Nyugodt idők kellenének komoly feladatokkal...”¹

Szemelvények Tettamanti Béla grafikusművész munkásságából

Tettamanti Béla (1946–2020) grafikusművész életműve láttelel. Nemcsak egy korszaké – a rendszerváltást megelőző és az azt követő bő két-két évtizedé – de a társadalmat és az egyént általánosságban foglalkoztató egzisztenciális és morális kérdéseké is. Munkái számos csatornán jutottak el a közönséghez; sajtógrafikái többek között a 70-es években az *Élet és Irodalom*, a 80-as években az *Új Tükör*, a 90-es évektől a *Népszabadság* Hétvége mellékletében jelentek meg. Emellett korának irodalmi remekeit is szép számmal díszítik rajzai (köztük Háy János, Kukorelly Endre és Parti Nagy Lajos könyveit). Alapító tagja a Kortárs Karikatúra és Szatíra Műhelynek, munkásságát számos hazai és nemzetközi díjjal ismerték el (többek közt Munkácsy-díj, 1991; Word Press Cartoon II. díj, 2005). Közel öt évtized kulturális termésének előkelő szeletét itatta át az általa megteremtett vizuális nyelvezet.

ILLUSZTRÁLÁS HELYETT MELLÉRENDELÉS

Tettamanti Béla nem nevezhető illusztrátornak, még ha számos grafikája jelent is meg irodalmi szöveg mellett, azok kvázi (nem lévén erre a jelenségre megfelelő terminus technicus a szakirodalomnak) illusztrációjaként. „Sajtótörténeti tény, hogy a *Népszabadság* szombati mellékletének első oldalán, az utóbbi években, ott, ahol az arra érdemesnek tartott független szellemóriások szoktak megnyilatkozni, közéjük tördeltetik egy-egy Tettamanti-grafika” – írta P. Szűcs Julianna.² A megfogalmazás jól érzékelteti Tettamanti és „szerzőtársai” által gyakorolt közös munka menetét. Sajátos, mellérendelt viszonyrendszer ez, ahol a kép és szöveg gyakran egymástól függetlenül, mégis egyazon társadalmi ösztudat megjelenítőjeként jön létre. Így a szöveg ismerete nélkül készült, autonóm kép „szerzője” olyan általános érvényű, társadalmi és egzisztenciális igazságot fogalmaz meg, ami egyszerre foglalkoztatja a grafikusművészt és a vele azonos orgánumban, de más eszköztárral dolgozó író, esszéistát; ezért is igen találó az Andrassew Iván által

Tettamanti megnevezésére kreált „graficista” fogalom.³ Erről beszélt Parti Nagy Lajos is a Virág Benedek Házban nemrég megrendezett emlékkiállítás (*Az utolsó kapcsolja le a napot*, 2023. VI. 23. – VIII. 6.) megnyitóján (éppen a *Népszabadság* számára végzett közös munkát idézve fel): „Sosem »illusztráltuk« egymást, inspirált a másik egy-egy ötlete, s ha tudtuk, használtuk, mellérendelőleg.”⁴ Ez az együttgondolkodás, amelyre maga Tettamanti is rácsodálkozott Réber László Örkény István egyperceseihez készített grafikái láttán⁵ – és amelyet végső soron ő maga is megvalósított.

↑ TETTAMANTI Béla: *Búcsú a XX. századtól, Népszabadság, Hétvége* című melléklet, 1997, vegyes technika HUNGART © 2023

¹ Idézet egy Tettamanti Bélával készült interjúból. Andrassew Iván: Tettamanti Béla egybeesései. *Art Limes/Művészeti Műhely*, 1993/1., 71.

² P. Szűcs Julianna: Tettamanti, az értelmiségi. *Népszabadság*, 58. évfolyam, 152. szám 2000. július 1., 10.

³ Andrassew Iván: *A graphicista*. <http://www.tettamantibela.hu/kritikak-andrassew-ivan.php>

⁴ Parti Nagy Lajos megnyitóbeszéde. <https://ujnepszabadsag.com/2023/06/25/az-utolso-kapcsolja-le-a-napot/>

⁵ Az ismeretlen ismerős. Tettamanti Béla Réber Lászlóról és a satirikus grafikáról, *Magyar Nemzet*, 2001. november 10., 15.

Tettamanti Béla (vagy ahogy korai képeinek szignóján jelezte, Tettás) nemcsak a *Népszabadság* több évtizednyi képanyagában hagyott maradandó nyomot. Nagy jelentőségű munkásságában az *Új Tükör*nél eltöltött időszak (1982–1990). A hetilapnál a többi hasonló megbízástól eltérően állandó megbízásban állt.⁶ Teljesen szabad kezet kapott, és a lap képszerkesztőjeként határozta meg annak arculatát, válogatta meg az ott dolgozó művészek sorát. Munkáival valósággal elárasztotta a lapot, olyan, az életműben csak gyéren reprezentált műfajokban is, mint a meseillusztráció.

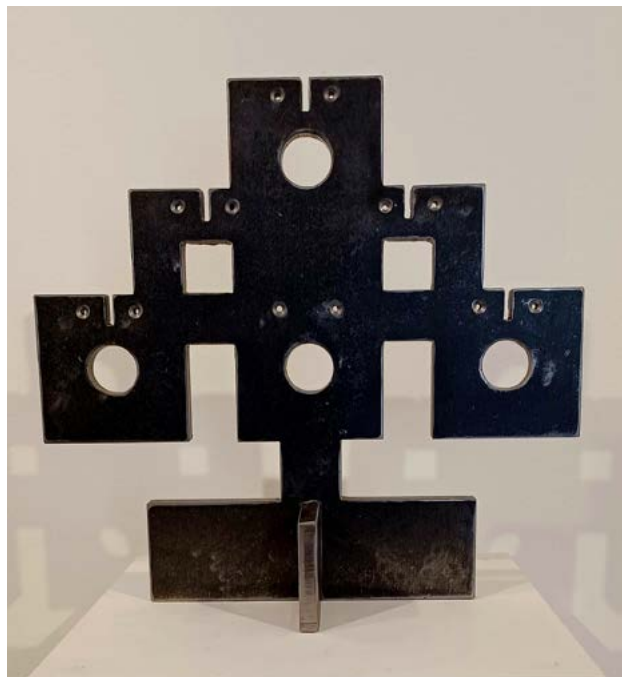
VISSZATÉRŐ MOTÍVUMOK - ELTÉRŐ TECHNIKÁK

Tettamanti Béla sokrétű mondanivalója technikai magabiztossággal társult: hibát nem ejtve rajzolta le gondolatait. Jellegzetes pontozó technikája a 18. századi sokszorosított grafika reminiscenciája,⁷ másol az op-art vizuális játékait idézi végletekig egyszerűsített formáival.

Képeinek minden, látszólag csak dekoratív céllal festett részlete jelentést hordoz. Pacaemberei (a 70-es, 80-as években az ÉS-ben megjelent pacafigurák szinte „nonfiguratív” arcai egy a hintán önmagát tartó figurából továbbgondolva)⁸ sokszor hemzsegek egy-egy kép kisebb vagy nagyobb felületén. A gyakran fekete-fehér, máskor a téma komolyságához képest zavarba ejtően játékos színű foltokból komponált pacák egyesével, párosával és hármassával is különböző arckokat mintáznak, és mint megannyi szempár figyelik a nézőt – művészelődök tiszteletére készült képein éppúgy, mint meseillusztrációin. E sokszínű tömeg mellett visszatérő figurája még a baseballsapkás kis figura, képei eseményeinek csendes megfigyelője, aki nem interaktál a nézővel, de maga is nézője, olykor elszenvedője a képeknek. Tettamanti jelentéstömörítő stilizálásának sűrűn ábrázolt motívuma a fekete-fehér koncentrikus körökből álló arc akár önmagát felfújó lufiember fejeként,⁹ akár önálló kompozícióban. A motívum „síkban tartott” plasztikáin is visszaköszön.

Tettamanti stilizált acélszobrai az életmű sajátos zárványai. A 2013-as, Petőfi Irodalmi Múzeumban rendezett nagy életmű-kiállítás után a kecskeméti KASZ-tól (Kecskeméti Acélszobrászati és Képzőművészeti Szimpozium) kapott felkérés nyomán ismerkedett meg a technikával. A szobrok két, hazai és külföldi művészek részvételével zajlott alkotótábor gyümölcsei.¹⁰ Sajátos átiratban látjuk rajtuk a rá jellemző minimalizmus jegyeit, a két dimenzióból kiszakadt, de jellegükben mégis kétdimenziós, a grafikaihoz hasonlóan az üres és kitöltött felületek kontrasztjára épülő formákat. Készített festményeket is, igaz, az életmű egészéhez képest kis számban. Az első képeket a 60. születésnapja alkalmából a kArton Galériában rendezett kiállítás apropójából festette – azokat is, amelyeket az augusztusban zárt emlékkiállításon bemutattak.

Tettamanti sajnálattal említette egy interjúban, hogy noha szerinte a gyerekeknél frissebb, befogadóbb közeg nehezen képzelhető el, éppen az ő formabontó, újító hajlama tarthatta vissza a kiadókat, hogy gyerekkönyvek illusztrálására felkérjék.¹¹ Kevés gyerekkönyv-illusztrációja (Kukorelly Endre: *Samunadrág*, Kalligram, 2005; Lázár Ervin: *December tábornok*, Idegenforg. Prop. és Kiad.Váll.) elemi erejű, harsogó színei a műfajhoz illő

↑
TETTAMANTI Béla:
Lógok a szeren,
Élet és Irodalom, 1980,
vegyes technika
HUNGART © 2023

→
TETTAMANTI
Béla: *Szárnyaló*
véleménykülönbségek,
2013, acélszobor
HUNGART © 2023

⁶ Hasonló szerződése ezen kívül – bár lényegesen rövidebb ideig – a *Pesti Hírlap*nál volt.

⁷ Révész Emese: Egy eminensen európai. Tettamanti Béla rajzművészete, *Art Limes*, 2018, 15. évfolyam, 6. szám, 35.

⁸ Lógok a szeremen. *Élet és Irodalom*, 1980. július 19., 24. évfolyam, 29. szám, 9.

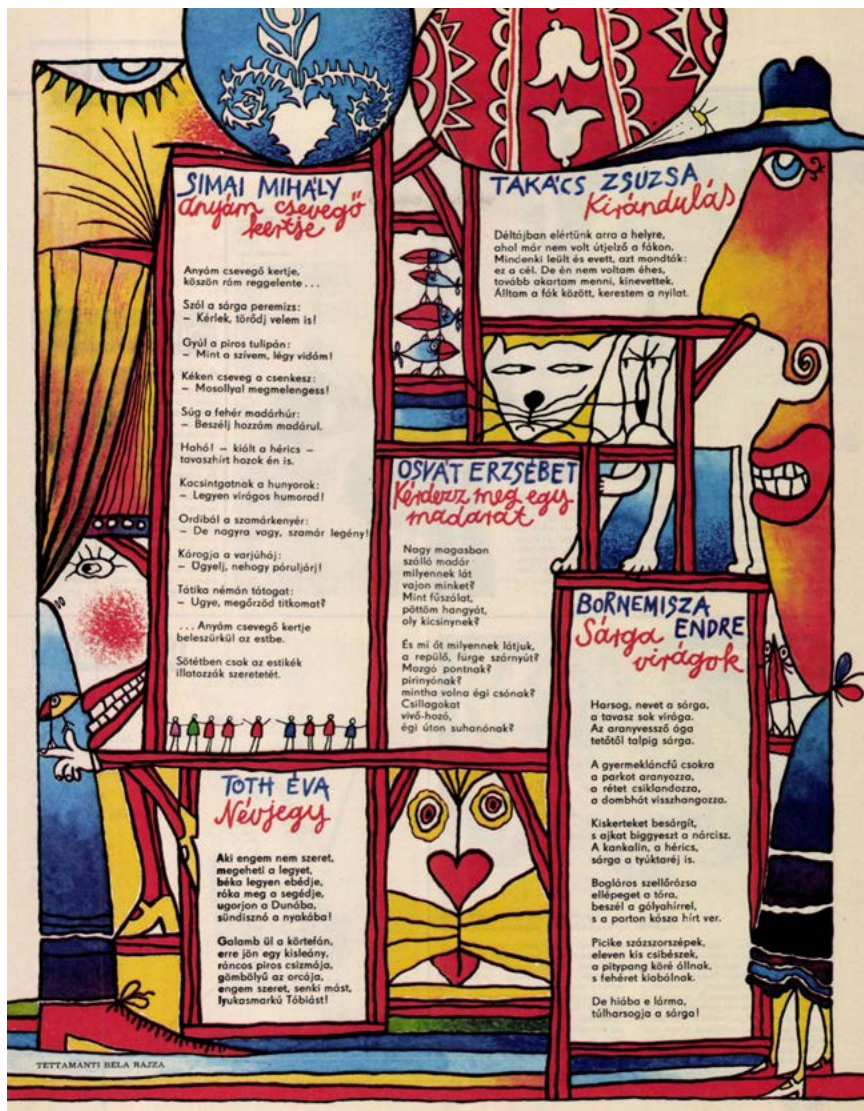
⁹ *Népszabadság*, Hétvége 2002. január 19.

¹⁰ Az alkotótáborok Árvai István művészeti vezetésével valósultak meg.

¹¹ <http://kokszy.weebly.com/tettamanti-beacutela.html>

↑
TETTAMANTI Béla: *Életfa*,
2007, vászon, akril
HUNGART © 2023

↑
TETTAMANTI Béla: *Meseoldal*,
Új Tükör, 1984, 21. évf./17., 39. oldal
HUNGART © 2023

vidámságot visznek a kompozíciókba. Önálló köteteket ugyan kis számban jegyez, de az *Új Tükör*ben számos gyermekese és gyerekvers (például Kányádi Sándor, Négrádi Gábor) illusztrátora volt, és gyakran ő tervezte meg az egész rovat vagy oldal grafikai és tipográfiai szerkezetét. Játékossága a betűkre is kiterjedt (hol girbegurba gyerekkézírás vonalait követi, hol a térben táncolnak a gondosan megszerkesztett, háromdimenziós betűk). Képeibe előszeretettel emelt át korábbi groteszk illusztrációiból ismert elemeket – elnyújtott csőrű madarai már az *ÉS*-ben is megjelentek.¹² Egyedi megbízás ugyan, de szintén a gyerekkönyvek közé sorolhatjuk még a *Kisdobos* 1981/82-re készült zsebkönyvét is, melynek teljes egészében Tettamanti készítette a képanyagát.

Tettamanti játékos spontaneitása, a tárgyakhoz fűződő már-már kultikus, bensőséges kapcsolata a 2013-as életműkiállítás a *Kör négyszögesítése* című fali installációján is tetten érhető, ahol az otthonából véletlenszerűen kiragadott tárgyak állnak össze egy műalkotássá.

ELŐDÖK – A NYOMUKBAN ÉS TŐLÜK FÜGGETLENÜL

Nem teljesen igaz a Tettamanti kapcsán sokat emlegetett előzmény nélküliség. A Réber László iránt érzett tisztelet gyökerei már kora ifjúságában keresendők: első fizetéséből is egy Réber illusztrálta kötetet vásárolt édesapjának – fiatalkorának ez a sokáig feledésbe merült epizódja később csodálattal teli felismerés volt a már kiforrott, és Réber Lászlót nagyra tartó (több róla szóló kiállítást rendező) Tettamanti számára.¹³ Réber egyszerűsítő, sűrítő tömörsége, vonalrajzai egyes meseképein és plasztikáin is visszaköszönek. Tettamanti bravúros technikai tudással elkészített, művészelődök előtt tisztelgő képei (*Réber László 80 éves*, 2000; *Sajdik Ferenc 80 éves*, 2010) egyfajta fricskaként idézik meg a méltatott alkotó stílusát, jellemző grafikai jegyeit, elhíntve közéjük a karakteresen tettamantis formákat és humort.

Elméleti írásai a karikatúra műfajáról, illetve egy-egy általa nagyra becsült külföldi grafikusról rendre jelentek meg a *Művészet*ben és más folyóiratokban. A karikatúra méltatlan helyzetét, sokszor csak helykitöltő szerepét sajnálattal említette¹⁴ és a műfaj olyasfajta elismerését,

¹² *Élet és Irodalom*, 1984. július 13., 28. évfolyam, 28. szám, 4.

¹³ Andrassew, 1993, 69.

¹⁴ Tettamanti Béla: A KARIKATÚRA és a „karikatúra”. *Művészet*, 1974, 15. évfolyam, 7. szám, 5–6.

művészeti kánonba emelését szorgalmazta, amelyet Saul Steinberg 1958-as brüsszeli megbízása is példáz: Steinberg grandiózus kollázsa a világkiállítás amerikai pavilonjában egyfajta főhajtás a műfaj előtt.

A méltatott művészek névsora azért is informatív, mert Tettamanti nem részesült intézményi keretek közt művészképzésben, és így hagyományos értelemben vett mestere sincs. Ha látunk is hasonlóságot Jan Lenica egyes plakátjainak groteszk vonású arcai, Saul Steinberg egyszerűségükben megkapó vonalrajzai, Hans Georg Rauch aprólékosan kivitelezett, szatirikus sajtóillusztrációi, Jean-Michel Folon egy-egy szín uralta meghökkenítő képei vagy Kaján Tibor lényegre törő humora és Tettamanti grafikai között, még többet elmond művészi látásmódjáról, ahogy ő látta és értékelt példaképei munkáit. Éppúgy igaz órá, mint Steinbergre: „Magába szívja a mindenki számára elérhető tapasztalatokat, hogy abból jellegzetesen egyénit alakítson ki.”¹⁵

EPILÓGUS

Kölcsönös elismerés jellemezte Tettamanti korának neves (elméleti) íróihoz fűződő viszonyát. Tíz évvel ezelőtti kiállításának megnyitóbeszédére mindenképpen Esterházy Pétert szeretne volna felkérni – aki a felkérést örömmel

el is vállalta. Már-már anekdotikus történet, hogy Kornai János közgazdász azzal a kikötéssel jelentette meg esszéjét a *Népszabadságban*, ha ahhoz a képanyagot Tettamanti készíti, és később is több kötetéhez kérte a művész rajzait.¹⁶ A Parti Nagy Lajos 60. születésnapjára meglepetésként a Magvető Kiadónál készült, csinosan megkomponált kötet illusztrátora is Tettamanti (Parti Nagy Lajos: *Rókatárgy alkonyatkor*, Magvető, 2014), s folytathatnánk a sort.

Munkássága számos ponton megragadott és figyelemmel kísért, teljességében mégsem feltárt és feldolgozott. Kiállítások sorát szentelték életműve egy-egy szegletének (az említettekén kívül nagyobb szabású volt még az Ernst Múzeumban 1986-ban és a Dorottya Galériában 2000-ben rendezett tárlat), és számos, Tettamanti egy-egy lényegi alkotói aspektusát érzékletesen megragadó (nem ritkán nem a művészettörténészek, hanem éppen a vele együtt alkotó és munkásságát értő írók által jegyzett) kritika született. A művészről megjelent komolyabb tanulmány¹⁷ szerzője Révész Emese, aki az augusztusban bezárt, első posztumusz Tettamanti-kiállítás kurátora is volt.¹⁸ Összegző katalógus, az életmű volumenéhez illő retrospektív kiállítás egyelőre várat magára.

¹⁵ Tettamanti Béla: Egy vonallal... Saul Steinberg vonalművészete. *Művészet*, 1986, 27. évfolyam, 5. szám, 53–54.

¹⁶ Tettamanti Béláné szóbeli közlése.

¹⁷ Révész Emese: Egy eminensen európai. Tettamanti Béla rajzművészete, *Art Limes*, 2018, 15. évfolyam, 6. szám, 34–41. Ezen kívül lásd még P. Szűcs Julianna: A kör négyesítését, *Mozgó Világ*, 2013, 39. évfolyam, 4. szám, 123–125.

¹⁸ Ugyanó és ugyanott, ahol néhány éve Tettamanti egyik példaképéről, Réber Lászlóról rendezett kiállítást.

Szeifert Judit

Téridő

Idősíkok és térszemlélet Sárkány Győző művészetében

REÖK-palota,
Szeged,
2023. X. 7. – XI. 26.

IDŐHATÁR

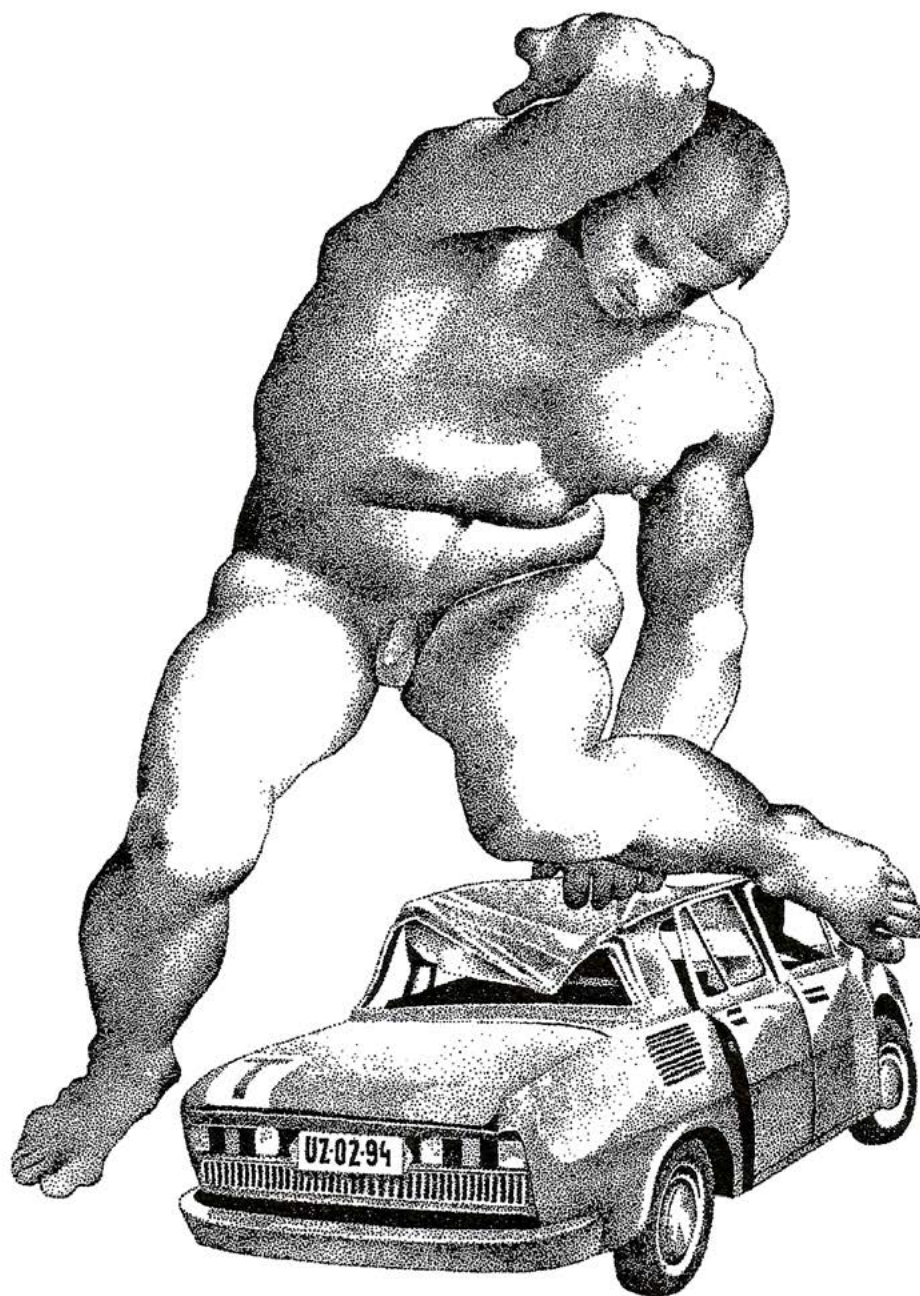
Az egyetemes és személyes léptékek nem összevethetők, de érzékelhetővé válik általuk, hogy létezésünk egy nagyobb egység, egy folyamat része. Ez a kettősség, az egyéni és az egyetemes nézőpontok paralellitása vonul végig Sárkány Győző alkotói folyamatán, amely szorosan összekapcsolódik plasztikus gondolkodásával és sajátos térszemléletével. Mindezek alkotásainak egymást feltételező összetevői. Tanulmányomban művészetének ezen aspektusait igyekszem összefoglalni.

Sárkány Győző sorozatokban gondolkodik, analízáló alkotói attitűdje által olyan összefüggéseket vesz észre és jelenít meg vizuálisan, amelyek minket is induktív gondolkodásra készítenek. Az *idő* fontos tényezője munkáinak. Egyrészt a *folytonosság* által, másrészt a történelmi *múlt* megidézése miatt. Évfordulók (reformáció, Trianon, Dante) adnak kapaszkodót, de még inkább ürügyet és narratív fogódzót idővonalának. Nem mennyiségi mutató, hanem tartalmi vezérfonal ez. Rajzsorozatának lapjai az idő vonalával rajzolt képek, amelyek hol összekuszálják, hol elsimítják az idő szövetét.

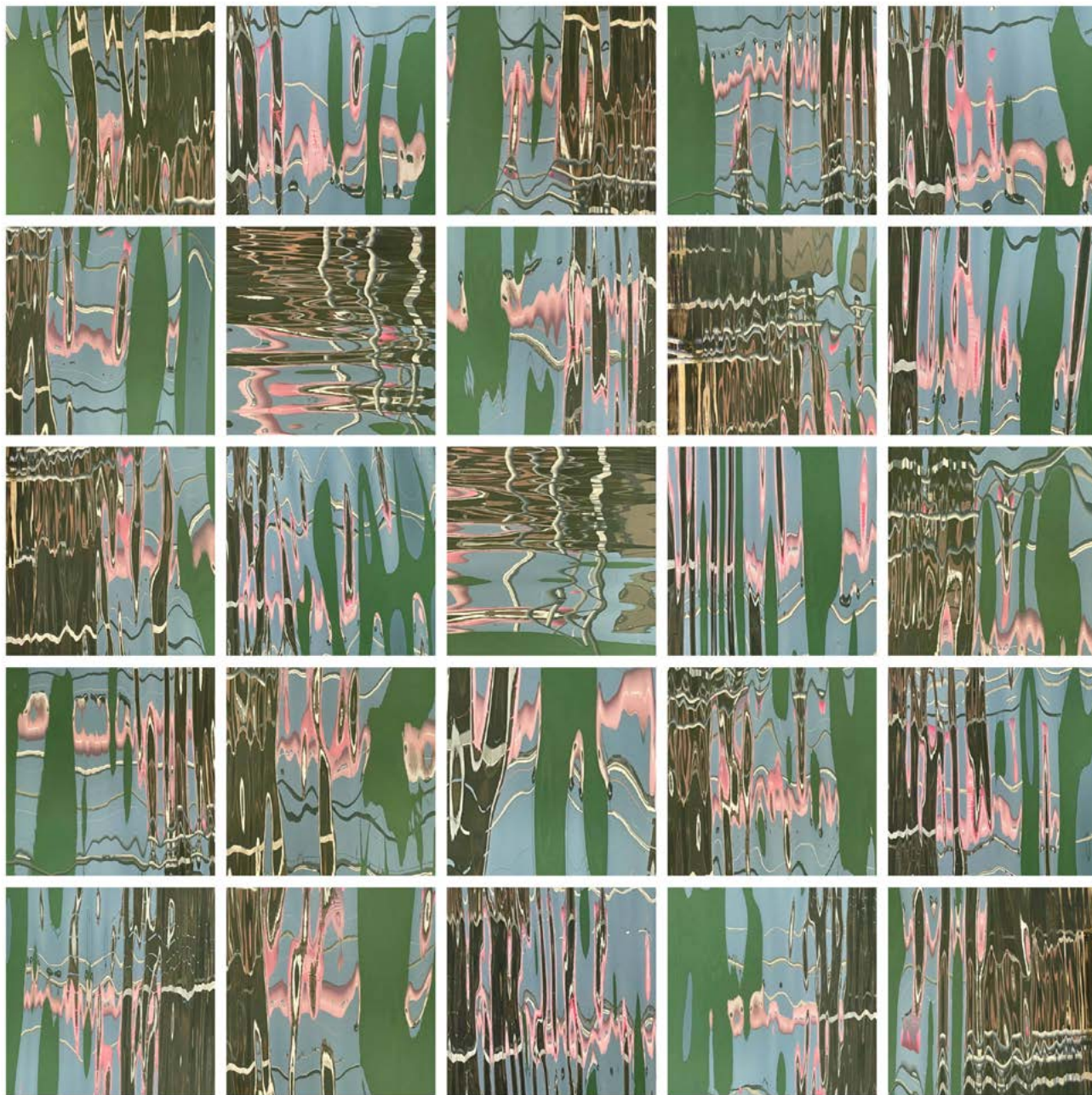
Az idővel való kapcsolatára utal az is, hogy sokszor a múltból, annak művészeti és kulturális örökségéből inspirálódik. Az 1980-as években egész sorozatok épültek egy-egy művész örökségének parafrázisaiból (Dürer-, Raffaello-, Michelangelo- és Vermeer-parafrázisok). Sárkány Győző képei vonalakkból, azok szövevényéből épülnek fel, amelyek megszervezik és tagolják a képsíkot, teret hozva létre a papír síkjában. A képein látható, ösvényekként kanyargó vonalak jelképezhetik azokat a történelmi és mindennapi bolyongásokat, utakat, amiket egyéni szinten élete során bárki, illetve nagyobb léptékben az egész társadalom kénytelen bejárni.

JELEN-LÉT

Az idő egyben alkotótársa is a szerzőnek. Különösen rajzsorozataiban érzékelhető ez, hiszen időigényes és elmélyült munkamódszert választva a toll vékony vonásaival dolgozott ezeken a rajzkompozíciókon. Maguktól értetődő természetességgel körvonalazódnak az antropomorf vagy állati figurák, illetve tájak, helyek, emlékfoszlányok. A motívumokat hol finom vonalháló rajzolja ki, hol sűrűbb vonalszövedékekből bújnak elő. A vonalak mellett pontthalmazok vagy apró rovátkák képezik a faktúrát, a háttérrel. Ezeknek az aprólékosan kidolgozott struktúráknak a szövetéből bontakoznak ki a figurális kompozíciók.

↑
SÁRKÁNY Győző:
Michelangelo-parafrázis I.,
1981, papír, tus, 29,5×21 cm
A művész jóvoltából

Mitológiai ihletésű, olykor hibrid lények, oroszlánok, sasok, indatestű állatok, antropomorf figurák, arcok, illetve architekturális részletek.

Vannak visszatérő motívumok, alakok, amelyek hol kisebb méretben tűnnek fel, vagy a vonalstruktúra mögé rejtve, mintha sűrű szövésű, de mégis áttetsző függönyön keresztül látnánk őket. Ez az elfedő-feltáró transzparens megjelenítési mód szinte valamennyi sorozatának sajátja. Az ábrázolt alakok, motívumok metsződéseiből újabb figurák születnek, amelyek további tartalmakat hordoznak.

TÉREGYSÉG

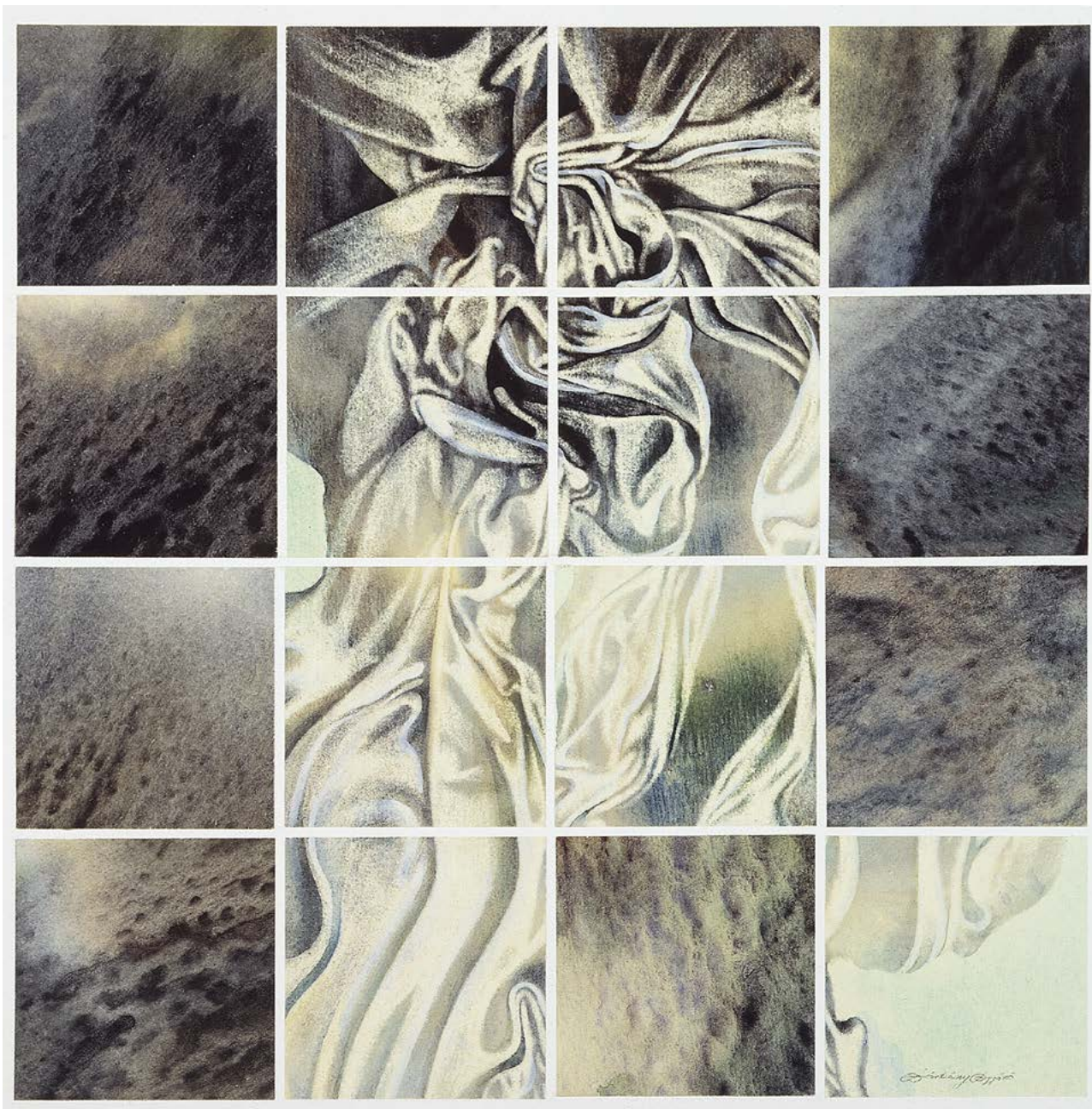
Képelemei időfragmentumokként szóródnak szét, majd állnak össze egyetlen kompozícióvá, képtérré. Van, ahol kisebb kör alakú és nagyobb antropomorf, arcszerű vonásokkal, illetve más plasztikai jellegzetességgel bíró, gömbhöz közelítő alakzatok bolygószerűen lebegnek az űrszerű térben. *Tér és idő* szoros egységét jelezve tárják fel ezek a töredékjellegű kompozíciók a művész világának egy-egy szegmensét, és jelzik az azok összességéből összeálló egészet. Maga a *töredékesség* hangsúlyos eleme a műveknek. Ez az ábrázolásmód a legerősebb és legautentikusabb szimbóluma annak a széttöredezett világnak, ami a pandémia, a virtuális elszigeteltség vagy a háborúk következtében keletkezett körülöttünk. Rajzain

vannak szigetszerűen elkülönülő, izolációban lévő alakok, ami különös aktualitást nyert a világjárvány szociális elszigeteltséget követelő idejében.

SÍK-TÉR

Művészetében egyre szaporodtak a kisebb-nagyobb méretű, plasztikus képek, melyek külső tereket ábrázolnak. Tollrajzain aprólékosan kidolgozott struktúrák szövetéből tűnnek elő az épületek, tájak, városrészletek. Hol lendületes, már-már kalligrafikus vonalak játékával, hol a körülhatárolt felületek fehéren hagyásával rajzolódnak ki az ábrázolt térfragmentumok. A kompozíciók természeti jelenségek módjára bontakoznak ki a vonalak szövedékből, ahogy a moha beszövi a sziklát vagy ahogy a jégvirág csipkéje felkúszik az üvegfelületre. Ezek a művek vizuális feljegyzések, amelyekben a látvány megidézése a tér újrafogalmazása által artikulálódik: a veduta és a capriccio rokonai. Felismerhető formában jelennek meg az architekturális és az organikus részletek, így egyrészt tényszerűen megőrzik a látványelemeket, akár csak a veduták. Másrészt a capriccióhoz hasonlóan át is értelmeződik, bizonyos értelemben még át is rendeződik a primer látvány.

A képkivágatok ráfókuszálnak egy-egy szűkebb téri darabra, de közben végtelen távlatokat nyitnak.

SÁRKÁNY Győző:
Változat III., 1992
 papír, vegyes
 technika, 40×40 cm
 A művész jóvoltából
 ←

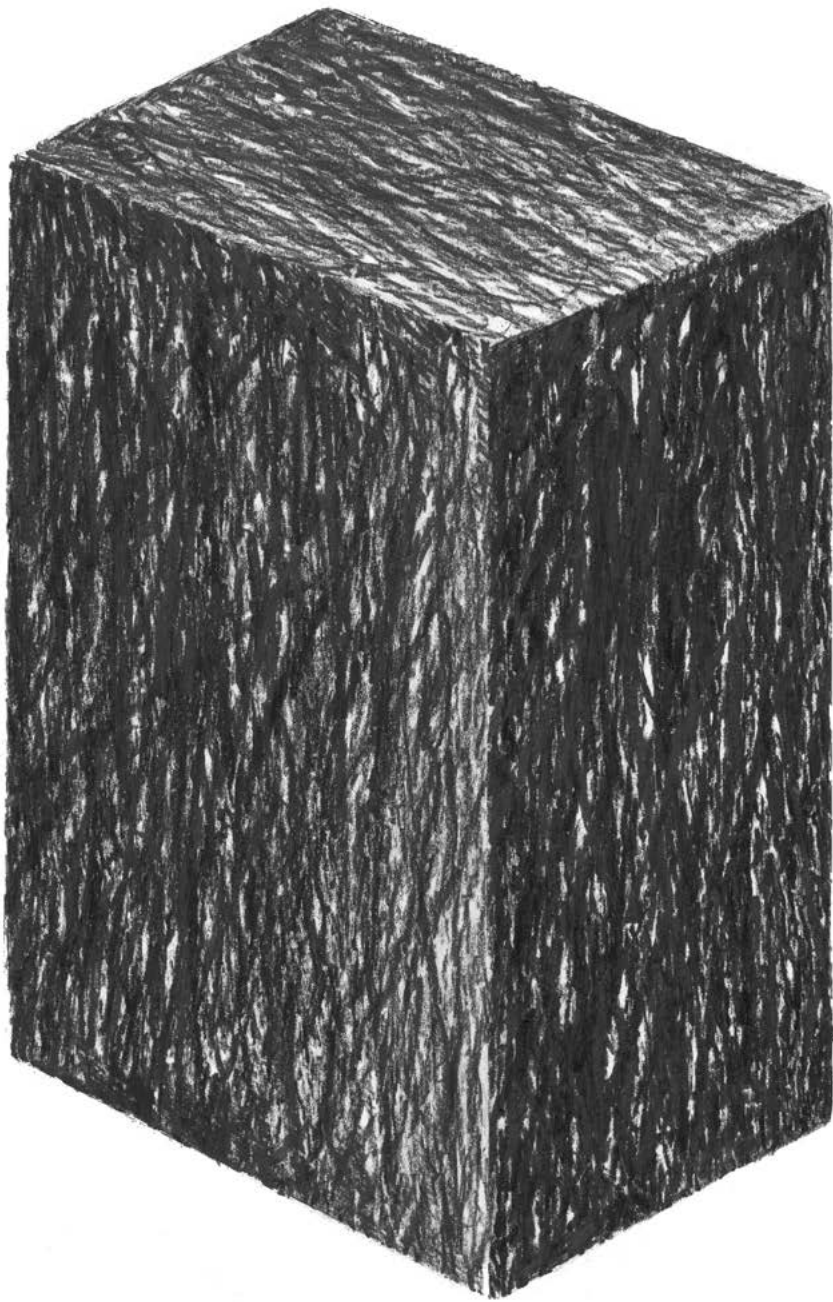
A metafizikusnak ható, fehéren hagyott, üres terekben lebegő fragmentumok vagy a tükröződő hatást keltő megjelenítés a végtelenség érzetét fokozza. A megjelenő helyek, még a látszólag hétköznapiak is, metafizikus terekké válnak. Esszenciálisan jelenítenek meg nemcsak hangulatokat, érzéseket, de művészi magatartásformákat is.

TÉR-SÍK

A kép régi, hagyományos felfogása – a nézői, befogadói oldal felől – és az új tartalmi szándék – a művészi oldal felől – közötti konfliktus feloldásaként értelmezhető, következetes és logikus mozzanatként *a valódi térbe való kilépés*, ami mondhatni törvényszerűen következett be Sárkány Győző alkotói folyamatában is. Saját térszemlélete, plasztikus rajzi és festészeti megfogalmazásai szinte adekvát módon hívták életre a térbe valóban is kilépő alkotásait. A színek iránti vágya és a teret valóságban is kitöltő, azt birtokba vevő tárgyi megjelenítés igénye található szobrászati alkotásaiban. A műfajok közötti határok is elmosódnak, hiszen ezekben a munkákban a hagyományos szobrászati eljárásokat nemcsak a festészeti felületekkel, de az installáció, az environment vagy az objekt műfajával is ötvözi. Sőt, saját rajzsorozatának egyes lapjait is „beleöntötte” ezekben a hengerplasztikákba (a *Hír-anyag* című sorozat), amelyek több rétegben

egymásra ragasztott, majd felfeslett plakátokkal borított hirdetőoszlopokra emlékeztetnek. Más, kvaderekből felépülő objektjei (*Hír-fal*-sorozat) pedig hirdetésekkel, személyes vagy közérdekű üzenetekkel teleaggatott vagy telefestett, omladozó vakolatú falakat idéznek. Térbeli munkái – akár csak a szobrok általában – körbejárhatók, több nézetből is értelmezhetők. A plasztika és a néző relációi szerint változó, de alapvetően a művek által meghatározott téri viszonylatokat alakít ki szobraival és művészkönyveivel egyaránt.

A korábbi plasztikák és művészkönyvek gondolatkörébe sorolhatók kiállítási koncepcióinak vizuális megvalósulásai. A nagyszabású MAOE-tárlatok szinte valamennyi térbeli megjelenítése ide tartozik, amelyek közül csak néhány jelentősebbet említek most meg. A 2013-as *Négy elem* című tárlat idején egyrészt a kiállításhoz kapcsolódó művek felhasználásával készült molinókkal „becsomagolta” a szentendrei V8 Városi uszodát, ahol további térbeli installációként „víz alatti tárlatot” rendezett. Ezzel a folyékony, áttetsző anyagot, illetve annak torzító, folyamatosan irizáló közegét és felületét használta plasztikai médiumként. Ugyancsak ebbe a sorba illeszkedik a 2014-es *Labirintus*-kiállításon, a szentendrei MűvészetMalom udvarán képekből felépített labirintus-installációja is.

↑
SÁRKÁNY Győző:
Tömb monolit II., 2002
papír, grafit, 29,5×21 cm
A művész jóvoltából

2015-ben a *Harmónia* című tárlat alkalmával egyrészt a V8 Városi uszoda épületén elhelyezett monumentális, 500 négyzetméteres építészeti installációt valósított meg, amely 11 művész 6×6 méteres felnagyított művével reprezentálta a művészeti eseményt. Másrészt a kiállításhoz kapcsolódóan megalkotta a *Harmónia-Tér-Képet*, amely az anyagot összefoglaló monumentális térbeli katalógusként is felfogható, hiszen összegezte és reprezentálta az eredeti művekből rendezett tárlatot. A kiállított műveket és az alkotók portréját egy-egy 15×15 centiméteres négyzetlap két oldala dokumentálta, 1×1,8×12 méteres installációs rendszerben. A *Harmónia-Tér-Kép* minden kockáján egy-egy mű részlete volt látható, amely mobilizálható, más kontextusba helyezhető volt, lehetőséget adva a nézőknek, hogy a részletből felismerjék a mű alkotóját. A 15×15 centiméteres képek variálhatóságával a *Harmónia-Tér-Kép* folyamatosan változtatható volt. Ez egyrészt a látogatókat (befogadókat) párbeszédre ösztönözte, ezzel bevonva őket az alkotás folyamatába. Másrészt ez a térbeli, interaktív installáció szorosan kapcsolódik Sárkány Győző műfajokat, tér- és időintervallumokat átívelő művészeti felfogásához.

A korábbi *Hír-fal* objektum kvádereihez formailag, megoldásában és gondolatilag is szorosan kapcsolódik a *Harmónia-Tér-Kép*. A megváltoztatható sorrend és nézet,

az egymás mellé helyezés/kerülés változatossága jelzi mind az információk kölcsönhatásaiból adódó értelmezési skála sokszínűségét. A *Négy elem* alkalmából rendezett víz alatti tárlat pedig a *Perspektíva* című objektum kör alakú bemélyedéseiből kialakított, szabályos mátrix rendszerével rokon. Vizuális hatásában (és így gondolatilag is) hasonlóságot mutat a két téri alkotás. Bizonyos értelemben egymás pandanjai. A *Perspektíva* esetében az egyes kör alakú rekeszek alján látható grafikákra, képszegmensekre látcsőszerűen fókuszálhatunk, üveglencse beiktatása nélkül. A víz alatt elhelyezett képeknél a víz egyfajta torzító közegként befolyásolja a látványt. A *Perspektíva*-plasztikák egy másik, későbbi, 2002-es grafikai sorozattal, a *Monolitokkal* is szoros összefüggésben állnak. Tartalmi megközelítésben mindkét műegyüttes vizuális esszé sorozatának tekinthető.

IDŐTÉR

A már említett képzőművészeti parafrázisok mellett Sárkány Győző rajzaiba folyamatosan belekerülnek művészettörténeti idézetek – olykor utalásszerűen, máskor teljesen felismerhető módon. A téri, térbeli gondolkodás igényét, valamint plasztikai érzékenységét jelzi rajzain a nagyszámú szoborcitátum az antik kortól a kortárs művekig. Így például a *Bálványok bukása* című sorozat (2017) grafikáin is plasztikai idézetek bukkannak fel a múltból és a jelenből. Az ókorból láthatjuk az i.e. 2. századi Laokoón-szoborcsoportot vagy a másik klasszikus görög remeket, a Doryphoros szobrot, és több rajzon is felbukkan hol kisebb, hol nagyobb méretben Augustus római császár Prima Porta-i szobra. Olyan mitológiai lények, mint a szfinx, a szirén vagy az indiai istennő-ábrázolások is megjelennek a kompozíciók forgatagában. A múlt magyar szobrászatából többek között Ferenczy István (1792–1856) a szintén antik mitológiai történet ihlette, a porba kedvese arcvonásait rajzoló *Pásztortánykája* (alcíme *A szép mesterségek kezdete*, amely a művészet születésére utal) vagy Stróbl Alajos (1856–1926) ugyancsak ókori témát feldolgozó *Perseus*-szobra is előtűnik egy-egy rajzon. Visszatérő motívuma a képeknek a nemrég elhunyt svéd szobrász, Carl Fredrik Reuterswärd (1934–2016) a New York-i ENSZ-székház előtt álló, csomóra kötött csövű revolvér ábrázoló, 1985-ben készült bronzszobra (*Non-Violence*). Ez a megcsomózott pisztoly változó méretben és pozícióban sok kompozíción szerepel. Attól függően, hogy a képen középen, oldalt, felnagyítva vagy csak eldugottan az egyik sarokban, kis méretben helyezkedik el, illetve hogy milyen motívumok szövetébe illeszkedik éppen, folyamatosan változik nemcsak helyi értéke, de jelentése, értelmezési tartománya is. A szexszimbólum színésznő, Marilyn Monroe gigantikus méretű szobra, John Seward Johnson (1930) alkotása, a *Forever Marilyn*, amit először Chicagóban állítottak fel 2011-ben, ugyancsak több kompozíción előbukkan.

Szintén több rajz meghatározó eleme a Gustav Vigeland (1869–1943) norvég szobrász *Monolit* (1924–1929) című monumentuma ihlette rajzi kompozíció, amely diadaloszlopot formázó felfelé kissé keskenyedő hengeren mezítelen emberi testek egymásra halmozásából felépített plasztikai mű. Az eredeti gránitszobor Oslóban, a Frogner Parkban látható, 14 méter magas, és 121 emberi test zsúfolódik egy tömbbe rajta. Sárkány Győző rajzi kompozíciója annyira szervesen illeszkedik grafikáinak struktúrájába, hogy első ránézésre azt gondolnánk, hogy a művész alkotói fantáziájának teremtménye. Máskor azonban valóban csak szellemiségében, forma- vagy gondolatvilágában, sokszor asszociatív módon utal műveiben valamely múltbeli

SÁRKÁNY György:
Apokaliptikus algoritmus II.,
 2023, papír, lemezlitográfia,
 70×50 cm
 A művész jóvoltából
 ←

művészeti, irodalmi vagy kultúrantropológiai produktumra. Itt többek között pár éve készült fotósorozatára gondolok, ahol a szentendrei Bükkös patak köveit fotózva elevenedett meg a művész képzeletében Dante világa és született meg a *Végtelen színjáték*-sorozat (2022). Itt megint a víz alatti tárlatra kell utalnom, ahol a víz először szerepelt plasztikai médiumként. Sajátos vizuális közvetítő elemmé válva ebben a fényképsorozatban újra főszereplővé válik.

IDŐLABIRINTUS

Ahogy minden mitologikus mesének, úgy az ógörög mítoszoknak, a Minósz király lányáról, Ariadnéról szóló történetnek is van szimbolikus jelentése. A Thészeuszt a knósszoszi labirintusból egy aranyfonal gombolyaggal kivezető krétai királylány nemcsak a szerelem és az önzetlen segítség allegorikus alakja, de fonala általánosabb értelemben a szabadsághoz vezető út szinonimája is. Ha a

művészet közegébe ültetjük át, akkor Ariadné fonala lehet az alkotói tevékenység és művészet jelképe.

Sárkány György valamennyi művében meditatív monotonitással kutatja a véges emlék és a mérhetetlen idő eszményét, a feltáró és elrejtő attitűd között egyensúlyozva geometriai (sík- és térbeli) szabályok segítségével, spirituális tartalmakat közvetít. Akárcsak Ariadné fonala, úgy gombolyodik a rajzok vonala, az elkészült művek sora. Az a benyomásunk, hogy minden egyes alkotás egyetlen vonás kanyargós szövedéke csupán, műveiből egy tekervényes labirintus áll össze, amelyben szívesen veszünk el és bolyongunk időről időre mindig megtalálva azt a megfelelő szálát, amelynek segítségével végig tudunk menni rajta. Azonban (az ókori történettel szemben) ebben a labirintusban nem a gyors kijutás, hanem a művek közötti időigényes kalandozás jelenti a szellemi és lelki szabadsághoz vezető (ki)utat.

Faludy Judit

Minden volt, mielőtt lett volna

Wrobel Péter:
Emberbolt

K.A.S. Galéria,
2023. X. 4–30.

Wrobel Péter festészetébe transzponálja a filozófiai és nyelvi paradoxonok műfaji sajátosságait. A Kortárs Alkotók Stúdiója Galériában most bemutatott művek tágra nyitják az időkaput.

A galéria kirakatában megannyi árucikk sorakozik. A címadó mű az *Emberbolt*. Felülről élénk nápolyi és kadmiumsárga vegyítéséből kevert sávval lezárt képfelületre felfüggesztett, első ránézésre mindennapi használati tárgyakkal tűnő elemek egy-egy történet szereplőit hivatottak felidézni. A különböző méretű merőkanalak mögött családtagok életútjai, dobverőként értelmezett, ütő- és ritmushangszerek keltette hanghatások emlékei elevenednek meg. A hagyományos tésztaszeletelő „törzse” kalapos lényként szólít meg minket, nem messze tőle dzsinnszerű mézcsurgató. „A fehér merőkanalak a »leön-

tés« szimbólumai, földi, személyes életünk szakaszaira utalnak. A kép mikro- és makrokozmosz, univerzumszerű. A vérvörös és fekete pálcák a kultúra történetét jelelnék meg – kegyetlenséget és a civilizáció harcait idézik” – fejti ki Wrobel.

„A mű, a kép az előtte megálló nézőkkel, a padra leülő látogatókkal válik teljessé. Az elkészült fotók folyamatosan bővülő sorozatai a festmény melletti falon (jobbra és balra) láthatók” – folytatja az alkotó. Ebben a festészetben mindannyian egyedi, megismételhetetlen csodái vagyunk a világmindenségnek, kiállításlátogatók, turisták, kurátorok, kollégák, „az utca emberei”, hajléktalanok és átutazók, barátok és ellenségek, világok a világban.

A festményen sűrű, fekete térben szabályos kocka- és téglatestek lenyomatai által keltett fekete lyukak nyelik el azt a fényt, amit az olajfestékbe szórt meleg, nápolyi és kadmiumsárga pigmentek keverékéből (ezt Wrobel Péter beszélő színének tekinti) előállított elegy és a természetes állapotában rögzített, felülfestett, a lakkrétegben mumifikálódott, így nem öregedő, növényi magok nyomán érzékelni tudunk. Lehet olyan élményünk, hogy porszemként elveszünk a fenyegető, riasztóan egynemű, sötét térben. Ha elmerülünk a kép szemlélésében, úgy érezzük, az égbolt felettünk feszül. Blaise Pascal kifejezésével „Nádszál az ember, semmi több, a természet leggyengébbike; de gondolkodó nádszál.”¹ Hozzám inkább a szűkre szabott, individuális idő és az öröktől fogva létezés feszültségének üzenete jut el. Wrobel Péter ezzel szemben Søren Kierkegaard azon elképzelésével azonosul, hogy az ember a mikro- és makrokozmosz részeként „egyszerre bele- és kivette létezik a világban”. Az ember ebben a világban egyszerre jelenvaló és eltávolodott, örökre számkivetett.

Az *Apokalipszis-játék* végtelent formázó labirintusában individuumként önálló utat járhatunk be. Úgy érezzük, kezünkbe vesszük az irányítást, bár sorsunk determinált. Ebben az útvesztőben leírhatatlan életív, életút köti össze a múltat és a jövőt, miközben boltívet alakít a jelenből. Az űrben érzékelhető hiány betölthető. Amikor a telítettség eléri a kritikus szintet a rendszerben, a robbanások csillámpora ismét a körön kívül fénylik föl. A társasjáték

WROBEL Péter:
Emberbolt
(Folyamatmunka),
2018–2023, akril,
porfesték, vászon
objektekkel
és kispaddal,
190×150×60 cm.
Beregi Edina
közreműködésével
A művész jóvoltából
→

¹ *CŒuvres complètes de Blaise Pascal*, Hachette, 1871, vol. 1 /Pensées, Paris, Librairie de L. Hachette Et Cie, Boulevard Saint-Germain, N° 77, 1869 - „L’homme n’est qu’un roseau, le plus faible de la nature, mais c’est un roseau pensant. [...]”.

angol nyelvű szövegei balról jobbra a következők: On-Off (ki- és bekapcsoló); álomtalanul; dobj be valami kaját; most; és most; kik ezek?; fuss tovább; vegyél levegőt; menj; menj tovább; zuhog az eső; mi a következő?; El-estél; beleestél; kelj fel; mit akarsz még?; élni-halni; túl-letted magad; a játéknak vége; álom. Elliot Aronson óta mindannyian tudatában vagyunk annak, hogy az ember „társas lény”, életjátékunkat mégis magányosan alakítjuk.

Az *Álomtérkép kérészeknek* című, 2022-ben született mű is a történelem traumáit sorolja a bolygó túlnépesedésétől az emberi lét természetéhez viszonyított időbeliségének véges, bagatell voltáig. Wrobel a jövő felfalását tekinti alapvető problémának. „Az idő az örökkévalóság képmása”² – idézi a platóni paradoxont, kiegészítve azal a gondolattal, hogy nem is stabilitás, hanem a mozgó képmás felvázolása foglalkoztatja. Az időfogalom ezen definíciója Jorge Luis Borges esszéinek³ hatását tükrözi. A konkrét formák helyét néhol röntgensugarak fénypásmáinak lenyomatai mutatják csakúgy, mint a következő

munkán, melynek címe is az örökkévalóságot idézi: *Min-den volt, mielőtt lett volna*. Ez a mű 2021-ben készült. A fényhiányos területeken a sűrűsödési és ritkulási csomópontokon az emberekből és állatokból átalakuló géplények kontúrjai jelennek meg. Mintha az antropocén és a poszthumán korszakok határán egyensúlyoznánk.

A *Gondolatok fala* az elé helyezett objektel Wrobel Péter még el nem készült munkáinak hívószavait tartalmazza. A téglalap alakú fehér mezőkben kézírással a következő szövegek olvashatók: Festészet = mint a vajaskenyérrre kent lekvár / Művészet = mint a lélegzet párája az üveglapon; Vízzel rajzolt óriásképek a földön; Simogató képek = oldalról megvilágított, nagy méretű bársony táblákra tenyérrel rajzolt képek sorozatai; Illatgenerátor = Pára- és párlatképek; Csupa-Kép-Ház; Átlagolt súlyprojekt = kicsi és nagy méretű, de azonos súlyú tárgyak és alakzatok elhelyezése kétkarú mérlegen; Üveglapra írt szavak mint hordozható utcai objekték; Jövőbe látó képek / Jóslásművészet; A kép mint intelligens halott / Felülírt

↑
 WROBEL Péter:
Apokalipszis-játék,
 2017, akril, vászon,
 130×300 cm
 Fotó: Besenczi Attila
 A művész jóvoltából

² Timaios 37c–39e. Idézi Bene László: Bevezetés, Plótinus: *Az örökkévalóság és az idő* (Enn. III. 7 [45]) Bene László fordításában, bevezetésével és jegyzeteivel, Ókor, 2010, 2. sz., 52–68:52.

³ Jorge Luis Borges: *Az örökkévalóság története*. J. L. B. válogatott művei II., Esszék. Vál. és szerk. Scholz László, Ford. Boglár Lajos, Ertl István, Scholz László, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1999, 119.

és felülfestett képek sorozatai; Járógömb-projekt; Dobozolt felhők; Összekötözött tárgyak sorozatai; Utazás = kilövésrel projekt / Az emberek az égbe mennek; Drónháborúk képek / Képek = a rajelmélet szerint; A világegyetem legkisebb részei: mint a legnagyobbak rejtett tükrei; Művészet mint Élet és Halál kérdése; Túlvilági focipálya; A világteremtő magány képei / Szén és Arany; Human Bacon; Felnyitott porszem; Ósmintaképek / Szabálytalan alakú, folyamatosan bővülő kép; XXI. századi barlangfestmények; Emberből gépembert gyártó szerkezet; Heroinzaccónak használt csecsemők / Emberek fejfelé lefelé: a fordított világ képe; Az ember befelé is végtelen; A hangya iszik a tojásból; Kevert lények; Felhővarrógép; Képek: hangokkal / Hangok: képekkel; Álomban kapott képek / Álom és ébrenlét között kapott képek; Koszmosz lavina; Univerzum- / multiverzum- / képek; Képfalak magvakkal; Posztumán víziók; Fiókos képek; Utcaműterem = Minden érdekes (Wrobel Péter, 27/06/2023).

A munkafolyamatok leírása a művész gondolkodás-módját tükrözi, a lét és nemlét között egyensúlyoz a mulandóság reflexióját rögzítve. Hiszen mi más lenne „a

lélegzet párja az üveglapon” (feliratos, hordozható utcai objektumok, kicsinyített land art-művek ígéretei) vagy a „vízzel rajzolt óriásképek a földön”? A kiállított művek között optimista felhanggal érzékelhetjük a *Nap-telep* című energiamezőt, ahol mint kaptárban, méhek rajzanak a mikroszkóp nagyítóüvege alatti különös fénytörésben. Érzékenyen ellensúlyozza a sötét képeket. Itt ér össze egymással a múltban rögzült lenyomat és jelenbéli olvasata, az örök változás és az állandóság.

A *Time is the moving image of Eternity* című festményén mintha hőkamera felvételén izzana egy sugárzó felület, körülötte a géplények célt veszve lebegnek, megtelik velük a világmindenség. Ellenpontozásként egyetlen geometrikus formát rögzít, hogy biztonságos nyugvópont-ra juthassunk.

Több munka is *Jelenések* címen látható. Az első csupa tűz és robbanás. Még a nyelv születése előtti időkből emlékezetünkbe vésődött emlék. A táguló univerzum egyetlen ponttá sűrítése. Antik és karkai metamorfózisok: látható és láthatatlan.⁴ Az emberi lét határait határtalansága zárja tágra.

4 *Látható és láthatatlan*, Wrobel Péter képei, MFT Solo, Budapest, 2018.

Lóska Lajos

Übű papa Budapesten

Az iskolakerülő művészet parodisztikus világa

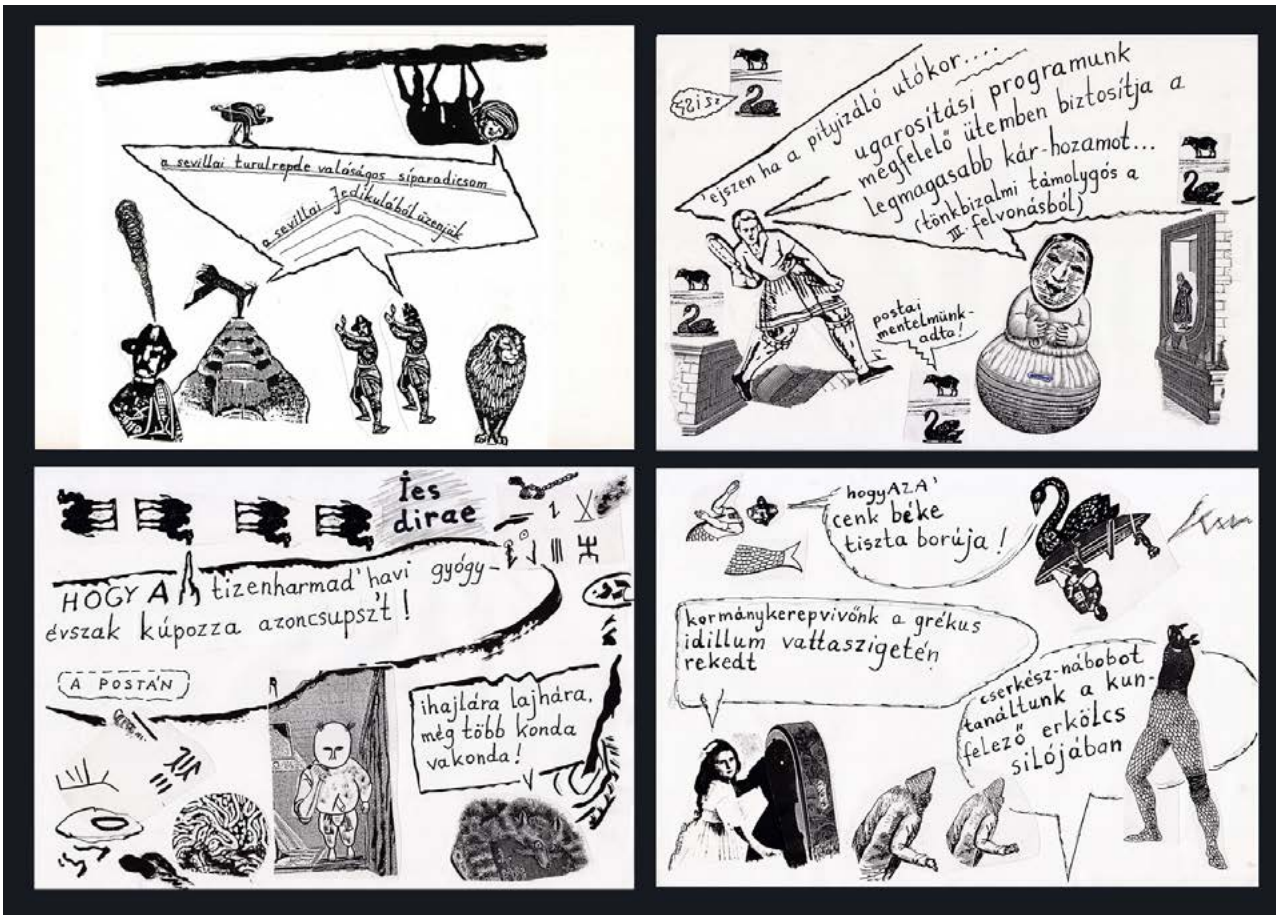
Műcsarnok,
2023. VI. 16. – IX. 17.

Alfred Jarry (1873–1907) munkásságát bemutató tárlat volt látható a nyár folyamán a Műcsarnokban. A kollekció két részből épül fel: egyrészt a Tina Sofia Lorandi által összeállított, Jarry irodalmi tevékenységét és életútját dokumentáló anyagból, másrészt, és számunkra talán ez az érdekesebb, a honi képzőművészeinknek főműve, az Übű király inspirálta alkotásaiból.

Röviden szólnom kell a 20. századi avantgárd művészet egyik előfutáraként számon tartott Alfred Jarry pályájáról. Annak ellenére, hogy korábban már megjelent egy verseskötete, személye és tevékenysége igazán a 19. század utolsó éveiben vált ismertté az *Übű és a lengyelek* című, Párizsban, a Théâtre de l'Oeuvre-ben 1896-ban bemutatott, a korabeli értékekkel szembeforduló, botrányt kavarázó színpadi műve után. A fiatal, tizenéves szerző főhőse, Übű papa küllemét, fizikumját különben hajdanvolt gimnáziumi tanáráról mintázta. A darab a provokatív „merdre”

(„szar” Jékely László fordításában „szahar”) felkiáltással kezdődik, melyet egy ismert színész üvöltött bele minden összefüggés nélkül a közönség képébe, s mely óriási méltatlankodást váltott ki. Ne feledjük azonban, hogy a megbotránkozás egy 19. század végi előadáson robbant ki: napjaink egyre alprébb stílusban beszélő világában ez a szó valószínűleg már fel sem tűnne. A minden zsarnok prototípusának tekinthető hazug, gyilkos és korrupt Übű király története, amely akár a brezsnyevi és kádári diktatúrák vezetőinek elődje, tehát stílusosan egy polgárpukkasztó felütéssel indul. Irodalomtörténeti tény, hogy a színmű groteszk, provokatív hangvétele hozzájárult a 20. századi abszurd dráma (Ionesco, Beckett) megszületéséhez. Jarry annyira fontosnak tartotta a témát, hogy néhány esztendő elteltével, 1900-ban még megírta a *Láncra vert Übű*, majd a *Felszarvazott Übű* című darabokat. Életútjának fontos momentuma továbbá az a tény is, hogy több

KOVÁTS Albert:
Übű apó, 1967, olaj,
vászon, 60×50 cm
Fotó: Hasznos Zoltán
A művész jóvoltából →

SZEMETHY Imre:
Patafizikus jegyzetek
(részlet), megjelent az
Élet és Irodalomban
Fotó: Nyirkos Zsófia /
Műcsarnok
HUNGART © 2023
←

TILLINGER Péter:
Patakakas, 1990
Fotó: Nyirkos Zsófia /
Műcsarnok
HUNGART © 2023
→

jelentős íróval és képzőművésszel ápolott jó kapcsolatot. Csak két példát említek: Joan Miró például megrajzolta *Übű mamát*, Max Ernst pedig díszletet tervezett a *Lánca vert Übühöz*. Később barátai és rajongói közül kerültek ki a Jarry írásainak a szellemiségét ápoló és őrző, 1948-ban életre hívott Patafizikus Kollégium tagjai. Talán az is paradoxon, hogy az alapítók közül többek szerint nem is a sokat emlegetett *Übű és a lengyelek* a főműve, hanem *A patafizikus Faustroll doktor tettei és nézetei* (1911) című eszmefuttatás. A címben szereplő jelző kapcsán joggal merül fel a kérdés, hogy mi is tulajdonképpen a titokzatos patafizika. Alfred Jarry többek között ezt írja a fogalomról: „A patafizika a kivételek tudománya, de olyan világot tanulmányoz, ahol minden kivétel.” Boris Vian szerint a patafizika egyik alapvető szabálya az egyenértékűség törvénye. Összegezve tehát egy talányos, a kivételekre építő játékos, ironikus, provokatív, abszurd fogalom.

Visszatérve a bemutatóhoz, a hazai képzőművészetben viszonylag későn, a szocialista realista szemlélet elsorvadása után, az 1960-as évek második felétől, a darab magyarra fordítását követően vált ismertté Übű személye. Az első Jarry-illusztrációkat és -borítót nem is akar ki, Kondor Béla készítette Jékely Zoltán fordításához 1966-ban. Ezt követően, a műtől inspirálva, egy esztendővel később született meg Kovács Albert *Übű* című festménye, mely már az első, 1967-es, Fényes Adolf Teremben megrendezett kiállításán is szerepelt. Egyik interjújában így vall erről. „A zsarnok kifigurázott alakja rögtön megképződött bennem. S a téma azután éveken keresztül vissza-visszatért. A történetet továbbfűztem például az 1980-as évek elején kollázsok formájában.” Szavait alátámasztja, hogy jó másfél évtized elteltével, 1997-ben a Francia Intézetben mutatott be Übű-kollázsokat. Sőt, napjainkban is rendületlenül megjelenik a figura a képein, így a múcsarnoki bemutatóval egyidejűleg a győri Patkó Gyűjtemény kamaratermében láthatók a legújabbak közülük: *Übű a fényképésznél* (2018), *Übű romváros* (2019).

Noha Kovács Albert tetemes mennyiségű kollázsát és festményét nehéz lenne felülmúlni, természetesen más honi képzőművészeinket is megihletett – közvetve vagy közvetlenül – Jarry műve. A *Szürrealista grafika* című kiállításon (1984) már találkoztam Szemethy Imrénének fiktív térben különböző tárgy-töredékeket megőrkítő, némi-képpen szürreális, patafizikus lapjával (*Patafizikai zsilip*, 1981). Egy évtizeddel később (1993–1998) jelentek meg az *Élet és Irodalomban* abszurd patafizikus jegyzetei, amelyek közül néhány a jelenlegi eseményen is szerepel. Az 1980-as évek második felétől efZámbó István, feLugossy László és Szirtes János készített több, a tárgyhoz kapcsolódó performanszt, majd videókat. 1991-ben Győrben, a múzeumban volt látható az *Akción Patafizik* című performansz, sőt feLugossy pasztellképpel is jelentkezett. Természetes tehát, hogy a jelenlegi kiállításon ugyancsak találkozhatunk feLugossy László és Szirtes János két-két videójával.

Garami Grétának, a tárlat kurátorának a bevezetőjében a következőket olvashatjuk: „A patafizikus gondolkodás a hazai képzőművészetben is összekapcsolódott az avantgárd forradalmával. Nemcsak az abszurd, a groteszk, az irónia és a társadalomkritika eszköze volt, hanem – különösen a rendszerváltozás előtt – a hatalmat kijátszó, láthatatlan szembeszállás lehetősége és reménye is.” E gondolatokhoz talán csak annyit tehetünk hozzá, hogy azért is aktuális az anyag, mert mai abszurd, értékromboló, irracionális, háborús világunkban talán még nagyobb szükség van a (társadalom)kritikus művészetre, mint a 19. század végén volt.

Cs. Tóth János

Tatabánya, a szén(rajz) hazája

III. Szénrajz Triennálé

Tatabánya,
2023. IX. 8. – X. 13.

Nem tudunk szabadulni sztereotípiáinktól. Komárom-Esztergom megye székhelye évtizedekig köztudottan a szénbányászatról volt ismert. Működnek az átörökítő mechanizmusok, mert szénrajz triennálék sora kötődik Tatabányához. Jól is van ez így, mert kevés a technikai meghatározottságú kiállítási lehetőség. Különbözőben is elmondhatjuk, hogy ez a technika nem kapja meg az őt megillető figyelmet, pedig az iskolai rajzsakkörökben ezzel készül a legtöbb munka.

A kiírás szabad keretmegjelölést tesz lehetővé. Minden belefér. Egyedüli kikötés, hogy a szénrajz valamiképp teret nyerjen az alkotáson. Így kerül kiállításra vegyes technikát alkalmazó táblakép, grafika, illetve plasztikák is jelen vannak, hisz, ha nyomokban is, de kimutatható rajtuk a szénrajz vagy annak parafrázisa. A tatabányai fórum nagyon népszerű, 148 alkotó küldött be 314 munkát a tárlatra. Végül 67 mű került a kiállítási térbe. Vannak a művészek között figurális vonzalmúak, totálisan absztrakt felfogásúak, természetelvű, konstruktív fegyelműek, expresszív, szurreális látók, posztmoderne és még sorolhatnánk a kortárs magyar képzőművészet megannyi kifejezési skáláját.

Egyik műcsoport az élet misztériumát tartja mindennél többre, önmagunk testi, szellemi érzékenységét emeli fókuszba. Keresik világunkban az örök értékek hordozóit, a múlt és jövő közötti hidat. Ilyen szellemű Bodor Anikó, Budaházi Tibor, Kovács Valéria, Madácsy István, Mátrai István, Varkoly László munkája. Másoknál az örökkévalóságban való megmaradni vágyás érzése tűnik fontosabbnak. Erről vall műveivel Csák László, Dömötör Sámson László, Fábián László, Kovács Johanna, Láng Eszter, Nagy Gábor György, illetve Sejben Lajos.

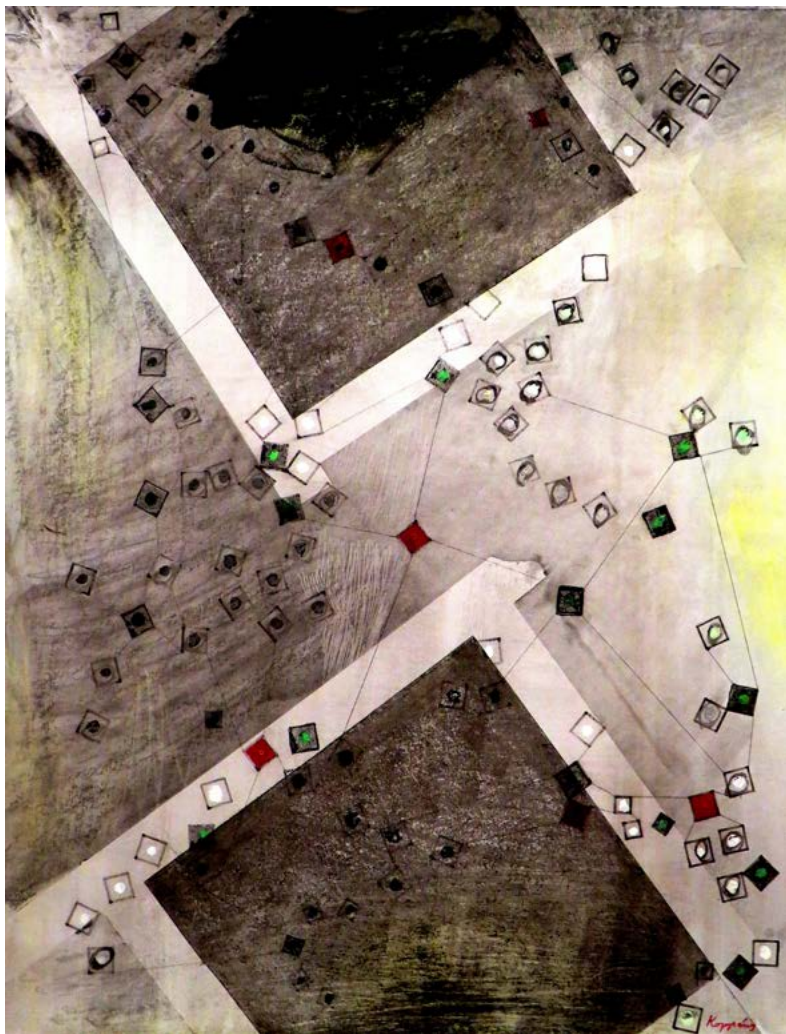
Aztán találunk ízig-vérig elementárisan elsöprő lendületű képeket, ahol a formai lelemények a lebilincselőek, illetve az ösztönösen burjánzó vonalgesztusok sugallnak, hordoznak energiát, dübörgő vitalitást (Gedeon Irén, Karsch Manfred, Kopócsy Judit, Pállay József, Serényi H. Zsigmond, Sinkó István, Szamódy Zsolt Olaf, Szamos Iván és Tóth Pitya István).

Átszellemült, mitikus és poétikus tolmácsolás is bőven található ezen a tárlaton. Sebzettségünk és boldogulásunk csak akkor lesz megtisztító, ha meghaladjuk önmagunkat, sugallják Atlasz Gábor, Bihon Győző, Imreh

Sándor, Kiss Mihály, Kovács Csonga Anikó, Papp Anita, Szabó Henrietta, Zsankó László alkotásai. Szuggesztív, szuverén alkotók sora vall szenzibilitásáról, lírai archaizmusáról. A világot átható morális ellentmondások feltárásáról szólnak ezek a művészek. Keresik az egyensúlyt

↑
ANTAL Malvina:
Női torzó 1-3., 2023,
szén, bársony, 27×22 cm,
2. helyezett
A művész jóvótaból

↑
KOPPÁNY Attila: *Négyzetvilág*,
2023, szénrajz, papír, 58×38 cm
A művész jóvoltából

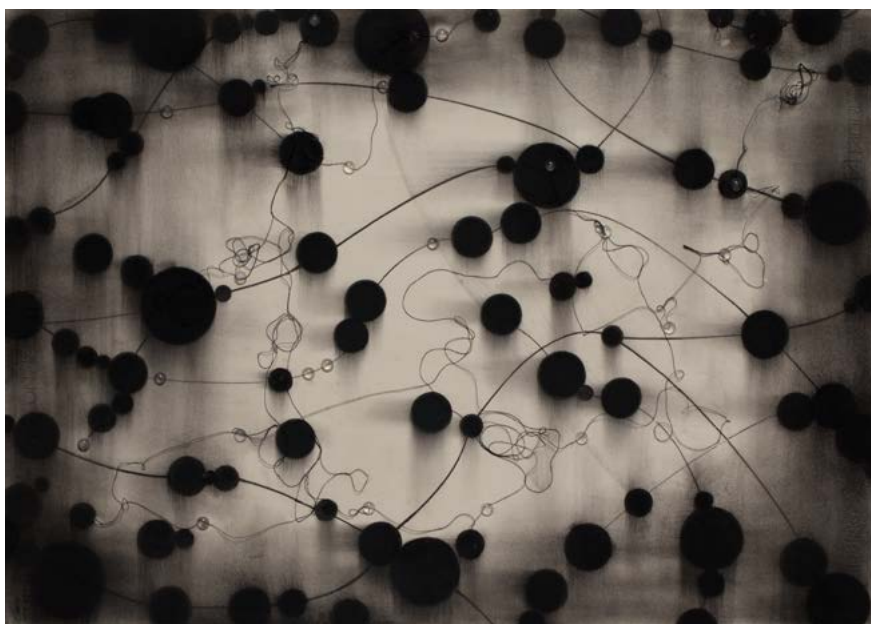

↑
ESZIK Alajos: *Rabszolga II.*, 2008, szén,
pasztell, papír, 70×50 cm, különdíj
A művész jóvoltából

a gondolat és az ösztönösség között. Árva Zolta, Dóró Zsolt, Kemp Zsuzsa, Király György, Krajcsovics Éva, Sebők Éva, Varga Patrícia Minerva, Wrobel Péter opuszai mintha ezt tűznék ki célul.

Az anyag misztikája érdekli, a szárnyaló hangulat élteti a tárgyinstallációkat alkotó kiállítók egy részét. A talált tárgyak megszabadulnak az esetlegességtől és megváltozott jelentéstartalommal telítődnek.

SEBŐK Éva: *Láncok 2.*, 2023, szénrajz,
50×70 cm, 1. helyezett
A művész jóvoltából ↓

Kovács István Jenő, Somogyi Roberta munkáin ez tetten érhető. Köztük megjelennek a töredékes, torzószerű figurák, formák, melyek inkább fantomokká válnak, mintsem hogy vállalják az emberi élet szenvedéseit. Antal Malvina, Eszik Lajos, Hollai Krisztina, Homolya Gábor, ifj. Szlávics László, Szikszai Károly, Vankó István alkotásai sugallják ezt. A vonalas, grafikus, absztrakt stílus követői szép számmal ötvöznek motívumokat, jelhalmozokat, vizuális látomásokat. Új alakzatok születnek és múlnak ki, mintha a művészi érzékenység mindent uralma alá akarna hajtani. Csernátory Lukács László, Durucskó Zsolt, Filp Csaba, Jakobi Anna, Lévai Ádám, Luzsicza Lajos Árpád, Ráskai Szabolcs, Révész Ákos és Szemethy Imre képein tekinthető meg mindez.

Mértani pedantéria, racionális keménység, a vizuális és verbális elemek ütköztetése olvasható le a geometrikus irányzat képviselőinek alkotásairól. A körülöttünk tapasztalható értékzavar nem kis mértékben a manipulációból adódik. Ennek világossá tételét, felismerését szorgalmazza Bárány T-rézia, Görözdi Rita, Jónás Péter, Koppány Attila, Kovács Péter Balázs, Lipcsei György, Ötvös Zoltán, Rónaszéki Linda, Somogyi Emese és Székely Móri Márta.

Többnyire azért papírra szénecruzával alkotnak a kiállítók. A hibátlan fehér alapon valóságközeli vagy sejtelmes képi elemek jelennek meg. Mindenki a saját, jól felépített művészi oeuvre-ben marad, de érezhető, hogy jól esik lubickolni néha egy másik műfaj lehetőségeiben. Már ezért is fontos volt megrendezni ezt a triennálét.

Muladi Brigitta

Minden egyszerre érvényes

**Georg Baselitz képeiről
Andrea Schiavone
grafikáival közös
kiállítása kapcsán**

Szépművészeti Múzeum,
2023. X. 1-ig

Vannak korszakos művészek, akik annyira beépültek a kultúrába, hogy nem személyként, hanem jelenségként léteznek. Baselitz a kelet-németországi festészet hagyományaiban gyökerező, expresszív, provokatív festő, a drámai erejű „bad painting” nemzetközi képviselője, túlméretezett, széttöredezett, fejre állított groteszk figuráival égett be a tudatunkba. Az örök lázadó, az esztétikával harcban álló, sokakat ma is zavarba ejtő német festő jelentős korszakváltásai (amelyek létével a művész valószínűleg vitába szállna) véleményem szerint azonban léteznek és tanulságosak, elengedhetetlenek művészi attitűdjének megértéséhez.

Baselitz, eredetileg Hans-Georg Kern (1938), egy kis, keletnémet faluból, Deutschbaselitzből származik. (Szülőfalujának nevét 1961-ben tiszteletadásból vette fel.) A háborús korszak éveiben nem élhette meg felhőtlenül a gyermekkort. „Egy lerombolt rendbe születtem, egy elpusztított tájba, egy lepusztult népbe, egy lepusztult társadalomba. Protestáns szülők, falu templom nélkül. És nem akartam a rendet újjáteremteni: eleget láttam ilyenből. Kénytelen voltam mindent megkérdőjelezni, »naivnak« lenni, újrakezdeni.” Úgy került a nagyvárosba tanulni, hogy tizenöt éves korától festett, de nem volt fogalma a történelemtől, a társadalomtól, a kultúrától, önmagától. A nagyvárosban minden adott volt, hogy belevethesse magát a könyvtárakba, levéltárakba. Ma hatalmas könyvtára van. „Rengeteget olvasok, mondja a Beyeler-gyűjtemény videó-interjújában¹ – például Turgenyevet –, Sarah Blackwellt éppen ma is, de a festészetéről nem, azzal tele vagyok. Német festő vagyok – mondja –, de nem művész, hanem képkészítő. A kép pedig egy gondolat közvetítője.” Baselitz 1955-ben hiába érkezett a figuratív festészet ismeretével a drezdai Kunstakademie-re, kultúrpolitikai okokból elutasították a felvételét. A kelet-berlini Hochschule für Bildende und Angewandte Kunst pedig két félév után rendszeridegenként zárta ki. Végül a nyugat-berlini Hochschule der Künste in-formel és tasizmus (!) szak hallgatójaként kapott diplomát.

¹ Georg Baselitz interjúja: <https://www.youtube.com/watch?v=pMYS4wKZmLU>
Artist Talks is a program jointly hosted by Fondation Beyeler and UBS Arts. 2018.

Georg BASELITZ:
Nadrág nélkül
Avignonban VII., 2014,
 rézkarc, akvatinta, papír
 (két lemezről), 997×429
 mm / 1255×650 mm
 Fotó: Szépművészeti
 Múzeum
 HUNGART © 2023

Andrea SCHIAVONE:
Szent András, a Krisztus
és az apostolok
sorozatból, 1548-1550
 körül, rézkarc, papír,
 199×118 mm (lapszél)
 Fotó: Szépművészeti
 Múzeum
 →

Georg BASELITZ:
Széttárt karok, a Nem
hős című sorozatból,
 2010, rézkarc,
 akvatinta, papír (két
 lemezről), 662×496 mm
 / 840×640 mm
 Fotó: Szépművészeti
 Múzeum
 HUNGART © 2023
 ←

Első kiállítását 1963-ban azonban itt is botrány és kudarc kísérte. Obszcénnek ítélt műveit eltávolították a termekből. Festményeiben rejlő folyamatos önreflexiója, iróniája, művészet- és társadalomkritikája a meg nem értés homályában maradt, ő maga az anakronisztikus, arrogáns, „Komische Figur” szerepébe került. „Nem voltam absztrakt, ragaszkodtam az ábrázoló képhez. Munkáim nem túl modernek, nincsenek kontinuitásban egymással. A 60-as évek végéig irritálta a nézőket a nyers, ábrázoló stílus, amivel kiállításaimon konfrontálódtak. A műveim ma is deklarációk, idézetek, a közönség lehetőséget kap arra, hogy átgondoljon dolgokat, újat fogadjon be” – kommentál Baselitz. „Valójában a pályám nagy összeomlásokról, szenvedésről és újrakezdésekről szól.”

Élelművének egyik kulcsfontosságú inspirálója a tanulóéveiből való. Az iskola gyülekezeti termének falán függő, a német impresszionizmus előfutárának tartott Ferninand von Rayski *Wermdorfi erdő* (1859) című festményének reprodukciója, aminek eredetijét a drezdai Staatliche Kunstsammlungban őrzik, akkor megfelelt a parancsuralmi rendszer esztétikai elvárásainak is, de Baselitz számára mestermunka volt, és egészen másról szólt. A szürkén kopogó téli táj lecsupaszodott szálfái megtörtten sorakoznak egymás mellett, miközben az erdő közepét egy sűrűn elágazó, fenséges tölgy ural-

ja, méltóságát lombja elvesztése sem csorbítja. A fáóriásnak az egész képteret betöltő szimbolikus erejét, monumentalitását ellensúlyozó előtér aljnövényzetének absztrakcióba hajló, szabad festésmódját nem nehéz felismerni Baselitz festményeiben és grafikában egyaránt. A korai, szimbolikus címekkel ellátott vásznain, például a háború pusztította kopár mezőn fekvő, meg-rázó erejű megcsontolt testek (*Szántó föld*, 1962), majd a fejük tetejére állított, vibráló színfoltokkal, nyugtalan vonalvezetéssel alakot öltő portrék, önarc képek, később pedig az életnagyságot jóval meghaladó, tömör oszlop-szerű, durván faragott faszobrok mind hordozzák ennek a mágikus fáóriásnak az emlékét. A *Rayski-fej* mellett – ami egy konkretizált hommage – különös formai és színbeli párhuzam a *Kutya és Nyúl* című, 1967-es vászna is. Ez a kompozíció, ami a barokk vadászképek fellógatott, halott állataira utal, egyike azoknak a munkáknak, melyek utat nyitottak a két évvel később, a horizontális tengelyük körül 180 fokkal átfordított, tükröképszerű műveknek. Az első ilyen sorozatát 1969-ben mutatta be. A számára legfontosabb ezekben a művekben a narratívák felszámolása, a téma helyett a motivikusan sűrített, de sokkal szabadabb formálást engedő tartalom. Továbbra is életének fontos helyszíneit, figuráit (hőseit, antihőseit, állatfiguráit) vitte képre, csak fejre állítva és új

Ferdinand von
 RAYSKI: *Wermisdorfer
 erdő*, 1859 körül,
 olaj, vászon,
 105×114 cm
 Galerie Neue Meister
 ←

jelentésekkel felruházva. Ezzel egy csapásra híres lett. „Ez nem egy »Zaubertrick«, hanem a festészet fogalmának fejre állítása. A művészetben nincs olyan, hogy valami jó vagy rossz” – mondja Baselitz. „Minden egyszerre érvényes. Elég csak Warholra gondolni, aki kiállította negatív és pozitív fotóit is. A festészet lehet tartalomvezérelt, irányított, mint a szovjet korszakban vagy mesterkél, mint a romantikában, de elég, ha egyszerűen csak őszinte. A kép egy gondolat kifejezője, ami nem feltétlenül ölt harmonikus formát úgy, mint az író Beckett, az expresszionista festők, Ernst Ludwig Kirchner, Emil Nolde és elsősorban Munch esetében. A Neue Sachlichkeit ellentmondásos, egybevágott a rendszer elvárásaival, de sokat adott nekem mint festőnek. [...] Olyan képeket szeretnék csinálni, ami még nem volt” – vallja a művész. „A képnek olyat kell tartalmazni, ami ismeretlen, egy ornament, amit még senki nem mutatott meg. [...] A művészettörténeti előzmény azonban számomra szükséges. Amiből lehet tanulni.”

Ennek a tanulási folyamatnak a része Baselitz egyre gyarapodó, kettéágazó műgyűjteménye. A különös aurájú, halotti rituálék tartozékaiként használt, kongói bembé bábok és a bateke fétisfigurákhoz fűződő szenvedélye kapcsán értette meg a művész a nyugati és a művészet történetén sokáig kívül eső, primitívnek mondott kultúrák alapvető különbségét. A nyugati ember mindenhol és folyamatosan konfrontálódik a múlttal, az iskolában, az utcán, a könyvtárban, a múzeumban, ami nem múló nyug-

talanságot kelt benne. A természet emberét szűk környezetében az öfenntartás köti le, amiben megvan a saját kijelölt helye, látszólagos kézműves-tevékenysége nem művészet, hanem a rituálék tartozékainak elkészítésére szolgál. Habár Baselitz hevesen tagadja, hogy azonosulna a szoborgyűjteményének azon részével, ami a rituálékkal és az ősök szellemével kapcsolatos, mégis az az érzésünk támad, hogy az egykor Kongóban élők testrészeit és ruházatát üregeikben hordozó, hátborzongató rongybabák és a bateke szobrok kapcsán ő is a halottak világában keres kódot az élethez.

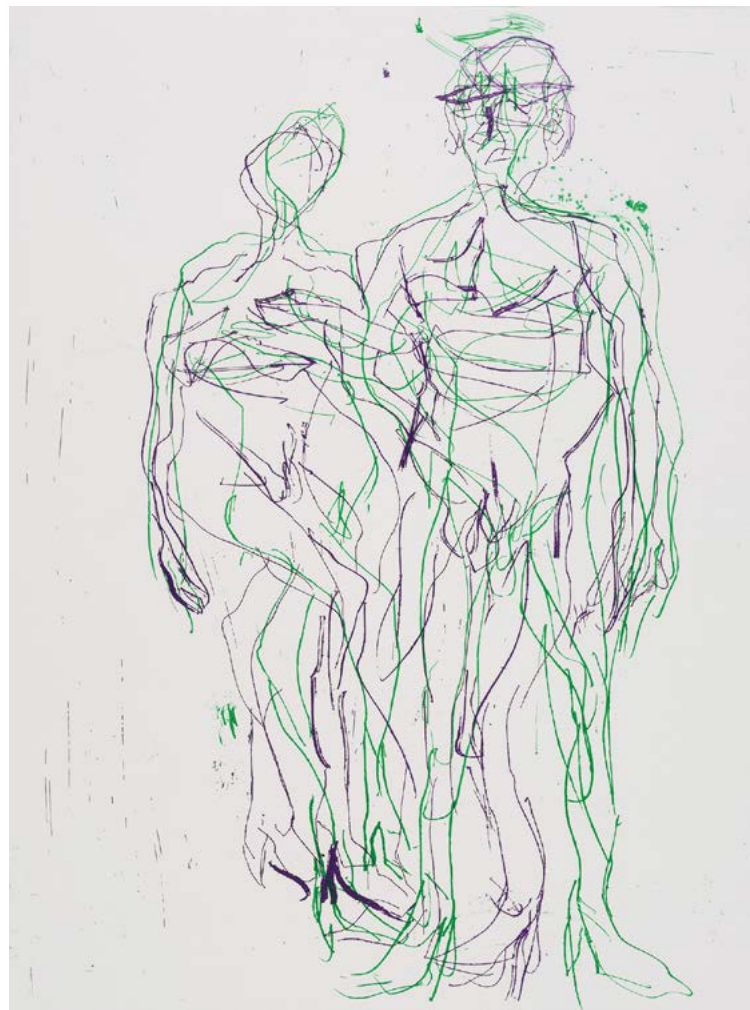
Másik nagy gyűjteményi csoportja a manierista sokszorosított grafika. Ez adott alkalmat a Szépművészeti Múzeum kurátorainak arra, hogy az új grafikai kiállítóteremben egy mai művész gyűjteményének jelentős részét ismerjük meg és emellett észrevegyük, hogyan kommunikál egymással Schiavone, a szláv-itáliai manierista és a 21. század festője, Baselitz. Az időbeli távolságot a hatalmas léptékkülönbség, a színek és a formák kontrasztja árulja el, de e mögött két, korának eszméit felszabadult művészeti törekvéseivel felforgató mester tűnik elő.

Bódi Kinga és Kardos Eszter gondos kurátori munkája nyomán katalógus is készült, amely első darabja lett a grafikai gyűjtemény füzetei kiadványsorozatnak, és amely mélyreható elemzést ad a két művész közös szellemiségének *izgalmas összefonódásáról*. „Baselitz és Schiavone grafikai szemlélete több szempontból is hasonló: a műfajhoz nem képhelyettesítő funkciója miatt

↑
Georg BASELITZ: *Zeró a festőnek*, a *Látzatvilág* című sorozatból, 2005, rézkarc, akvatinta, papír, 660×496 mm / 845×650 mm
Fotó: Szépművészeti Múzeum HUNGART © 2023

↑
Georg BASELITZ: *Sing Sang Zero IV*, 2011, rézkarc, hidegtű, papír (két lemezzről), 665×496 mm / 850×653 mm
Fotó: Szépművészeti Múzeum HUNGART © 2023

fordultak, azaz nem festményeik reprodukálása vagy képi üzenetek, illetve kompozíciók szélesebb körben történő terjesztése volt a céljuk.” „Különös kapcsolódásnak nevezhető Baselitz és Schiavone között a *tökéletlenséghez*, a »művészi hibához« való viszonyuk.”²

Arról is értesülünk, hogy 2020-ban Baselitz ajándékként az intézmény gyűjteménye is gyarapodott, hiszen a húsz kiállított grafikájából tizenkilenc a múzeumé. Ezen kívül a művész alapítványa kölcsönözte a bemutatóra az *Asger Jorntól ellágyulok* (2011) című triptichonját.

A művészi nyomatok különös megbecsülése a századelő németországi avantgárdjára, Emil Nolde, a Brücke, a Blaue Reiter tevékenységére tekint vissza, mégsem ez jelentette Baselitz számára a döntő inspirációt. A grafikai eljárásokhoz 1964-ben került közel, amikor a tavaszt Schloß Wolfsburgban töltötte. Az ottani műhelyben készítette el első rézkarait, amelyeket még abban az évben kiállítottak. Majd hathónapos ösztöndíjat nyert, hogy a firenzei Villa Romanában tanulhasson. Ottléte alatt Parmigianinót és a manierista grafikát tanulmányozta. A reneszánsz szabályrendszerét éppen magáról lerázó, ugyanakkor a valóságos látványt, az alakok arányait is torzító manierizmus művészei nyomán készültek a *Tierstück* című képei. A grafika művészi repertoárjának szerve része lett, egy olyan médium, amelyet úgy ír le, hogy

„szimbolikus erővel rendelkezik, amelynek semmi köze egy festményhez”. A rézkarc mellett az akvatinta és 1966 óta a fametszetek különböző formái kötik le figyelmét, amelyek egy generációval később az Új Lipcsei Iskola művészei körében is az egyedi munkákkal azonos értékkel bírnak (például Matthias Weischernél).

A hazája kultúrájába mélyen beágyazott Baselitz, a pályája kezdetén a szakmát és a közönséget is gyakran irritáló német festő szubverzív attitűdjé ma szinte belesimul az új paradigmákba a kontinenseken és az egymástól távolálló kultúrák különböző korszakain, valamint a műfajokon való természetes átjárása kapcsán. Habár egy 2004-ben készített filminterjúban³ nem érzi magát ezzel kompatibilisnek: „A korszellem bekebelezi a művészeket, az eredetiségük eltűnik, ettől igyekszem távol tartani magam. [...] Akik a korszellem elvárásainak engedelmessé válnak, nagyon tájékozottak, tudják, mi történik körülöttük, társadalmi problémákról beszélnek. Ez a konform viselkedés ma a biennálékon, a dokumentán. Csak az állíthat ki, aki a politikában történetekhez szól hozzá, de azt nem tudjuk, kik is ezek a művészek. Ők maguk vajon tudják? Bezárják magukat egy körbe, amiben láthatatlanok.”

A megjelenést a B. Braun támogatta.

² Bódi Kinga – Kardos Eszter: *Baselitz és Schiavone. Egymást metsző korok*. A grafikai gyűjtemény füzetei 01., Szépművészeti Múzeum, 2023, 19–20.

³ *Georg Baselitz*, 2004, Buch und Regie: Heinz Peter Schwerfel © Artcore Film, 2004, <https://www.youtube.com/watch?v=ay23JUSgAtA&t=2267s>

Péntek Imre

Testképek magyar módra

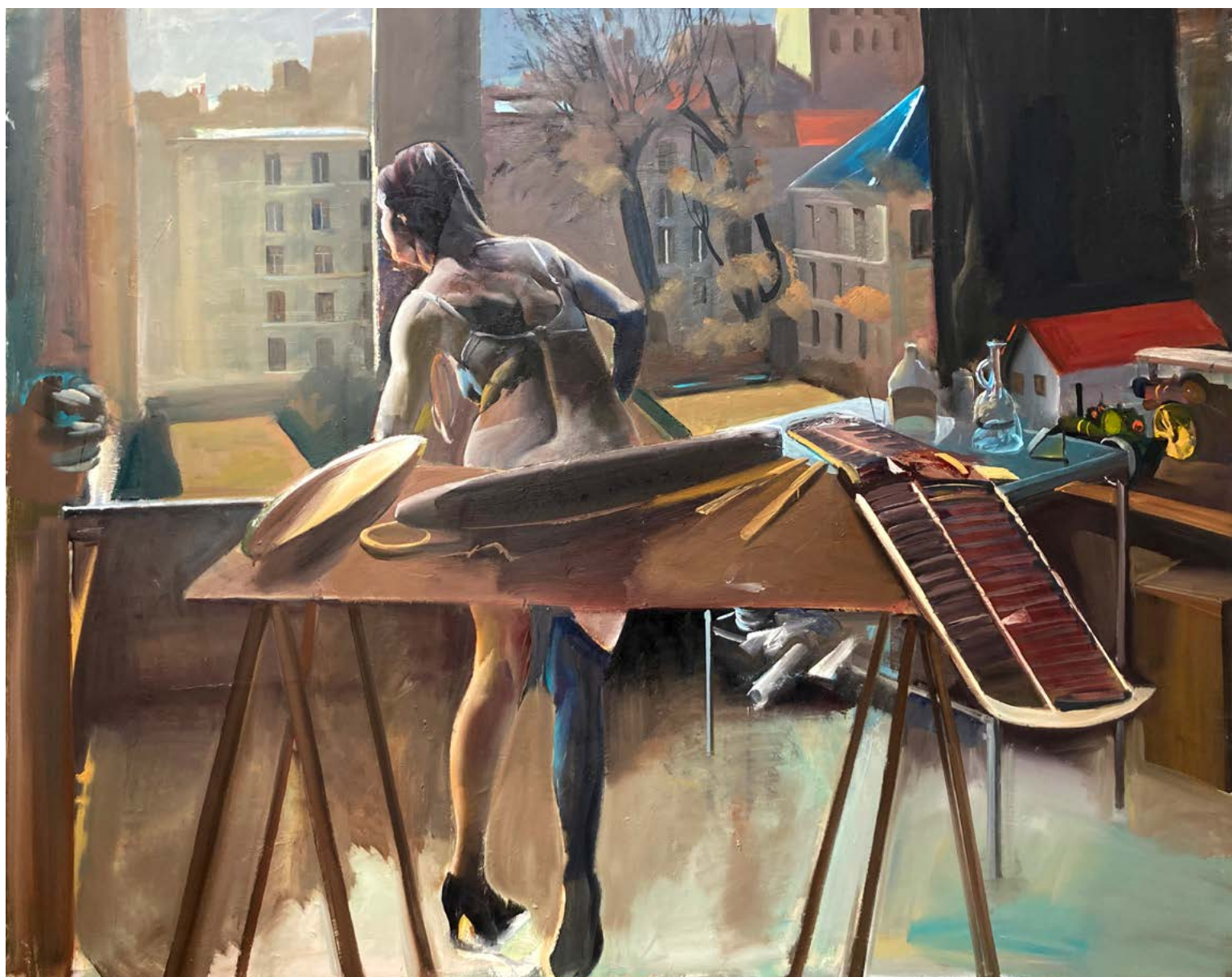
Csernus Tibor
festményei és BOLDI
márványszobrai

Halász-kastély,
Kápolnásnyék,
2023. VII. 15. – XI. 12.

A hazai kiállítási élet újabban nem gyarapodott, inkább szűkült. Persze, a Covid, majd a háború megtepázta a kulturális költségvetéseket. Ezen a téren korábban az üdülőkörzetek mutattak példát, de a mostani idők nekik sem kedveznek. A Balaton és Velencei-tó környéke jó példával járt elől, ám a bővülési hullám megtört, a régi, bevált galériák, kiállítóhelyek egy része bezárt,

vagy szűkebbre vonta működési idejét és területét. Ezért érdekes a kápolnásnyéki Halász-kastély története, amely a Velence-tavi Kistérségért Alapítvány égisze alatt működik színvonalasan, nem várt sikerrel. A kastély kiállító- és előadótermekből áll, de parkja is rendkívüli. A kortárs szobrászművészek felvonulása látható itt. A KOGART Alapítvánnyal már korábban is jó viszonyt alakítottak

CERNUS Tibor: Akt repülőgéppel,
1990-es évek
első fele, olaj,
vászon, 130×162 cm
HUNGART © 2023
↓

ki, aminek köszönhetően a kortárs grafika mutatkozott be egy-egy átfogó kiállításon. Ám a mostani vállalkozás még jelentősebb. Két ismert művész, Csernus Tibor festőművész és BOLDI (Szmrecsányi Boldizsár) állított ki a rendelkezésre álló hat teremben.

Csernus 1964-ben távozott Párizsba, és hiperrealizmusával elbűvölte a párizsi közönséget. A negyven év elegendő volt ahhoz, hogy az egyik legjelentősebb hódítást megtegye, amit hazai festő e téren megtehetett (Munkácsy után). Nem lebecsülve az absztrakt alkotásokat, hozzájárulhatott ehhez a menekülés az absztrakt művészetből is. Hegyi Lóránd volt az, aki a nyugati és közép-európai művészek irányait és arányait feltérképezte a 80-as években, de az *Élmény és fikció*ban leadta az első jelzéseket a nonfiguratív tendenciák kimerüléséről. S ő adott nevet az elkülönülés, a lázadás jelenségének az új szenzibilitás fogalmával. Közzétett egy 14 pontos követelményrendszert az új művészeti törekvésekről, amelynek utolsó pontja így szól: „a műalkotás egyszeri és egyedi jellegének hangsúlyozása, a személyesség és az érzéki-konkrét testiség megerősödése, az elvont gondolati modell – vagy »tétel« – helyett a konkrét, érzéki, testi kép vizuális vitalitásának előtérbe kerülése.”

Pár éve megjelent Bárdosi József könyve, az *Évek és képek*. Ennek egyik fejezetcíme: *Korunk hőse, avagy a heroikus ego útja az avantgárdból*. A kötet felméri a kiutak lehetőségeit, a korábbi meghatározó kifejezőmód elavulását. Egy idézet tőle: „Számomra a figurális, a leképező festészet volt a vezető irányzat az elmúlt fél évszázad történéseinek követéséhez...” Ezek világos szavak. Csernus kitartása, jövőbe látása meghozta a sikert. (Az irányzat fontos képviselői a 80-as évektől többek között Filep Sándor, Birkás Ákos, Kónig Frigyes, Szurcsik József, Szotyory László, Zrínyifalvi Gábor, Fehér László.)

BOLDI: *Európa*,
2010, márvány,
88×64×64 cm
HUNGART © 2023
↓

Nos, számomra – és remélem, nemcsak nekem – ezért volt jelentősége Csernus képeinek. Részben azért is, mert e képek Párizsban születtek (mint Munkácsy esetében), és nem vagy nehezen férhettünk hozzájuk, másrészt úttörő jelenségük messze meghaladta a kor értékeit. Hát igen. Rögtön felmerülnek az előképek, hatások. Caravaggio, Vermeer, Rembrandt, Van Eyck.

Ami feltűnik: a bibliai képek sora. Szent Sebestyén, Uriás, Szent Pál. Elmélyült, áhítatot sugárzó, de mégis mértéktartó festmények a mesteri előadás felsőfokán. Majd látjuk a műteremben készült vázlatokat, akvarelleket, vízfestményeket, rajzokat is. Végül a tárlat címe adhat magyarázatot – *Test-képek*. A lemeztelenítés kiszolgáltatottságot jelent. A művészi megjelenítés oldhatja ezt a nézetet. Az árnyékok és fények, a káprázó színek, a különböző metszetek felülírhatják ezt természetes hatást. A női aktok szinte kimeríthetetlen sora mindig új benyomást kelt. S egy meglepő beállítás: *Akt repülőgéppel*.

A központi teremben nagy méretű olajképek kissé bonyolultabb formában – a beállítás, a nézet egyaránt értelmezi a képet. Ilyen a *Salomon és árnyéka* vagy a *Kézmosás*. A Salome-jelenetet sem kell magyarázni, a dráma, mely Keresztelő Szent János fejét követelte, teljes emberi mivoltában áll előttünk. A további akt-tanulmányok, variációk a mester bűvös fantáziájának termékei.

BOLDI anyaga kizárólag a márvány, fehér vagy fekete változatban. A figuralitásnak egy stilizáltabb változatát műveli. Nála nagyobb jelentősége van a póznak, a beállításnak, a mozdulatnak. Hans Arp vagy Melocco Miklós művei juthatnak eszünkbe. Elmerészkedik a végső szimbólumokig, mint a *Genesis*-sorozat mutatja. A születés misztikuma válik szinte megfoghatóvá kompozícióin, melyek tömörsége, sűrítettsége az esemény, szituáció lüktető voltát fokozza. Íjásza nem lövésre készen tartja szerszámát, hanem a feje fölé emeli a magasba, hogy plasztikai ívet képezzen. Madonnája a kisgyermekét szervesen, összetartozóan szorítja magához. *A fészülődő lány* hátravetett feje egészen az önkívület határáig megy el, *A reggel* pedig az eszmélkedés fázisait közvetíti a testformák változásával. A testtartások változatossága szintén visszautal a címre.

Mary Douglas a *Lettre Internationale* 1995-ös 18. számában így ír erről: „Az emberi test csak annyiban juttat univerzális jelentéstartalmakat kifejezésre, amennyiben a társadalmi rendszer szerkezetére reagál, és azt szisztematikusan ki is nyilvánítja. És amit természetes módon szimbolikusan ki tud fejezni, az az organizmus részeinek viszonya az egészhez. Ez az általános szisztematikus sík, amelyen a természetes szimbólumok az egyénnek a társadalmához való viszonyát hordozzák...” Talán ez túl teoretikus, ám az organikuság kiemelése vagy a szimbólumok elevenségének „síkjá” érthető és fontos.

A kiállítás egy másik aspektusa a két művész azonosságának és különbözőségének összevetése. Míg Csernus a klasszikus példák nyomán halad, addig BOLDI a természetből kiinduló stilizálás útját követi. De – szerintem – mindig belül maradva azon a körön, ami a figuralitás követelményeit jelenti. Ez a figuralitás lágy, érzéki, mégis feloldódik az emberi ábrázolás általánosságában. Bravúros pózaival pedig képes a testhelyzetek „angelicalis” (angyali) voltának az érzékeltetésére. Vannak tehát utak az avantgárdból, s amint látható, jární is lehet rajtuk. Woringer „örök klasszikája”, amire Hegyi Lóránd hivatkozik az *Élmény és fikció*ban, újra testet ölt, és meggyőző ére-nyekkel érvényesül a posztmodern utáni kavalkádban.

Pataki Gábor

Roncskollázsok

Vizsolyi János újabb szobrai

Egy addig már jó három évtizedet átívelő, tiszteletre méltóan konzekvens szobrászi életmű 2019 táján – látszólag előzmények nélkül – bizony komolyan, radikálisan megváltozott. Vizsolyi János, aki már a Képzőművészeti Főiskola vége felé egy határozott mozdulattal a nonfigurativitás felé fordult, s mindvégig komoly műgonddal kivitelezett kő- és bronzszobraiban durva rücskösségüket őrző vagy épp finomra polírozott fémhasábokat, lágyan hajló hengerformákat illesztett egymáshoz, ekkor felmondta az őt a klasszikus absztrakt plasztikához és faragáshoz kötő gentleman's agreementet.

Amúgy addig született művei is izgalmas, az adott játékszabályok közt változatos, egyéni hangú alkotások voltak. Az osztrák Wotruba hasított formákon alapuló geometrizmusát és a baszk Chillida ívelődő formáit egyéni leleménnyel ötvöző művész nemcsak e két szobrász, de a kétféle szobrászi gondolat egybeszabását is példásan oldotta meg. Vizsolyi szobrainak ugyanis a kapcsolat, a kapcsolódás az egyik legfontosabb kulcsfogalma, a különböző, gyakran kontrasztos felületek és minőségek közötti bizalmi viszony.

Működtek s működnek ma is ezek a szobrok – csak éppen egy idő után túlságosan zártakká, öntörvényűekké, s ezáltal bizonyos értelemben következmények nélkülivé váltak. Hallgat a kő, s önmagába zárkózik a robusztus fémtest. Életet lehel beléjük ugyan a szobrász, de csak annyit mutatnak meg magukból, amennyit a szobrász vésoje vagy polírozó korongja révén jónak látnak.

S ezzel szemben ott a roncsstelep, a fémhulladékra tárt sokszínű esetlegessége. E „szétszerelt világnak” (Petri György), egy boldognak remélt jövő roncsainak, kidobott alkatrészeinek, rostélyainak, drótgubancainak óhatatlanul van egy közép-kelet-európai, megválthatatlanságot sugalló feelingje. Egy szociológusi vagy történészi vénával megáldott befogadó akár egy eltorzult, egyes régiókat hirtelen felemelő, majd ugyanolyan gyorsan süllyesztőbe küldő „nehéziparosítás” baljós monumentumaira asszociálhatna róluk.

Ám Vizsolyi nem elégszik meg a „rozsdatemetőben” való melankolikus bókászással. Az onnan kiemelt fémhulladék számára nem nosztalgikus emlék, hanem felhasználni, reciklálni, újratemeteni alkalmas lehetőség. S mindenekelőtt személyes, általa kiválasztott, helyzetbe hozott tárgy, szobrászati alapelem. Viszonya a fémkupa-cokból kihalászott, majd szoborrá formált hulladékokhoz sokkal személyesebb. Többé nem a keményen ellenálló anyagból ígéző formákat kibontó mester, démiurgosz,

Pheidiasz jó utóda, hanem egy esendő, töprengő, egy-egy vasdarabért lehajló ember, egy közülünk. Önmagát adja, s önmagáért áll jót.

Ennek a kitérülkezésnek megfelelően szobrai most jóval szenvedélyesebbek, néha szinte lángolóak. Gyúrt, roncsolt, sérült felületek, gubancos huzalok, melyeknek

VIZSOLYI János:
Táncos tündér,
szinterezett acél,
80×50×25 cm
A művész jóvoltából
↓

↑
VIZSOLYI János:
Vezérkabóca,
 szinterezett acél,
 100×50×40 cm
 A művész jóvoltából

↗
VIZSOLYI János:
Széltepte lidércek,
 szinterezett vas,
 130×70×25 cm
 A művész jóvoltából

nem sok közül van John Chamberlain karosszériapréseléseivel vagy az európai pop-art, a Nouveau Réalisme társadalomkritikájához, César összenyomott fémlemezeihez, Arman bődöneihez. Régióinkban – sajnos? szerencsére? – értelmezhetetlen a túlfogyasztás nyugati típusú kritikája, itt egy rozsdás fémlemez, meggörbült huzal is életre kelhet (sőt kelhet) a „jó lesz ez még valamire!” jelszó jegyében a honi buherakultúra terepében.

Vizsolyi persze fali díszek helyett saját örvénylő lelkének, innovatív alkatának, kísérletező kedvének megfelelően vág, hegeszt belőlük szobrokat. Tengermélyi ázalagokra, imbolygó algákra, acélból készült puhatestűekre is asszociálhatunk velük kapcsolatban, de lehetetlen észre nem vennünk több művének antropomorf, emberre hajazó karakterét sem. Néha csak tarajos sültbe, nünükébe oltott figurák, imádkozó sáska módjában kicsinyüket magukhoz szorító nőstények tűnnek fel, fűrészfogak harapnak egymásba ragadozók gyanánt, de bizony ott van a Megváltó és a megváltott, a bűneiért megszenvedő majd feloldozást nyerő ember is. Bizony, e lángvágóval szabdalta, majd újrahegesztett szobrok egy mindennapjainkon is túlnyúló transzcendencia hordozói.

Külön kell szólni a szobrok komoly hányadának színezéséről. Tudjuk, hogy már a régi görögök is... festették szobraikat. A kő és fa esetében többször előforduló eljárás a fémszobroknál viszont egyáltalán nem mindennapos. Vizsolyi azáltal, hogy több szobrát hupililára, jajkékra, a lányregények rózsaszínjére festi be, egyúttal akár ironikusnak is tekinthető mellékjelentéssel látja el őket. Főnixet varázsol a veréből, gyurgyalagot az őszapóból.

Kiemeli őket a rozsdaoezetből, mindenesetre színezésük egyénivé, majd hogynem egyéniséggé teszi őket. Eredeti, rozsdás állapotukban hagyott konstrukciói ugyanis óhatatlanul közvetítenek valamit a memento mori, a Vanitas, az elmúlás hangulatából, míg színesre festett társaik álcázzák magukat, szinte megtagadni látszanak egykori roncs mivoltukat. Ám lehet, hogy újjászületésük nem lesz hosszú életű: a művész többször dönt úgy, hogy mégiscsak lemarja róluk a színezést, s aztán a műterem udvarán állva újra megjelennek rajtuk a rozsdafoltok...

S még egy dologról kell szólni: a szobrok ugyan – Szabó Noémi kifejezésével élve – különböző elemekből összeillesztett kollázsok, de legfontosabb szereplőjük a szó szoros értelmében a művek gerincét biztosító, szeszélyes irányokba görbülő vasrúd. Ennek megfelelően konstrukciói sajátos terrajzokként működnek, Calder vagy a fiatal Megyeri Barna drótplasztikáinak vaskosabb, robusztusabb s tán szenvedélyesebb utódaiként. Mert ki kell emelni dinamizmusukat, végül a mű pillanatába fagyott, de a nézőben tovább mozogni tudó energiájukat és – a fehér fal elé állítva őket – a saját árnyékukkal folytatott titokzatos párbeszédüket, interakcióikat.

S látva e műveket, talán az alkalomhoz illően egy Vas István-vers, a *Folytatás* egy részletét idézhetjük: „...ív és oszlop és épülő erély lett a torkot szorító évek alatt az a romból új testbe sugárzó akarat, mely mindig új jelben készül győzni, és a pusztulást egy új szándékkal mindig megelőzi”.

Sinkó István

Időkön túl

**Géczi János: immu Pets
(képversek, kollázsok,
dekollázsok)**

Művészetek Háza,
Veszprém, 2023,
267 oldal,
9990 forint

*Ami a múlt volt, a jelenhez vándorol
a tegnapi kéz a maihoz ér...*
Géczi János: Antik jelen

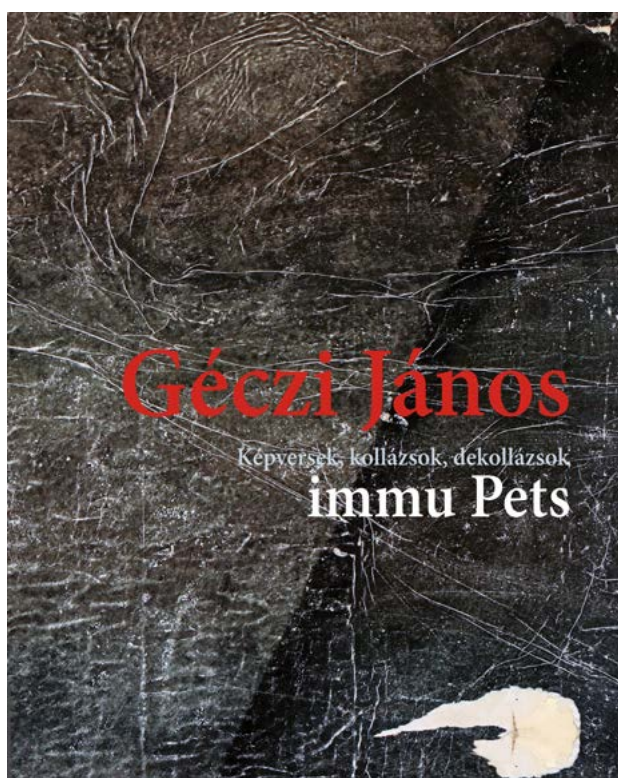
Mi is az *immu Pets*? Egy állategészségügyi plakát, melynek szövegtöredékét beépítette egyik alkotásába Géczi János. Az *immu Pets* című kiállítás (2023. április 12. – május 14., Veszprém, Dubniczay Palota) kapcsán jelentette meg a Művészetek Háza azt a reprezentatív katalógust, mely Géczi képverseit, kollázsait és dekollázsait tartalmazza. A kötetben hét tanulmány elemzi az alkotó munkásságát, a műfajt, a megjelenés sokszínűségét, a művész költői tevékenységének a képzőművészettel való kapcsolatát. A hét szerző (Tandori Dezső, H. Nagy Péter, Áfra János, S. Nagy Katalin, Láng Eszter, Nátyi Róbert és Bán András) különböző szempontokat figyelembe véve értelmezi a gyűjteményben lévő és a kiállításra az elmúlt öt évben készült munkákat.

Tandori az indulásról ezt írja: „Géczi János jellegzetesen itthoni, pannon „magyar műhely” alkotó, és Kormos István világának is embere.” Tandori a Magyar Műhely kortárs Gesamtkunstwerk-felfogásához hasonlítja a kísérletező Géczit. Áfra János a „kisajátítás” újonnan megjelenő művészetfelfogásának egyik elemeként írja le – egy költőtárs szemével – Géczi alkotásait. „Ahogy Duchamp *Biciklikerek* (1913) című dadaista munkájától datált a talált tárgyak alkalmazása, úgy a kubista festészetből kisarjadó kollázs megjelenése is döntő szerepet játszott a modernitás művészetszemléletének alakulásában. Géczi János munkáinak teljesítményét is ezekből az előzményekből kiindulva tudjuk megérteni...”

S. Nagy Katalin az alkotások létrejöttének folyamatát elemzi: „Az elmúlt négy évtizedben Géczi a kortárs képzőművészet számos technikai eljárását [...] próbálta ki. Munkái leginkább kollázsok és dekollázsok. Géczi azonban több formában is leszögezi, hogy a kolláztól [...] lényegében elszakíthatatlan a dekollázs.”

A kötet szerzői körbejárják a Géczi-jelenséget, azt a költészetében is erősen megjelenített múlt-jelen attitűdöt, mely az idő és a tér egységét kutatja, a múltba visszanyúló jelent érzékelteti. Ennek képverseiben is felbukkannak elemei, de leginkább a széttépett és újra összeillesztett, rétegesen pusztuló és újonnan felépülő plakátkollázsai és dekollázsai a legautentikusabb kifejezései.

Géczi kötetében több száz kisebb és nagy méretű művet találunk, de mint a nekem írt dedikációból kiderült, ez is

csak a „fél gyűjtemény”. A Géczi-féle képalkotás egyszerre költői – van a műveknek egy vidám vagy épp tragikus lírája – és festészeti, mivel egyes műveket manipulál, beleszínez, számítógépen átalakít. Így lehetséges, hogy nemcsak mint időroncsokként, de jelen idejű képzőművészeti alkotásokként is tudjuk szemlélni a Géczi-munkákat.

Láng Eszter a kötetben közölt írásában így fogalmaz: „Géczi János kiállítása ismételten megerősíti munkájának figyelemmel kísérőjét abban, hogy a képzőművészeti tevékenysége felzárkózott irodalmi, kutatói tevékenységének szintjéhez, s napjaink magyar művészetében semmiképp nem hagyható figyelmen kívül.”

Bán András Böhringert idézi: „Töredékből élünk.” Igen, Géczi fragmentumainak alapja a múlt töredéke, de jelen időben ez már az Egész, s nem csak a „múltnak árja”. Ezért különleges, hatásos és gondolatokat ébresztő műegyüttes Géczi János képzőművészeti életműve.

A katalóguskötet a maga 267 oldalnyi terjedelmével, minőségi reprodukcióival, szerkesztésével ugyancsak ezeket bizonyítja. A könyv a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa program keretében készült.

Pataki Gábor

Absztrakt közelkép

**Rieder Gábor (szerk.):
ZOOM 100 – 100 mű
a gyűjteményből**

MNB-Ingatlan Kft.,
Budapest, 2023

Az új évezred elején a magyar kereskedelmi bankok egymással versengve fogtak hozzá saját művészeti gyűjteményeik felépítéséhez. Így jelent meg nálunk is a nyugati világban már elterjedt, az állami múzeumok és a magánkollekciók között elhelyezkedő gyűjteménytípus, melynek révén általában jelentős művészek jelentős művei kerülhettek egymás szomszédságába.

Ám a bankok gyűjtöskéve a 10-es évek közepére-végére – nyilván több ok miatt – kifulladt, kollekciók szűntek meg vagy alusszák Csipkerózsika-álmukat. Ebben a helyzetben vált egyre fontosabbá az MNB mecénási tevékenysége. Az inkább egyedi darabokra, különlegeségekre, hungarikumokra koncentráló Értéktár Program lezárulása után kapott nagyobb lendületet a bank 1945 utáni és kortárs műveket tartalmazó, az MNB Arts and Culture divíziója által menedzselte gyűjteménye.

A *ZOOM 100* Kornisától Szinyova Gergőig harmincnégy alkotó kettő-öt művéről közöl kiváló minőségű reprodukciókat, s mellettük a művész anyagkezelésére, ecset- vagy spaklihasználatára jellemző részletfotókat. Magukat az alkotókat tizenöt művészettörténész rövid, de lényegre törő minieszéi mutatják be.

Bár hiába keresünk az albumban egy, a válogatás szempontjait körvonalazó, indokló bevezetőt, a könyvet lapozva csakhamar nyilvánvalóvá válik, hogy a kiadvány Korniss két 1947-es szurrealista festményétől eltekintve kizárólag nonfiguratív művek sorakoznak benne, közülük is hangsúlyosan a geometrikus absztrakció különböző irányzatait és metódusait reprezentáló alkotások. Ez önmagában rendben is van, hiszen a magyar képzőművészet egyik legerősebb, nemzetközi téren pedig mindenképp a legsikeresebb vonulatáról van szó, s a könyvet olvasók többsége aligha lehet olyan gyanútlan, hogy azt hinné, az itt szereplő művek a magyar művészet egészét reprezentálnák.

Még egy, számomra nehezen érthető válogatási szempontot kell megemlítenem: Melkovic Tamás egyébként izgalmas szobrai nagyon magányosnak érezhetik magukat a többi kilencvennyolc olajjal, akrillal, akvarellal festett síkkompozíció mellett (még Jovánovics György is rendkívül finom pasztellfrottázaival szerepel).

Maga a válogatás amúgy a magyar nonfiguratív festészet valóban széles spektrumát fogja át. Külön öröm, hogy szerepelnek benne – méghozzá fontos művekkel – a külföldön világsikereket elérő alkotók – Reigl, Hantai, Molnár Vera –, és szinte hiánytalanul itt vannak a magyar neoavantgárd immár klasszikussá érett mesterei (Maurer, Keserü, Bak, Nádler, Hencze, Fajó, Csáji, Lakner, Frey). Örvedetes, hogy több sokáig félhomályba szorult, mostanság újra felfedezett alkotó is (Ficzek Ferenc, Hortobágyi Endre, Rákóczy Gizella) csatlakozott a névsorhoz.

S bár a huszonévesek most még hiányoznak, a középső generációkhoz tartozó alkotók erős jelenléte is jelzi a magyar nonfiguratív művészet folyamatosan töltődő energiáit. Csak néhány név: (az inkább konceptuális műveivel nevet szerzett) Andreas Fogarasi, Nemes Márton, Batykó Róbert, Csató József s a mezőny legfiatalabbja, Vető Orsolya Lia.

A kötet mindenesetre izgalmas és elegáns keresztmetszetet mutat be egy tulajdonképpen ropogósan friss, 2020-ban indult gyűjtemény törekvéseiről.

SUPER LUMI MAL

2023. SZEPTEMBER 14.
— 2024. MÁJUS 20.

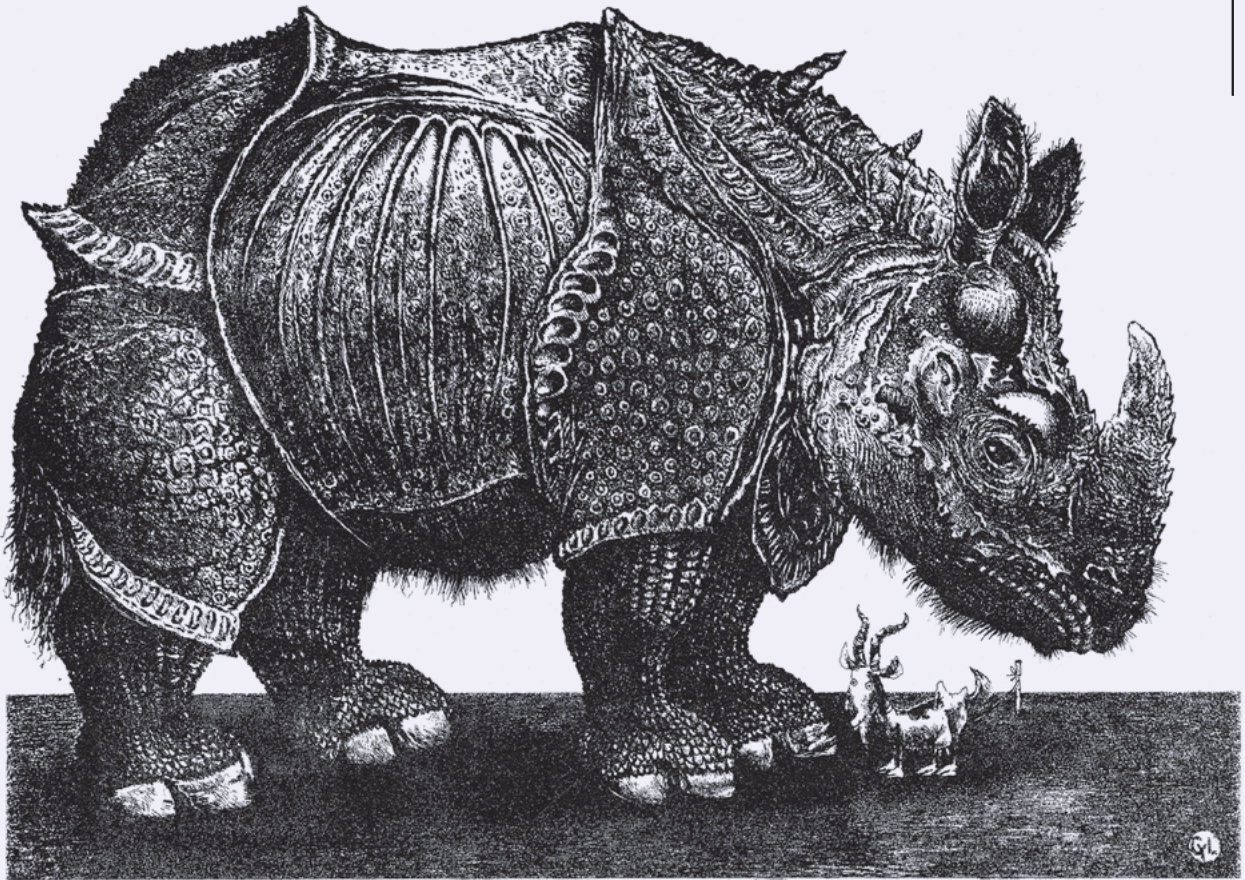

GYULAI LÍVIUSZ EMLÉKKIÁLLÍTÁS

2023.09.01-2023.10.08.
ÚJMŰHELY GALÉRIA - 2000 SZENTENDRE, FŐ TÉR 20.

KECSKE
ORRSZARVÚVAL
285 X 400 MM
LITOGRAFIA,
PAPÍR - 1989

KALANDOZÁSOK

A kiállítás megtekinthető 2023. szeptember 1-től október 8-ig a galéria nyitvatartási idejében, péntektől-vasárnapig 13:00 és 18:00 óra között.

Bordács Andrea

A jövő nem csak a technikáról szól

18. Velencei Építészeti Biennálé

Giardini, Arsenale és különböző helyszínek, Velence, 2023. V. 20. – XI. 26.

Építészettörténeti tanulmányaink során némi stílusjellemzőről is néhány, a stílust szemléltető, többnyire reprezentatív épületről tanulunk, ám a kor fontos kérdései, a kontextus tanulmányozása elmarad. Pedig az építészet felelősségteljes szakma, mely nem csak egy látványos épület tervezéséről és felépítéséről szól, az csak hab a tortán. Az építészet valójában az urbanisztika meghatározó eleme, célja az élhető környezet létrehozása. Ebben benne van a templomok, paloták, kastélyok mellett a lakóházak, a közintézmények, valamint az infrastruktúra tudatos tervezése és összhangja, a közösségi terek, közterek kialakítása, de a csatornázás, a higiénia megteremtésének a lehetősége is. Építészettörténetből azonban mindig épp a kirívó, különleges példák kerülnek a szemünk elé. A diszciplína felelősségéről hasonlóan vélekedett Massimiliano Fuksas, a 2000-es biennálé főkurátora a *Kevesebb esztétikát, több etikát!* szlogennel.

Az Építészeti Biennálé vagy bármely építészeti kiállítás nagy kérdése, hogy hogyan lehet azt bemutatni, arról beszélni, ami értelemszerűen nincs ott. Az Építészeti Biennálét önállóan 1980-tól rendezik meg, de még a 2000-es évek elejéig is többnyire alaprajzokat és maketteket, fotókat mutattak be. Az utóbbi években viszont nem feltétlenül konkrét épületeket idéztek meg a résztvevők, hanem különböző fontos elvi és társadalmi kérdés nyomán projektekben gondolkoznak az építészeiről és az épített környezetről – hogy néhány konkrét példát is említsek, a klímához igazodó, okos építőanyagokról vagy olyan építési technológiákról, melyeket szakképzetlen munkatérrel is el tudnak végezteni vagy az újrahasznosítás, a környezettudatosság különböző opcióiról. 2018-ban a svájci pavilon azzal nyerte el az Arany Oroszlán-díjat, hogy szemléletesen, gulliveri mini és óriási lakások által mutatta be a svájci lakások problémás léptékeit.

De arról, hogy mi is az építészeti bemutatók feladata és célja, az idei biennálé kapcsán indult szenvedélyes diskurzus, melynek valójában az az oka, hogy az építészeti sajtó felkapta Patrik Schumacher, a Zaha Hadid cég vezetőjének kritikus posztját, ami leginkább a szerző pozíciójának köszönhetően váltott ki nagy visszhangot. Azaz nem fogalmazott meg különösebben mást, mint sok átlag látogató, akik hagyományos módon kész épületeket akartak volna látni, de hogy egy prominens építész adott hangot nemtetszésének, a visszhang nagy lett. Schuma-

↑
Dán pavilon
Fotó: Bordács Andrea

↑
Spanyol pavilon
Fotó: Bordács Andrea

cher véleménye nem meglepő, hisz jól ismert arról, hogy teljes érzéketlenséget mutat a szociális építészet iránt.

Schumacher így fogalmazott Facebook-bejegyzésében: „A legtöbb nemzeti pavilon, beleértve az összes nagyobb európai nemzetet, mint Németország, Franciaország, Spanyolország, az Egyesült Királyság, Belgium, Hollandia, Norvégia/Svédország, Finnország, de Japán, Kanada, Ausztrália és az Egyesült Államok,¹ vagy bármely más ország építészei is, nem hajlandók bemutatni bármiféle építészetet. Más nemzeti pavilonokról nem tudok. Feladtam, miután tizenkét pavilonból tizenkettőben nem láttam építészetet... Mit mond ez nekünk? Hogy nincs figyelemre méltó építészet Németországban, Franciaországban stb. vagy bárhol a nyugati világban? Az épületek tervezése és építése csak alkalom a rossz lelkiismeretre?”²

Azért lesújtó kritikájából az kiderült, hogy teljesen felszínesen nézte meg az eseményt, csak néhány „nagy nemzeti pavilont” látott. A kommentsorban többen említették neki például a brazil pavilont, ami az egyik díjazott is lett, de kiderült, hogy azt s a biennálé nagy részét meg sem nézte.

De miről is szolt volna ez az esemény a főkurátor, Lesley Lokko szerint, amin a nagy pénzes megbízásokból élő építész így kiakadt? Lokko, a ghánai-skót kurátor *A jövő laboratóriuma* címmel azt a célt tűzte ki, hogy alulreprezentált tehetségeket mutasson be Afrikából és más, a centrumtól távol eső helyekről, hiszen eddig alapvetően euro-atlanti fókuszúak voltak a biennálék. Olyan építészeti módszereket kívánt reprezentálni, amelyek eltérnek

a nyugati hagyományoktól, amelyek gyakran a természeti erőforrások kihasználására és mások értékeinek az el tulajdonítására támaszkodnak. (Hogy ne is menjünk tovább, elég a velencei Szent Márk-bazilikára gondolni, amely tele van az 1204-es, IV. kereszties hadjárat során Konstantinápolyból elfoglalt zsákmánnyal.)³

A 2023-as Velencei Építészeti Biennálét műhelynek, laboratóriumnak képzelve felkérte az építészeket és a gyakorlati szakembereket, hogy olyan példákat hozzanak a tevékenységükből, amelyek utat mutathatnak a közönségnek arról, mit tartogathat a jövő. A biennálé témáját Lokko *Afrika mint a jövő laboratóriuma* című munkája ihlette. Ez magában foglalja a „dekarbonizációt” és a „dekolonizációt”, olyan építési módokat, amelyek kevésbé zsákmányolják ki az embereket és a természetet, mint a múltban, vagy nem igényelnek sok építkezést.

Hagyományos építészeti projektekkal valóban nem sokkal találkozunk. Az egyik térben épp a ghánai David Adjaye makettjeit és 3D-s terveit láthatjuk, beleértve Ghána leendő nemzeti katedrálisát és a hazavitt benini bronzok tervezett otthonát Nigériában. A másik neves afrikai építész, a 2022-es Pritzker-díjas Francis Kéré, s a biennálé Arany Oroszlán-díját is egy afrikai építész kapta, a nigériai Demas Nwoko. A központi pavilon egyik izgalmas projektje a Hood Design Stúdió favázás pavilonjai, akik két másik projekttel is szerepeltek. Az egyikben, a Scarpa-kertben a kosárfonás mintázatát vetítették az építészetre, a másikban rajzok, poszterek, modellek láthatók, amelyek bemutatják, hogy ezek az őshonos kul-

¹ A példáiból elég jól felismerhető az a két útvonal, amelyek mentén megnézte a pavilonokat.

² <https://www.facebook.com/patrik.schumacher.10/posts/pfbid028nX8AHVRVbS8GHVmxs3nE6rZPTz4mwxBG61YQri4GoJGuoFyqKBjruKk-hENwpZgl>

³ <https://www.theguardian.com/artanddesign/2023/may/21/venice-architecture-biennale-2023-review-18th-lesley-lokko-laboratory-of-the-future-an-important-challenge-to-western-architectural-tradition-david-adjaye>

Hood Design Studio:
Native(s) Lifeways,
Giardini, központi
 pavilon
 Fotó: Bordács Andrea
 ←

túrtájak hogyan hoznak létre kapcsolatot Észak-Karolina és Afrika között.

A jövő laboratóriuma főkurátori kiállítása hat részből áll, 89 résztvevőt foglal magában, akiknek több mint fele Afrikából vagy az afrikai diaszpórából származik. A nemek aránya 50/50, a résztvevők átlagéletkora 43 év.

Nézzük meg, az egyes nemzeti pavilonok hogyan értelmezték a hívószlogent! Annyiban igaza van Schumachernek, hogy konkrét építészetet nem igazán látunk, a látvány szintjén olyan a biennálé, mintha az OBI és a Praktiker közt ingáznánk. Ugyanakkor a tenger áradása-kiszáradása, az ivóvízkészlet kifogyása, a csatornázás kérdése a jövő szempontjából sokkal fontosabb, mint egy-egy csillogó-villogó energiazabáló gigaépület.

Van olyan pavilon, mely az étel útját vizsgálja, az élelmiszer-termelési, -elosztási és -fogyasztási lánchoz kapcsolódó architektúrát választva, mint például a spanyol pavilon *Foodspace* című projektje. Szintén fontos szerepet játszik az étel a brit pavilonban, mely a „mindennapi rituálék (a főzéstől a játékig és táncig) népszerűsítését tematizálta, főleg a diaszpórák körében. Ez azt mutatja, hogy az építészetnek az épületeken és a gazdasági struktúrákon túlra kell tekintenie és a mindennapi társadalmi gyakorlatok, szokások és hagyományok felé kell fordulnia annak érdekében, hogy reálisan tükrözze azt, ahogyan az emberek a teret használják.

Mások viszont a városi hálózatok témáját járják körbe, mint a holland pavilon, mely az ökoszisztémák építése köré épült.⁴ Céljuk, hogy feltárják a társadalom struktúráit megalapozó összetett rendszereket. A kiállítás kiindulópontjaként a kurátorok Carlijn Kingma építész látomásos rajzait mutatják be, a hangsúly a *The Waterworks of Money* című művön van, melyhez egy pénzügyi professzor és egy oknyomozó újságíró adott inspirációt. A rajz a társadalmat, az egymáshoz és a bolygóhoz fűző-

dő kapcsolatokat alakító összetett pénzügyi és szabályozási rendszerek bemutatására tesz kísérletet. Mindehhez a vizet metaforaként használják fel e rendszerek újragondolásának szükségességére. A cél a meglévő rendszerek adaptálása és újragondolása egy igazságosabb és ökológiailag ellenállóbb jövő biztosítása érdekében.

Hasonló gondolatok foglalkoztatják a görögöket. A helén területet – legalábbis a 10. század óta – geofizikailag nagymértékben számos beavatkozás alakította át, mint például a kiterjedt túllegettetés és az elsivatagosodás. A modern görög állam megalakulása és 1950 után nagy intenzitással kialakított víztározók, valamint a vízvezető, öntözési, vízellátási és vízerőművek a mezőgazdasági termelés és mindenféle emberi tevékenység egyik alapját képezik. A *Bodies of Water* ezzel a kibontakozó geológiai konstrukcióval foglalkozik. Ha már a víz körforgásáról van szó, akkor fontos említeni a finn pavilon *Sanitation* című kiállítását is, amely a víz- és tápanyagkeringés építészetiével foglalkozik. Arra a kutatási eredményre keresnek megoldást, hogy a fejlett gazdaságokban a háztartási víz 30 százalékát WC-öblítésre használják fel, és a szennyvíz körülbelül 80 százaléka kezelés nélkül kerül a környezetbe. Ez a folyamat nagymértékű környezeti károkhoz és nitrogénszennyezéshez vezet. Ezek a tények önmagukban elegendő okot adnak a jövő tervezőinek arra, hogy újragondolják, hogyan játszhat szerepet az építészet ökológiánk jövőjében. A „huussi” finn szót a melléképültre, kis komposzt WC-re használják, amelyek általában vidéki környezetben és nyaralókban találhatóak. A finn építész-csoport ezt a módszert mutatja be mint kiindulópontot a szennyvízkezelés alternatív megoldására.

Az nem újdonság, hogy az előző képzőművészeti biennálé gondolatvilágához kapcsolódva és az akkor megmaradt anyagokból építkeznek az építészet néhány projektje.⁵ Idén a német pavilon *Karbantartásra nyitva* című

⁴ Jan Jongert / Superuse Studios.

⁵ Alejandro Aravena központi pavilon kezdő projektjei 2016-ban.

Holland pavilon
Fotó: Bordács Andrea
→

projektje épül az előző képzőművészeti biennáléra, s az ott maradt anyagokat felhasználva a felújítással, javítással és karbantartással kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik. A koncepció egyúttal a meglévő épületállomány és a városi szövet fenntartásának társadalmi gyakorlatáról szóló kortárs vitákra is rávilágít. A dán pavilon egy dióróma keretében olyan terveket javasol a város számára, amelyek lehetővé tennék, hogy jobban együtt lehessen élni az éghajlatváltozás következtében emelkedő tengervíz- és esővízszinttel, amelyek jelentős veszélyt jelentenek Koppenhágára. A város, amelyet gyakran méltatnak életminőségéért, egyike a világ számos részének, amelyet a part menti változások fenyegetnek.

Egészen más módon foglalkozik a környezetünkkel az amerikai pavilon, amelyik a műanyagot, az anyag újrafelhasználását vizsgálta. Mind az öt meghívott művész és tervező figyelembe veszi a hulladékok közösségekre gyakorolt hatását, különösen az amerikai közép-nyugati térségben, ahol a kőolaj alapú polimerek gyártása az ipar fontos részét képezi. A pavilon helyszínspecifikus beavatkozásai a műanyagot, a tartós anyagot kutatják és használják fel újra.

Ebben a problémacentrikus, a jövő kérdéseire fókuszáló biennáléban mintegy idegen testként jelenik meg a magyar pavilon kiállítása, ami nem foglalkozik globális kérdésekkel, csak egy konkrét épületet, a Néprajzi Múzeumot idézi meg, pontosabban az egész Liget-projektet. Ráadásul úgy tűnik, mintha a Liget-projekt szervezői az egész magyar részvételt kivették volna a biennáléiroda kezéből. Ha Schumacher vette volna a fáradságot, hogy megnézi az összes nemzeti pavilont, talán ezzel elégedett lett volna, legalábbis azt tekintve, hogy itt konkrét épületről van szó. Túl azon, hogy maga a Néprajzi Múzeum milyen, kinek mennyire tetszik, tény, hogy egy közparkba épült, működtetése nem túl gazdaságos, hisz maga a múzeumi rész a föld alatt van, és az egész egy hatalmas, tolatkodó monstrum rossz árnyékolással, kihasználatlan terekkel. A fotók, a makettek mellett a pavilon hátsó terében az épületet borító pixelekből álló, homlokzati

fémrácszat paneljeit láthatjuk kékes-lilás fényben – ez a kiállítás legimpozánsabb része.

Úgy tűnik, a biennálé zsűrije nem osztozott Schumacher nézeteiben, és társadalmilag érzékeny projekteket díjazott (jogosan). Az Arany Oroszlán-díjat a legjobb nemzeti részvételért Brazíliának adta egy olyan kutatásért és kiállításért, mely az indián és fekete lakosság gondolkodásmódját vizsgálja, és keresi a jóvátételi módzatok lehetőségeit. Különdíjat nyert Nagy-Britannia pavilonja, melynek esetében a kuratori problémafelvetéseket és stratégiát díjazták, amelyek a mindennapi rítusok erejét vizsgálták a diaszpórák közösségeiben. A Lokko-féle *A jövő laboratóriuma* legjobb résztvevőjének, Alessandro Pettinek és Sandi Hilalnak adták az Arany Oroszlán-díjat a dekolonizációs építészeti gyakorlatáért Palesztinában és Európában.

A főkuratori kiállítás legjobb fiatal alkotójának járó Ezüst Oroszlánt a nigériai születésű, Brooklynban élő Olalekan Jeyifous vehette át egy multimédiás installációért, különdíjat kapott továbbá a belga Twenty Nine Studio / Sammy Baloji egy három részből álló installációért, a dél-afrikai Wolff Architects, valamint a brit Thandi Loewenson. Ahogy már említettem, az Arany Oroszlán-életműdíjjal Demas Nwoko nigériai képzőművész, designer, építész munkásságát ismerte el a Velencei Biennálé.

Kíváncsi vagyok, hogy Schumacher kritikája – melynek számos támogatója akadt – hogyan befolyásolja a következő építészeti biennálékat. Építészeti szempontból az a tény sem mellékes, hogy az európai demokráciákban egy-egy kiemelt állami építészeti projektet széles társadalmi diskurzus előz meg, így a magáncégek és az autokráciák-diktatúrák építkezési kedve sokkal vonzóbb terep lehet a sztárépítések számára.

Kovács Ágnes

Testhatárátlépés

Valie Export-
retrospektív

Albertina,
Bécs,
2023. X. 1-ig

A nyolcvanas éveiben járó Valie Export is olyan időtlenül szép és főként jó humorú, mint az európai feminizmus „ősanyja”, Simone de Beauvoir volt. Export, alias Waltraud Lehner azonban nem volt jó házból származó úrilány, mint francia harcostársa. A háború elején, 1940-ben született, és végül édesanyja egyedül, apa nélkül volt kénytelen felnevelni testvéreivel Linzben. Szigorú katolikus nevelésben részesült, amelynek egyik legfontosabb szabálya a feltétlen engedelmesség volt, amelynek azonban nem tett eleget. Sőt, fiatal nőként ő lett a hírhedt „Ruhestörrerin”, vagyis a békés kispolgári élet örökös megzavarója. Lázasának egyik első megnyilvánulása először is egy „saját bejáratú” női művésznév választása volt, amely akkoriban

igen fontosnak tűnt a férfiak által uralt bécsi művészvilágban. Egy népszerű cigarettamárka után nevezte el magát, és egy dobozon saját portréját helyezte el a következő felirattal: VALIE EXPORT – SMART EXPORT. Ez volt az első objektje is, amelytől azonban még hosszú út vezetett ahhoz, hogy a nők társadalmi szerepének vizsgálata és művészi tevékenysége révén ismertté és elismertté váljon.

A második nem, azaz a nők társadalmi alárendeltsége, a szexualitás, a női test kérdései Export számára nem annyira elméleti síkon, hanem inkább gyakorlati, művészeti problémaként kerültek előtérbe, ellentétben a korszak feminista irodalmával. Ezek a problémafelvetések olykor igen provokatív akciók és performanszok formájá-

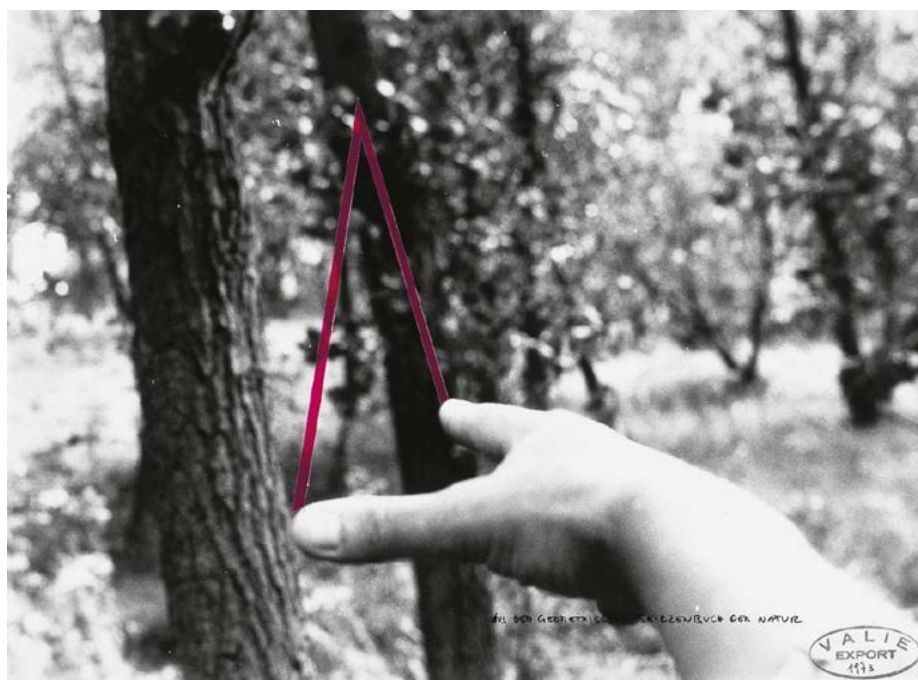
Valie EXPORT:
Sérülések I., 1972,
gouache zselatinos
ezüst nyomaton
Fotó: Hermann
Hendrich
Albertina Museum,
Vienna - The ESSL
Collection
© Valie Export,
Bildrecht, Vienna 2023
HUNGART © 2023
↓

Valie EXPORT:
Utólagos illesztés,
 1974, fekete tinta
 zselatinos ezüst
 nyomaton
 Fotó: Eric
 Timmermann
 A Gallery Thaddaeus
 Ropac, London - Paris
 - Salzburg - Seoul
 jóvoltából
 © Valie Export,
 Bildrecht, Vienna 2023
 HUNGART © 2023
 →

Valie EXPORT:
Háromszög, a
Geometriai vázlatfüzet
a természetről című
 sorozatból, 1973,
 zselatinos ezüst
 nyomat, piros tinta
 A Gallery Thaddaeus
 Ropac, London - Paris
 - Salzburg - Seoul
 jóvoltából
 © Valie Export,
 Bildrecht, Vienna 2023
 HUNGART © 2023
 →

ban nyilvánultak meg, és ezeket a mondhatni, vad, majd a később inkább meditatívabb, az intermediális és konceptuális művészeti irányzatok adta lehetőségeket kihasználó műveit (1966–1998) mutatja be most az Albertina a fiatal kurátor, Walter Moser rendezésében.

„A festő húz egy vonást, amelyre nem volt felkészülve. Az üzenet egy kézmozdulaton múltott, a testén keresztül érkezett, tehát megismételhetetlen. Ez világos beszéd. A test az egyetlen valóban megbízható médium” – írja a magyar Hajas Tibor *A performansz, avagy a kártható esztétikája* című írásában (1978), amelyben többek között utal arra, hogy ha a művész ezt a kifejezési formát választja, akkor soha nem lehet abban biztos, hogy az nem fordul-e ellene. A 60-as évek végén és a 70-es évek elején Bécsben is a performansz és azon belül is az emberi testet (a művész saját testét) elemző body art kísérletek kerültek előtérbe. Ezek gyakori radikalizmusát csak az érthette meg, aki az akkori extrém konzervatív társadalmi környezetet ismerte. Különösen nagy felháborodást keltettek (Magyarországon is) Hermann Nitsch orgiaszínházának előadásai Prinzenhofban, de Otto Muehl, Günter Brus és Rudolf Schwarzkogler önpusztító akciói is. Bár Valie Export nem tartozott szorosan ehhez a körhöz, mivel őt a női test szociokulturális aspektusai érdekelték, performanszait, akcióit mégis ide sorolták.

A női testről való gondolkodás, annak érzékelése és médiakritikus ábrázolása ezekben az évtizedekben az amerikai női művészeket is foglalkoztatta, Yoko Ono, Carolee Schneeman feminista performanszai és filmjei, Judy Chicago, Marina Abramović vagy Frederike Petzold fotói és kísérleti filmjei ismertek voltak Valie Export számára is – az ő műveik talán inkább hatottak rá, mint Arthur Danto fogalmát kölcsönvéve, *a határátlépő* radikális férfi kollégáékéi.

Export először 1968-ban hívta fel magára a figyelmet, amikor Bécsben és Münchenben létrehozta a Tapp und Tastkinót (tapogató és érintő mozt). Ez azt jelentette, hogy egy két lábon járó, de „moziteremként” funkcionáló dobozt szerelt mezítelen felsőtestére, ebben sétált az utcákon, miközben kollégája, Peter Weibel egy megafonon keresztül arra kérte az arra sétálókat, hogy egy meghatározott ideig, 23 másodpercig érintsék meg a dobozon belül Export melleit. A korabeli videófilmen látható, hogy milyen zavart és tanácstalanságot keltett a résztvevő férfiakban ebben az elsőtétített „moziteremben” végrehajtott leleskedés és a női test tapogatása, még ha az csak néhány másodpercig tartott is.

Ugyanebben az évben hajtotta végre másik legendás akcióját is, *A kutyaság naplójából* (Aus der Mappe der Hundigkeiten) című performanszát, amelynek keretében Pe-

ter Weibelt kutyaként, négykézláb és pórázon sétáltatta végig Bécs legelegánsabb utcáján, a Kärtnerstrassén, méltóságteljes pózban, mintha csak az elegáns holmikkal teli kirakatokat szemlélné. Amikor először láttam ezt a fotót, bennem inkább nevetést váltott ki, de a Joseph Tandler által készített korabeli felvételek, amelyek a publikum egykori reakcióit örökítették meg, egész más érzéseket mutatnak. Főként felháborodást és meglepődést tükröznek egyszerre, és nemhogy nevetést, de ellenkezőleg, a megszokott társadalmi rend felrúgását és a patriarchális nemi szerepek kigúnyolását látták benne. Export maga ezt a performanszt egyszerűen egy szociológiai tanulmánynak szánta, amelyen keresztül bemutathatja az állatokkal szembeni emberi viselkedésnormákat, legalábbis persze némi iróniával ezt állítja.

A következő évben (1969) az *Akciók nadrág: Genitális pánik* című, kiterjesztett moziakciója, ha lehet, még nagyobb skandalummal járt. Mialatt egy avantgárd filmfesztivál folyt Münchenben, Export egy olyan nadrágban jelent meg, amely jól láthatóan a szeméremdombjánál volt kivágva. Az eredeti ötletet, amely a közönség voyeurizmusát volt hivatva kiprovokálni, még ebben az évben tovább fejlesztette egy fotósorozat segítségével, amelyen a bőrdzseki és a gépfegyver is szimbolikus szerepet kapott. Az 1970-es frankfurti akcióján (*Body Sign Aktion*) egy harisnyakötőt tetovált a felsőcombjára, mert ez jelképezte leginkább számára azt, hogy a nőiség nem önmagától értetődő, hanem inkább a férfiak által elképzelt szexuális vágy tárgya. Ennek első verzióján egy arcnélküli, fragmentált és mezítelen altest és a harisnyakötő volt csak látható, de későbbi változatán Export már egy egész alakos portrén jelent meg olyan individuusként, amely provokatívan néz szembe a kamerával, vagyis a világgal.

A nők társadalmi szerepével foglalkozó szimbolikus akciói és a testi szenvedést kutató munkái (*Homometer, Asumie*) után érdeklődése fokozatosan a konceptuális fotográfia és más intermediális eszközök felé fordult, amelyek között új kapcsolatokat igyekezett létrehozni. Híres sorozata volt a *Testkonfigurációk* (*Körperkonfigurationen*), amely 1972 és 1982 között keletkezett, és amelyben a tér és test egymáshoz való viszonyának, társadalmi és szimbolikus jelentésének szinte minden aspektusát megvizsgálta. A legismertebbek talán az 1982-ben a Heldenplatzon vagy az Igazságügyi Palotánál készült, geometrikus formákat követő testkonfigurációi.

A finom grafikai és fotográfiai munkákat és a számos kísérleti filmet, amelyeket ezekben a termékeny évtizedekben létrehozott, lehetetlen felsorolni. De legkorábbi akciói óta, amely nők társadalmi helyzetére vonatkozott, szerinte alapvetően semmi sem változott. „Számomra kezdetektől világos volt, hogy ez egy hosszú harc lesz majd, mert ami évszázadok óta adott volt, az nem tud negyven-ötven év alatt megváltozni. Minden generációnak gyakorlati feladata előrelépést tenni a női egyenlőség tekintetében. Ami nekem mostanában hiányzik, az a pozitív és konstruktív gondolkodás, hogy *lépésről lépésre javítani akarjunk a világon*, és ezen a férfiaknak, sőt a pártpolitikusoknak is sokat kéne dolgoznia.”

Valie Export, aki művészeti tevékenysége mellett európai és amerikai egyetemeken is oktató, és számos állami és művészeti kitüntetést is kapott, a nemrég elhunyt Maria Lassnig festőművész után jelenleg az osztrák művészeti élet egyik legfontosabb alkotója, amelyet nemcsak az egymást erősítő interjúk és kiállítások, de a művei iránti egyre nagyobb gyűjtői érdeklődés is jeleznek.

↑
Valie EXPORT – Peter WEIBEL: *Kutyaság*, 1968, zselatinos ezüst nyomat
Fotó: Joseph Tandler
A Gallery Thaddaeus Ropac, London – Paris – Salzburg – Seoul jóvoltából
© Valie Export, Bildrecht, Vienna 2023 HUNGART © 2023

REIGL JUDIT 100

REIGL JUDIT ÉS A
MÁSODIK PÁRIZSI ISKOLA
JUDIT REIGL AND THE
SECOND SCHOOL OF PARIS

2023. 10. 04. –
2024. 01. 28.

MŰCSARNOK | KUNSTHALLE BUDAPEST
BUDAPEST XIV., HŐSÖK TERE | WWW.MUCSARNOK.HU

SZERDA - VASÁRNAP: 10.00 - 18.00, CSÜTÖRÖK: 12.00 - 20.00, HÉTFŐ - KEDD: ZÁRVA
WEDNESDAY - SUNDAY: 10 AM - 6 PM, THURSDAY: 12 AM - 8 PM, MONDAY - TUESDAY: CLOSED

Reigl Judit. Ember. 1967. olaj, vászon (részlet)

KÁLMÁN MAKLÁRY FINE ARTS
Modern & Contemporary Gallery

MŰCSARNOK
A Magyar Művészeti Akadémia Intézménye
Institution of the Hungarian Academy of Arts

MMA
MAGYAR MŰVESZETI
AKADÉMIA

PADME | BALLET ATHLETIC
DOMUS MERITI
ACADEMY

NYITÓKIÁLLÍTÁS EURÓPA ÖSSZEKÖT

ÚJ NEMZETKÖZI
KÉPZŐMŰVÉSZETI
KIÁLLÍTÓTÉR
BALATONFÜREDEN

MOMÚ

BALATONFÜREDI MODERN MŰTÁR
Szöllősi-Nagy—Nemes Gyűjtemény

Nyitvatartás szerdától vasárnapig 10.00 – 18.00-ig

8230 BALATONFÜRED, BLAHA LUJZA UTCA 3-5. · +36 (30) 013 0258 · MOMU.HU · FACEBOOK.COM/MODERNMUTAR · INSTAGRAM: MODERN_MUTAR

VEB 2023

A Modern Műtár a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa program támogatásával valósult meg.
Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft. · Építési és Közlekedési Minisztérium · MVM Next Zrt. · Balatonfüred Város Önkormányzata · Balatonfüred Kulturális Közgyűjtemény Fenntartó Nonprofit Kft.

FŐTÁMOGATÓ | VEB2023 EKF

MAURER DÓRA

a struktúra tematizálása

The Thematisation of Structure

2023. SZEPTEMBER 16. – 2024. JANUÁR 7.

TechnoCool

Új irányok a kilencvenes évek
magyar képzőművészetében (1989–2001)

Bachman Gábor / Beke László / Birkás Ákos / Bódy Gábor / Erdély Miklós / Jovánovics György / Károlyi Zsigmond
Körösényi Tamás / Maurer Dóra / Rajk László / Soós György / Szentjóby Tamás / Ádám Zoltán / Andreas Gursky
Bakos Gábor / Benczúr Emese / Beöthy Balázs / Braun András / Cindy Sherman / Csáky Marianne / Csontó Lajos
Csörgő Attila / EIKE / El-Hassan Róza / Eperjesi Ágnes / Erdélyi Gábor / Erhardt Miklós / Farkas Gábor / Ferenczi Róbert
Gál András / Gerber Pál / Gerhes Gábor / Gyenis Tibor / Győrffy László / Hajdú Kinga / Dominic Hislop / Imre Mariann
iski Kocsis Tibor / Július Gyula / Kicsiny Balázs / Király András / KIS VARSÓ / Komoróczky Tamás / Koronczai Endre
Kósa János / Köves Éva / Kupcsik Adrián / Lakner Antal / Matthew Barney / Muntean/Rosenblum / Nagy Kriszta
Nemes Csaba / Németh Hajnal / Pacsika Rudolf / Pipilotti Rist / Ravasz András / Sugár János / Szabó Dezső
Szacsva y Pál / Szarka Péter / Szegedy-Maszák Zoltán / Szigeti András / Szil(i) István / Szűcs Attila / Uglár Csaba
Uray-Szépfalvi Ágnes / Vákuum TV / Varga Ferenc / Várnai Gyula / Veress Zsolt / Vécsei Júlia / Wechter Ákos / Weber Imre

Magyar Nemzeti Galéria

2023. 10. 26. – 2024. 02. 11.

Budapest

2B Galéria

(IX. Ráday utca 47.)
Abel Pann
IX. 5. – X. 20.

acb Galéria

(VI. Király u. 76.)
Ember Sári
IX. 15. – X. 20.
Gecser Lujza
IX. 15. – X. 20.
Szarka Péter
IX. 15. – X. 20.

Aranytíz Kultúrház

(V. Arany János utca 10.)
Szódligeti Művésztelep
X. 6-27.
Sallai Zoltán
X. 9-29.

Art9 Galéria

(IX. Ráday u. 47.)
Tundó Klára
IX. 29. – X. 2.
Péter Ágnes
X. 3-20.
Bálint Ádám, Tier Noémi
X. 24. – XI. 10.

Artézi Galéria

(III. Kuniigunda útja 18.)
A komputer mint eszköz
IX. 16. – X. 4.
10 éves az Artézi
X. 7. – XI. 4.

B32 Galéria

(XI. Bartók Béla út 32.)
Czebe István
IX. 14. – X. 6.
Tomay Kata
X. 11. – XI. 3.

Budapest Galéria

(III. Lajos u. 158.)
Szántay Zsófia
VIII. 18. – X. 23.

Capa Központ

(VI. Nagymező u. 8.)
Pictorial Collective: Petőfi utcák népe
VI. 21. – X. 1.
Robert Capa
VI. 13. – XII. 31.
André Kertész
XII. 31-ig

Centrális Galéria

(V. Arany János u. 32.)
Magyar kiállítások Auschwitzban,
1960/1965
IX. 14. – XII. 3.

Csepel Galéria

(XXI. Csete Balázs u. 15.)
Bráda Tibor
IX. 8. – XI. 19.

Deák 17 Galéria

(V. Deák Ferenc u. 17.)
NaN-art - Értéktörző Képzőművészeti
Műhely
IX. 8. – X. 21.
TÁR I KÖZ I ÉRT - A flaszter
IX. 15. – X. 12.
Nonstop Budapest
IX. 23. – X. 8.
Csupa-kép könyvek
X. 20. – XII. 20.

Deák Erika Galéria

(VI. Mózsa u. 1.)
Helen Beard, Annie Morris, Kristina
Schuldt
IX. 15. – X. 20.

Faur Zsófi Galéria

(XI. Bartók Béla út 25.)
Szatmári Gergely
X. 5-27.

FISE Galéria

(V. Kálmán Imre u. 16.)
Sziráki Lili, Hermann Katalin
IX. 27. – X. 6.
DESIGN7
X. 11-20.
Rajcsányi Edit, Zimonyi Gwendolin
X. 26. – XI. 10.

Fővárosi Képtár – Kiscelli Múzeum

(III. Kiscelli út 108.)
Árnyékban – Női alkotók művei
(1900-1950)
V. 10. – X. 1.
Nyugati tér – Kapu a városra
V. 23. – X. 29.
A jólfélttség története
VI. 24. – X. 31.
Reigl Judit
VIII. 23. – X. 27.

Gaál Imre Galéria

(XX. Kossuth L. u. 39.)
Baksai József
IX. 13. – X. 21.
Fejes-Tóth Gábor*
IX. 13. – X. 21.
*A projekt a Budapest 150 emlékvé
részeként, a Fővárosi Önkormányzat
és a Budapesti Művelődési Központ
anyagi támogatásával valósul meg.

GICA – Godot Institute of Contemporary Art

(III. Fényes Adolf u. 21.)
8. Godot Art Expo
X. 18-29.

Godot Galéria

(XI. Bartók Béla út 11.)
Róna-gyűjtemény
IX. 4. – X. 7.

Godot Labor

(III. Fényes Adolf u. 21.)
KOL-LABOR '23
IX. 29. – X. 29.

Hegyvidék Galéria

(XII. Királyhágó tér 10.)
Válogatás a K-ARTS Művészeti
Alapítvány gyűjteményéből
X. 6-28.

Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum

(VI. Andrassy út 103.)
• Gróf Vay Péter püspök élete
és japán műgyűjtése
2024. II. 18-ig

Horizont Galéria

(VI. Zichy Jenő utca 32.)
Kövics Milán, Menyhárt Marcell, Rónai
Attila
IX. 6. – X. 4.
Bencs Dániel, Bencs Máté
X. 11. – XI. 15.

Kahan Art Space Galéria

(VII. Nagy Diófa u. 34.)
Kovács Zoltán
IX. 15. – X. 28.

Karinthy Szalon

(XI. Karinthy Frigyes út 2.)
Pető István
IX. 19. – X. 13.
Földesi Barnabás
X. 17. – XI. 10.

K.A.S. Galéria

(XI. Bartók Béla út 9.)
Lukács Ágota
IX. 19. – X. 31.
Wrobel Péter
X. 19. – XI. 2.

Kassák Múzeum

(III. Fő tér 1.)
Igor és Ivan Buharov
VI. 23. – X. 29.

Kisterem

(V. Képiró utca 5.)
Szinjovya Gergő
IX. 12. – X. 13.
Albert Ádám
X. 24. – XI. 24.

Knoll Galéria

(VI. Liszt Ferenc tér 10.)
Ludmila Hrachovinova
IX. 14. – XI. 4.

Ludwig Múzeum

(IX. Komor M. u. 1.)
A cukiságfaktor
VI. 23. – XI. 12.
Vigyázat, törékeny
2023. IX. 15. – 2024. I. 14.
Időgép
XII. 31-ig

Magyar Nemzeti Múzeum

(VIII. Múzeum krt. 14-16.)
Pollack 250
VIII. 30. – XII. 1.

Magyar Nemzeti Galéria

(I. Szent György tér 2.)
Harc a fenevaddal
VI. 22. – XI. 12.
Barabás Miklós
2023. IX. 15. – 2024. I. 14.

Mai Manó Ház

(VI. Nagymező u. 20.)
Féner Tamás
VIII. 30. – X. 1.

•• Benkő Imre

VIII. 31. – X. 1.
Ruth Orkin
2023. X. 10. – 2024. I. 14.

Mai Manó Ház – PaperLab

(VI. Nagymező u. 20.)
Demecs Zsolt
VIII. 29. – X. 8.

MET Galéria

(XI. Bölcso u. 9.)
Herendi Péter
X. 10-27.

MissionArt Galéria

(V. Falk Miksa utca 30.)
Gémes Péter
IX. 25. – X. 27.
Pernecky Géza
XI. 7. – XII. 5.

MKE, Barcsay Terem – Aula

(VI. Andrassy út 69-71.)
Szabados Árpád
XI. 18. – XII. 16.

Műcsarnok

(XIV. Dózsa György u. 37.)
Szőnyi György
IX. 22. – XI. 19.
Reigl Judit
2023. X. 4. – 2024. I. 28.
Gémes Péter
2023. X. 13. – 2024. I. 28.

Nagyházi Contemporary

(V. Falk Miksa utca 13.)
Leitner Levente
IX. 11-től

Neon Galéria

(I. Táncsics Mihály utca 17.)
Ötvös Zoltán
IX. 11. – X. 6.

Nyolcséfal Kulturális Központ

(VIII. Német utca 16.)
Élték, míg meg nem haltak
IX. 7. – X. 6.

Osztirák Kulturális Fórum

(VI. Benczúr utca 16.)
Please give me something, I can refuse
2023. IX. 27. – 2024. I. 17.

Óbudai Társaskör Galéria

(III. Kiskorona u. 7)
Nagy Judit
IX. 6. – X. 1.

Petőfi Irodalmi Múzeum

(V. Károlyi Mihály u. 16.)
Nemes Nagy Ágnes tájképei
II. 24. – X. 1.

Puccs Contemporary Art

(VIII. Vig u. 22.)
Balogh Kristóf József
IX. 12. – X. 6.

Q Contemporary

(VI. Andrassy út 110.)
Meditating Time and Charm
IX. 22. – XI. 25.
Fehér László
IX. 29. – XI. 25.

Reset Art Space

(VIII. Homok u. 3.)
Gáti Ráhel, Székely Nadin
X. 6-20.

Széphárom Közösségi Tér

(V. Szép u. 1/B.)
BMN kortárs 2023
IX. 22. – X. 20.

Szépművészeti Múzeum

(XIV. Dózsa György út 41.)
Baselitz X Schiavone
VI. 15. – X. 1.
Pierre-Auguste Renoir
2023. IX. 22. – 2024. I. 7.

TOBE

(VIII. Bródy Sándor u. 36.)
Luzia Simons
IX. 13. – X. 14.
Patel Rebelo
IX. 13. – XI. 2.
TO BE continued
X. 18. – XI. 2.

Trafó Galéria

(IX. Liliom u. 41.)
Lávatalaj, IX. 2. – X. 22.

Várfok Galéria

(I. Várfok u. 11.)
Orr Máté, Rácmolnár Sándor
IX. 13. – X. 28.

Vasarely Múzeum

(III. Szentlélek tér 6.)
Nemzetközi Kepes Társaság
IX. 15. – X. 15.
Szentpéteri Ádám
2023. X. 27. – 2024. I. 31.

Vigadó

(V. Vigadó tér 2.)
Rudolf Mihály és útítársai
IX. 7. – X. 29.
Az MMA Képzőművészeti Tágozatának
díjazottjai IX. kiállítása
IX. 8. – XI. 5.
A MMA Iparművészeti és
Tervezőművészeti Tágozatának
kiállítása, IX. 16. – XI. 19.

Viltin Galéria

(VI. Vasvári Pál u. 1.)
Vető Orsolya Lia
IX. 15. – X. 14.
Szentpéteri Ádám
X. 18. – XI. 25.

Vintage Galéria

(V. Magyar u. 26.)
Andreas Fogarasi
IX. 12. – X. 20.

Virág Judit Galéria

(V. Falk Miksa u. 30.)
••• Radák Eszter
IX. 6-23.

Vízvárosi Galéria

(II. Kapás u. 55.)
M. Kiss Márta
IX. 8-26.

Balatonfüred

Vaszary Galéria

(Honvéd u. 2-4.)
Mauer Dóra
2023. IX. 16. – 2024. I. 7.

Zsdrál Art Galéria

(Zákonyi Ferenc utca 5-8.)
Bullás József
IX. 3. – X. 21.

Balassagyarmat

Horváth Endre Galéria

(Rákóczi fejedelem út 50.)
Szilágyi Erzsébet
IX. 2. – X. 19.

Jánossy Képtár

(Civitas Fortissima tér 5.)
id. Telek Zoltán
X. 16. – XI. 19.
Szerbtemplom Galéria
(Szerb u. 5.)

Debrecen

MODEMART

(Hunyadi János u. 1-3.)
Esterházy Marcell, VIII. 26. – XI. 26.

Diszel

Első Magyar Látványtár

(Derkovits utca 7.)
Nőábrázolások és ábrázoló nők
VII. 2. – X. 31.

Győr

Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum

(Király u. 17.)
Győr Vármegyei Őszi Tárlat
IX. 17. – X. 23.

Miskolc

Miskolci Galéria, Rákóczi-ház
(Rákóczi u. 2.)
Miskolci Grafikai Triennálé 2023
IX. 16. – XI. 26.

Miskolci Galéria, Feledy-ház
(Deák tér 3.)
Feledy Gyula
2024. III. 31-ig

Petrő-ház
(Hunyadi u. 12.)
Szász Endre, 2023. IV. 4-től

Pécs

Pécsi Galéria
(Széchenyi István tér 10.)
Valkó László
XI. 16. – XII. 17.

m21 Galéria
(Zsolnay-negyed)
Breuer Marcel
2023. XI. 9. – 2024. I. 14.
Ujvári Zsiga Luca
X. 5. – XI. 9.

Nádor Galéria
(Széchenyi tér 15.)
Magyar Bútor és Faipari Szövetség – Fabunió
X. 5-20.
Tereink
X. 26. – XI. 10.

Janus Pannonius Múzeum – Csontváry Múzeum
(Janus Pannonius u. 11.)
Csontváry 170
VIII. 8. – XI. 5.

Janus Pannonius Múzeum – Modern Magyar Képtár
(Papnövelde u. 5.)
Kismányoky Károly
IX. 1. – XII. 31.

Szeged

REÖK-palota
(Magyar Ede tér 2.)
Sárkány Győző
X. 7. – XI. 26.

Szentendre

Ferenczy Múzeum
(Kossuth Lajos u. 5.)
A gyűjtemény (1900–2022)
2028. III. 26-ig

MűvészetMalom
(Bogdányi út 32.)
Az élet vendégei – Videóművészeti kiállítás
2023. X. 15. – 2024. I. 24.
Borsos Lőrinc
2023. X. 27. – 2024. I. 24.

Czóbel Múzeum
(Templom tér 1.)
Paletták – Czóbel Béla párizsi és magyarországi kapcsolatai
2024. IV. 30-ig

Szentendre-i Képtár
(Fő tér 2-5.)
Erdélyi Gábor, Kristóf Gábor
X. 1. – XII. 31.

Kmetty Múzeum
(Fő tér 21.)
Barcsay Jenő
2024. V. 26-ig

Vajda Múzeum
(Hunyadi utca 1.)
Vajda, a proféta
IV. 30. – X. 1.
Dóka Béla
X. 6. – XII. 31.
Vajda Lajos Szentendréje
2023. XI. 5. – 2024. VIII. 31.

MANK Galéria
(Bogdányi utca. 51.)
Térfigyelés, VI. Szobrász Biennálé
IX. 15. – X. 13.

MAOE Képzőművészeti tagozatának kiállítása
2023. XI. 23. – 2024. I. 12.

Újműhely Galéria
(Fő tér 20.)
Gyulai Líviusz
IX. 1. – X. 8.

A Ceredi Kortárs Nemzetközi Művésztelep kiállítása
X. 12. – XI. 11.

Székesfehérvár

Pelikán Galéria
(Kossuth Lajos u. 15.)
Cservenka Edit
IX. 14. – X. 13.

Székesfehérvári Művészek Társasága
X. 20. – XI. 17.

Szent István Király Múzeum, Országzászló téri kiállítóhely
(Országzászló tér. 3.)
Koós Gábor
IX. 22. – X. 29.

Szolnok

Damjanich János Múzeum
(Kossuth tér 4.)
Gaál József
IX. 8. – X. 8.

X. Szolnoki Bronzszobrászati Szimpózium
X. 21. – XII. 17.

Szolnoki Galéria
(Templom út 2.)
Szolnoki Képzőművészeti Társaság
X. 21. – XII. 17.

Szolnoki Művésztelep – Kert Galéria
(Gutenberg tér 12.)
Fazekas Ildikó, Ferencz S. Apor
VIII. 30. – IX. 30.
Baksai József
X. 21. – XI. 30.

Törökbálint

Gallery MAX
(Tópark u. 1.)
Fusion
IX. 15. – X. 11.

Veszprém

Csikász Galéria
(Vár u. 17.)
Sigmar Polke
IX. 9. – X. 29.

f|x|r| Galéria és Médialabor, S-stúdió
(Vár u. 17.)
Kurt Klagsbrunn
IX. 1-29.

Modern Képtár, Vass László Gyűjtemény
(Vár u. 3-7.)
Strukturális harmóniak
I. 20. – XII. 31.

A forma színű, a szín formává válik
2023. VIII. 19. – 2024. II. 24.

Dubniczay-palota – Várgaléria, Teglarium, Magtár
(Vár utca 29.)
Mámort! – Európai Kortárs Ékszművészeti kiállítás
IX. 23. – XI. 5.
Bojtó Károly, IX. 6. – X. 15.

AUSZTRIA

Bécs
Valie Export-retrospektív
Albertina, X. 1-ig

Osztrák és német festészet 1970–2020

Albertina Modern, I. 21-ig
Történelmi mesék. Tények és fikciók
Akademie der Bildenden Künste, IX. 27. – V. 26.
Raffaello gobelintervei
Kunsthistorisches Museum, IX. 26. – I. 14.
Robert Motherwell
Kunstforum, X. 12. – I. 14.
Science fiction(s)
Weltmuseum, I. 9-ig
A 2000-es évek
Wien Museum, X. 19. – III. 17.
1873 – a bécsi világkiállítás
MAK, X. 27-ig

Bregenz
Michael Armitage
Kunsthau, X. 29-ig

Graz
A másik. Elképzelni a jövőt
Kunsthau, IX. 28. – II. 18.
Komolyan?
Neue Galerie, X. 7. – II. 4.

Salzburg
Fischer von Erlach
Barockmuseum, X. 8-ig
A hisztéria íve. Örültség és extázis
Museum der Moderne Mönchsberg, I. 14-ig

BELGIUM

Brüsszel
A vihar szemében
Musée royal des Beaux-Arts, X. 19. – I. 28.

DÁNIA

Koppenhága
A barokk. Túl a sötétségen
Statens Museum for Kunst, XI. 5-ig

Ragnar Kjartansson
Louisiana, X. 22-ig
Nan Goldin
Louisiana, X. 22-ig

FRANCIAORSZÁG

Ceret
Konstellációk
Musée d'art moderne, XI. 26-ig

Párizs
Nápoly – Párizsban
Louvre, I. 8-ig
A szírvány alatt. LMBTQ-művészet
Centre Pompidou, XI. 13-ig
Van Gogh: az utolsó hónapok
Musée d'Orsay, X. 3. – II. 4.
Chéri Samba
Musée Maillol, X. 17. – XII. 5.
Antony Gormley
Musée Rodin, X. 17. – III. 3.
Az örök Mucha
Grand Palais Immensif, XI. 5-ig
Julian Cameron
Jeu de Paume, X. 10. – I. 28.
Bollywood
Musée de Quai Branly, IX. 26. – I. 14.

GÖRÖGORSZÁG

Athén
Xenakis
National Museum of Contemporary Art, I. 7-ig

HOLLANDIA

Amszterdam
Keith Haring
Stedelijk Museum, XI. 5-ig
Maurer Dóra
De Appel, IX. 29-ig

Hága
Az ellopott műtárgyak nyomában
Mauritshuis, IX. 14. – I. 7.
Nők a fronton
Fotomuseum, XI. 26-ig

LENGYELORSZÁG

Varsó
Ébredés. A reneszánsz születése
Zámek Królewski, X. 15-ig
Claudia Clare: Feminista szatíra
CAC U-Jazdowski, X. 1-ig

NAGY-BRITANNIA

Edinburgh
A változások évtizedei 1900–1980
National Gallery, I. 7-ig

London
Frans Hals
National Gallery, IX. 30. – I. 21.
Kortárs afrikai fotó
Tate Modern, I. 14-ig
Philip Guston
Tate Modern, X. 5. – II. 25.
A diva
V&A, IV. 7-ig
Japán – a mangától nézve
V&A, X. 14-ig
Paul McCartney, a fotós
National Portrait Gallery, X. 1-ig
Hiroshi Sugimoto
Hayward Gallery, X. 11. – I. 7.
Baselitz szobrai
Serpentine Gallery, X. 15. – I. 7.

Oxford
A színek forradalma
Ashmolean Museum, IX. 21. – II. 18.

NÉMETORSZÁG

Baden-Baden
Egy megíratlan opera hangjai
Staatliche Kunsthalle, X. 8-ig

Berlin
Reigl Judit
Neue Nationalgalerie, X. 8-ig
Isa Genzken
Neue Nationalgalerie, XI. 27-ig
Szecessziók: Klimt, Stuck, Liebermann
Alte Nationalgalerie, X. 22-ig
Lee Ufan
Hamburger Bahnhof, IX. 27. – III. 10.
Edvard Munch
Berlinische Galerie, IX. 15. – I. 22.

Düsseldorf
Chaim Soutine
Kunstsammlung NRW K 20, I. 14-ig

Frankfurt
Ugo Rondinone
Städel, XI. 5-ig
Műanyag világ
Schirn Kunsthalle, X. 1-ig

Hamburg
Walid Raad
Kunsthalle, XI. 12-ig

Mannheim
1,5 fok. Ember, természet, klímaváltozás
Kunsthalle, X. 8-ig

München
Velence 500
Alte Pinakothek, X. 27. – II. 4.
Ladik Katalin
Haus der Kunst, IX. 10-ig
Zuloaga, a spanyol mítosz
Kunsthalle der Hypo-Kulturstiftung, II. 4-ig

OLASZORSZÁG

Bergamo
Rachel Whiteread
GAMEC, X. 29-ig

Firenze
Az olasz kultúra 1900 körül
Uffizi, I. 7-ig

Róma
Pistoletto: A végtelenség
Chiostro del Bramante, X. 15-ig
Don McCallum
Palazzo delle Esposizioni, X. 10. – I. 28.
Enzo Cucchi
MAXXI, X. 8-ig

ROMÁNIA

Brassó
Plugor Sándor
Reménység Háza, X. 10-ig

Kolozsvár
Bodoni Dániel
Muzeul de Artă, IX. 24-ig
Vetrő András, V. Bodoni Zsuzsa
Muzeul de Artă, X. 1-ig

Nagybánya
Remekművek magángyűjteményekből
Muzeul de Artă, IX. 24-ig

Nagyvárad
Hamvas Béla emlékezete
Püspöki Palota, IX. 24. – XII. 25.

Sepsiszentgyörgy
Déja vu. Kortárs erdélyi művészet
EMÜK, X. 20-ig
Sárosi Mátyas Zsolt
Lábasház, X. 5-ig

Temesvár
Brancusi
Muzeul National der Artă, IX. 30. – I. 28.

SPANYOLORSZÁG

Barcelona
De Sade márkí: szabadság és gonoszság
CCCB, X. 15-ig
A mesterséges intelligencia
CCCB, X. 18. – III. 17.
Miró-Picasso
Museu Picasso, X. 20. – II. 25.

Madrid
Picasso: a szent és a profán
Museo Thyssen-Bornemisza, X. 4. – I. 14.
Folyékony intelligencia
Museo Thyssen-Bornemisza, X. 10. – I. 28.
Zsidók és konvertiták a középkori Spanyolországban
Prado, X. 10. – I. 14.
Ben Shan
Reina Sofía, X. 4. – II. 24.

SVÁJC

Bázel
Matisse, Derain és barátai
Kunstmuseum, I. 21-ig

Zürich
Az idő
Kunsthau, X. 22. – I. 4.
Gondoskodás és ellenállás. A Covid kora
Migros Museum, X. 7. – I. 21.

SZLOVÁKIA

Besztercebánya
Stano Filko
Stredoslovenské galéria, IX. 16. – XII. 3.

Kassa
Szeptáns
Múzeum V. Löfflera, X. 22-ig

Pozsony
Cseh modernnek magángyűjteményekből
SNG, IX. 15. – I. 14.

ÚjMűvészet

XXXIV. évfolyam, 9-10. szám

Kiadja az Új Művészet Alapítvány

Vezető szerkesztő

Pataki Gábor pataki.gabor@btk.mta.hu

Rudolf Anica rudolf.anica@ujmuveszet.hu

Szerkesztő

Lóska Lajos loska.lajos@ujmuveszet.hu

Taylor Patrick patricktaylor@ujmuveszet.hu

Logotípi

Solymosi Mór

Lapterv

Stark Attila

Állandó munkatárs

Jankó Judit

Sirbik Attila

Sípos László

Fotó

Berényi Zsuzsa berenyi.zsuzsa@ujmuveszet.hu

Nyomdai munka

Grafoprodukt, Szabadka

Felelős vezető

Özvegy Károly

Új Művészet Online

Sirbik Attila sirbik.attila@ujmuveszet.hu

Hirdetésszervezés

Danics Rebeka Zita

Gazdasági ügyintézés, számlázás

Hódosi Balázs

Rendelésfelvétel

Tóth Ticiána Panni

Szerkesztőség

1024 Budapest, Keleti Károly utca 11/A

+36 70 626 2393

info@ujmuveszet.hu

rendeles@ujmuveszet.hu

szerkesztoseg@ujmuveszet.hu

Terjeszti a Lapker Zrt. (1092 Budapest, Táblás utca 32.) és alternatív terjesztők. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Megrendelhető a postákon, a hírlapot kézbesítőknél, posta.hu webshopban (eshop.posta.hu), e-mailben a hirlapelofizetes@posta.hu címen, telefonon a 06 1 767 8262 számon, levélben az MP Zrt. 1900 Budapest címen. Előfizethető továbbá az ujmuveszet.hu oldalon a Bolt menüpont alatt, valamint átutalással az Új Művészet Alapítvány MKB Zrt.-nél vezetett 10300002-20337629-70073285 számú számláján.

Ára: 1450 Ft

Előfizetés a postán

egy évre 10 800 Ft

fél évre 6390 Ft

Előfizetés a kiadónál

egy évre 8500 Ft

fél évre 5300 Ft

A megjelent szövegek másodközlése csak az Új Művészet és a szerzők jóváhagyásával lehetséges.

© Új Művészet 2023, © Szerzők 2023

ujmuveszet.hu

HU ISSN 08662185

Alapító főszerkesztő

Sinkovits Péter

A nagy számban beérkező kérések, ajánlások és javaslatok hatékonyabb kezelése érdekében a szerkesztőség arra kéri az érdeklődőket, hogy mostantól a szerkesztoseg@ujmuveszet.hu címre küldjék téma-javasataikat. A beérkező leadásokra igyekszünk a lehetőségekhez képest hamar válaszolni.

Nemzeti
Kulturális
Alap

↑

Jon BURGERMAN × Third Drawer Down:

Hot Diggity Dog Pool Float, 2022,

felfújható medencei játékok

Fotó: YJB

A művész jóvoltából

Számunk szerzői

Bordács Andrea esztéta, műkritikus, kurátor, az ELTE SEK docense, tanszékvezető

Cs. Tóth János kritikus, művészeti író

Cserhalmi Luca esztéta, kurátor, a Godot Galéria munkatársa

Faludy Judit művészettörténész, az ELKH BTK Művészettörténeti Intézetének munkatársa

Fülöp Tímea esztéta, kritikus, elméleti szakíró

Kotormán Ábel szobrász, a PTE doktorandusza

Kovács Ágnes művészettörténész, az ELTE Esztétika Tanszékének oktatója

Margittai Zsuzsa művészettörténész, a Magyar Iparművészeti Múzeum munkatársa

Muladi Brigitta művészettörténész, kurátor, a szentendrei Ferenczy Múzeum munkatársa, az IKON Galéria vezetője

Péntek Imre költő, szerkesztő, művészeti író

Salamon Júlia művészettörténész, kurátor, az ELTE SEK doktorandusza

Sinkó István képzőművész, tanár, művészetpedagógus, művészeti író

Szeifert Judit művészettörténész, a Magyar Nemzeti Galéria osztályvezetője

Takáts Fábiana művészettörténész, kurátor

A következő számunk tartalmából

Technocool

A Light Art Museum új kiállítása

Sigmar Polke

Reigl Judit és barátai

Maurer Dóra

Richter Sára

Fehér László

HANDLE WITH CARE

2023. 09. 15.

2024. 01. 14.

VIGYÁZAT, "TÖRÉKENY

LUDWIG — KORTÁRS
MÚZEUM MŰVÉSZETI
MÚZEUM

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.

ludwigmuseum.hu

mupa
Budapest

Médiatámogató:

Támogatók, partnerek:

FINNIGORN

osztrák kulturális fórum

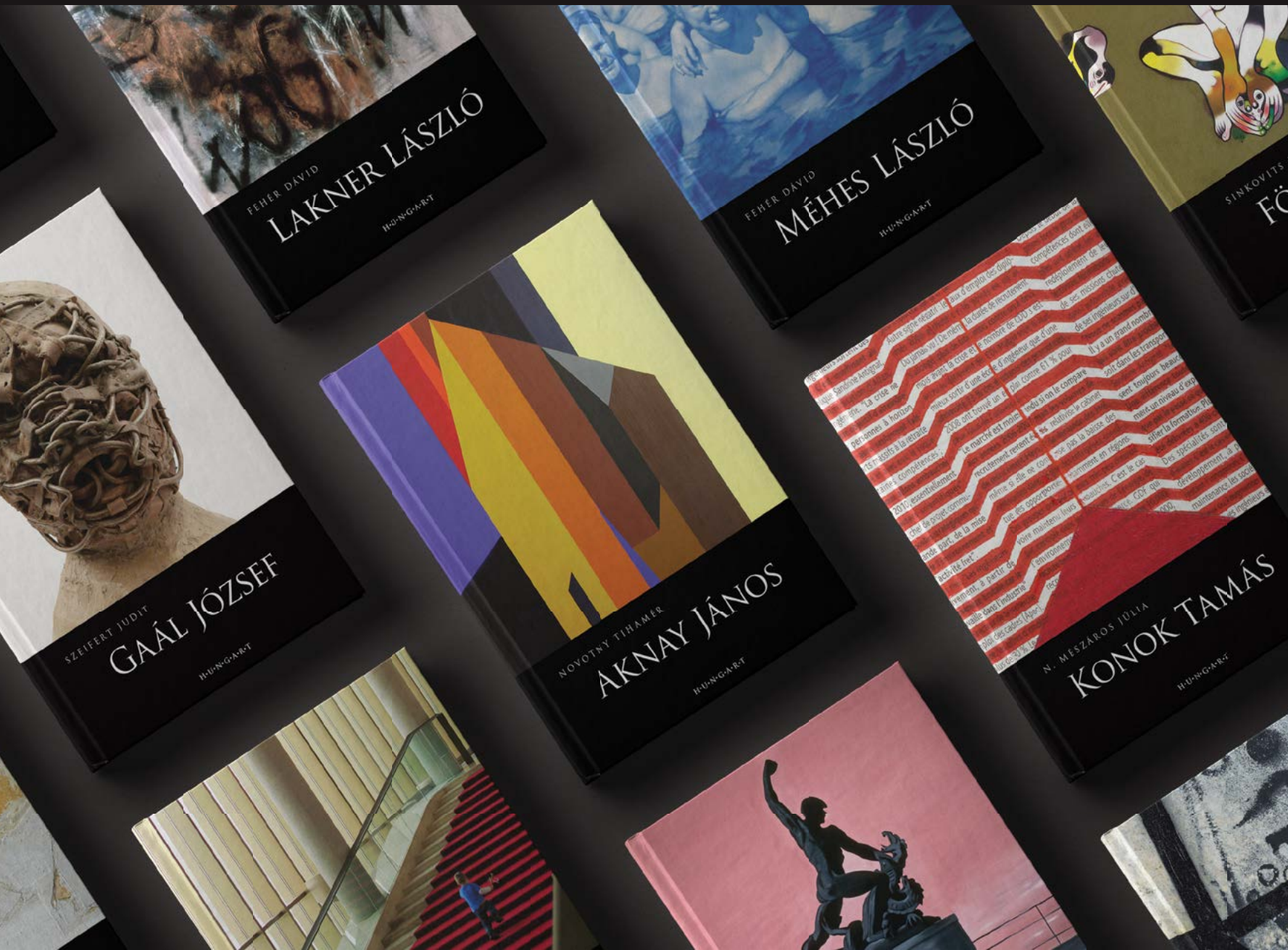
WALTER'S CUBE

ERIAN
EUROPEAN ROMA
INSTITUTE FOR ARTS
AND CULTURE

H·U·N·G·A·R·T

KÖNYVSOROZAT

AKNAY JÁNOS, BAKSAI JÓZSEF, BALLA ANDRÁS, BARABÁS MÁRTON, BENES JÓZSEF, BEREZNAI PÉTER, BOHUS ZOLTÁN, BORZA TERÉZ, BUTAK ANDRÁS, CHOCHOL KÁROLY, CSERNUS TIBOR, DRÉHER JÁNOS, DROZSNIK ISTVÁN, EIFERT JÁNOS, F. FARKAS TAMÁS, FEHÉR LÁSZLÓ, FÖLDI PÉTER, GAÁL JÓZSEF, HAGER RITTA, HARASZTY ISTVÁN, HARIS LÁSZLÓ, HÉRICS NÁNDOR, ILLÉS BARNA, KALMÁR JÁNOS, KELECSÉNYI CSILLA, KONOK TAMÁS, KOPASZ TAMÁS, KOVÁCS PÉTER BALÁZS, LAKNER LÁSZLÓ, LOVAS ILONA, M. NOVÁK ANDRÁS, MÉHES LÁSZLÓ, MOLNÁR PÉTER, NÁDLER ISTVÁN, OLAJOS GYÖRGY, PÁPAI LÍVIA, PATAKI TIBOR, PÉTER ÁGNES, POLGÁR RÓZSA, PRUTKAY PÉTER, REGÓS ISTVÁN, RÉNYI KRISZTINA, SÁRA ERNŐ, STEFANOVITS PÉTER, SZABÓ TAMÁS, SZEMADÁM GYÖRGY, SZURCSIK JÓZSEF, T. DOROMBY MÁRIA, TÓTH GYÖRGY, TUZSON-BERCZELI PÉTER, VÁSÁRHELYI ANTAL, VEREBICS KATALIN, ZSEMLYE ILDIKÓ

A HUNGART évente 3-5 kötettel bővülő kismonográfia-sorozata 2009 óta jelenik, amely kortárs képző-, ipar- és fotóművészek munkásságát dolgozza fel. A könyvsorozat felelős kiadója Sárkány Győző grafikusművész, a HUNGART elnöke, szerkesztője Dr. Szeifert Judit művészettörténész, tervezője Barák Péter, az Activium Tervezőiroda vezetője. A HUNGART-könyvsorozat hiánypótló a vizuális művészeti szakmában és a hazai művészeti könyvpiacra, továbbá hozzájárul a jelenkori magyar művészet dokumentálásához, szellemi értékeinek megőrzéséhez, valamint hazai és nemzetközi megismertetéséhez.

A HUNGART könyvsorozat eddig megjelent 53 kötete megvásárolható a kiadónál, a HUNGART EGYESÜLETNÉL, vagy megrendelhető a www.hungart.org weboldalon. Ár: 3.500 Ft / kötet